

LJUDSKI TEDNIK

REVŠČINA
POLITIKANTARJEV

Leto III. - Lir 15.—, Jugolir 10.—, Din 6.—. Poština plačana Trst 10. junija 1948 Spedizione in abbon. postale n. 6 gruppo Stev. 121

PRAVICO DO MIRU IN DELA

ZAHTÉVA DELOVNA MLADINA,

NE PA RUŠENJE INDUSTRIJE IN SABOTIRANJE MIROVNE POGODBE

Proti stanju, ki vlada na Tržaškem ozemlju pod anglo-ameriško vojaško upravo in proti njeni politiki, je dvignila svoj glas tudi delovna mladina. Ni namreč stanu na tem ozemlju, ki ga ne bi vsiljevanje imperialističnega zaslužnega plana bolj ali manj prizadelo in povsem razumljivo je, da je mladina, ta večna avantgarda in svetla bodočnost vseh ljudskih množic ona, ki je prav zaradi svojih naprednih stremeljenj prva žrtev brezvestnih podpihovalcev nesoglasij med narodi in novih vonj. Predvsem mladina Tržaškega ozemlja je šla v zadnjih letih skozi težke preizkušnje. Fašizem je izkoristil njeno narodnostno različnost in razpihoval na tej osnovi rasno mržnjo. Omejeval je italijanski delovni mladini možnost naprednega razvoja in jo tiščal k tlom; slovenski mladini pa je na najbrutalnejši način oduzel sploh vsako možnost narodnostnega življenja, strokovnega in kulturnega razvoja.

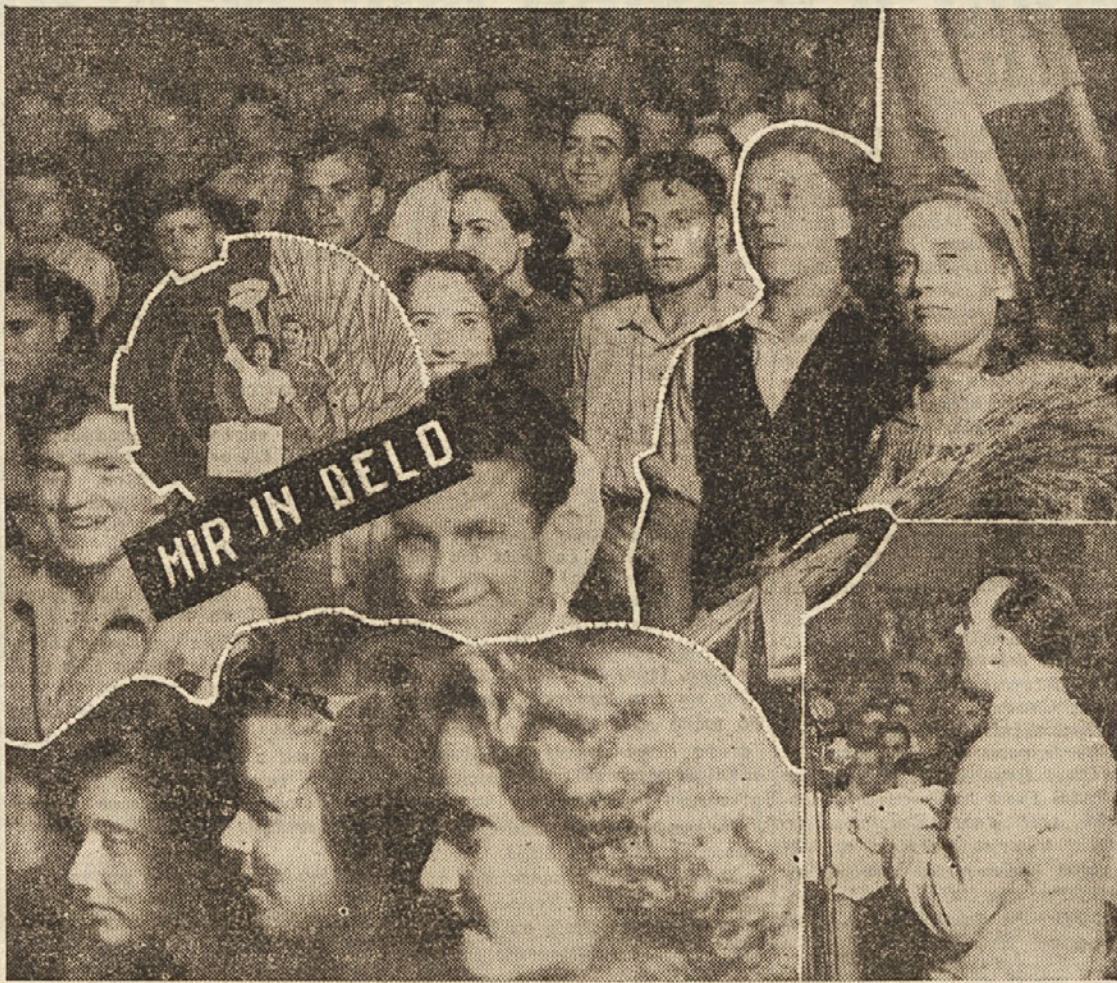
Narodno osvobodilna borba je vezi, ki jih je razrahljal fašizem med delovno mladino znova ojačala s svojo globoko socialno vsebino, katero je predvsem tržaška delovna mladina dobro in pravilno razumela. V skupni borbi proti skupnemu sovražniku je skovala čvrsto skupnost, ki je danes krasna osnova za borbo slovenske in italijanske delovne mladine proti njenim novim sovražnikom, ki se sedaj bolj kot kdaj koli prizadevajo zlomiti njeno enotnost, spremeniti v sovraštvo njeno bratstvo in tako otopiti borbeno ost, ki jo čuti in ki je zaradi njene moči ne podcenjujejo.

Kongres delovne mladine Tržaškega ozemlja je pokazal vsem podtalnim računarjem, da so vsi njihovi poskusi zaman in da si je mladina svesta važnosti sedanjega položaja doma in svetu in da dobro pozna svojo najnujnejšo nalogo.

Kljub vsemu velikemu opustošenju Evrope v drugi svetovni vojni, kljub temu da povsod, kjer hočejo resno delati in graditi, minjaka na stošče delovnih rok, kljub temu da so ameriški imperialisti polna usta pomoči, pri nas in povsod v Evropi sabotirajo obnovu industrije in veleposredno gospodarsko funkcijo Trsta za velik del Evrope in predvsem za srednjo Evropo kot njegovo naravno zaledje. Tržaški industrijski kompleksi delajo komaj 50 odst. svoje zmogljivosti, na 45.000 zaposlenih v industriji, je 15.000 nezaposlenih, vseh brezposelnih pa je 33.000. Delež mladine v tej bedi je strahovit — saj je samo mladincev 7500 brezposelnih, kar je dvignilo odstotek jetike med mladino od 0,20 odst. pred vojno na 3 odst. v letošnjem letu, kar pospešuje vstop v kriminal. Nerešeni, oziroma namerno zanemarjeni življenjski problemi mladine so številni in kar neposredno ogrožajo bodočnost tržaške industrije in popolno zanemarjanje strokovne vzgoje delovne mladine.

Tržaška delovna mladina prav dobro ve, kje so vzroki za tako stanje in komu gre vzdrževanje takega stanja v prid. To je posledica imperialistične ameriške politike, ki ima s Tržaškim ozemljem svoje posebne namene v vojno hujskaški strategiji, to je posledica nasilne aplikacije Marshallovega plana, to je posledica imperialistične gospodarske politike, ki je izolirala Trst gospodarsko od svojega naravnega zaledja.

Toda predstavnik anglo-ameriške

Kako potvarjajo dejstva sovražniki slovenskega ljudstva

V svoji izdaji za Gorico in Videm je predvčerajšnja Voce libera posvetila precejšen članek s hujskaškim naslovom Koroški. V smislu nedavne italijanske note, s katero se hoče ta država vmešavati v vprašanje, ki se je čisto nič ne tiče, to je v vprašanje razmejitve med Jugoslavijo in Avstrijo in s tem v vprašanje državne pripadnosti Slovenske Koroške, je ta listič mislil, da mora tudi po svoje prispevati v preprečevanju avjaškega obkroževanja Italije po Jugoslaviji. In tako je nek pisar skrpucaril članek, ki pravi o veliki poučnosti (!) svojega avtorja, obenem

pa dela tako čast listu, da je človek se nazadnje zadovoljen, če s takimi članki se mora gotovo vsak list diskreditirati in razgaliti kot duševno silno beden. Le žal, da jih je še mnogo, ki so jim take bedastoče edina duševna hrana.

Po silno neresnem uvodu — popolnoma v stilu tega lista — hoče preiti člankar v resnejše razpravljanje. Pri tem pa kaže tolikšno zgodovinsko neznanje, da bi se moral sramovati, če se je namreč sploh kdaj hotel na tem področju kaj poučiti. Če se pa z zgodovino Koroške in tamkajšnjih Slovencev nikoli ni ukvarjal,

vojaške uprave je hotel stvar prikazati drugače, tako kot godi ameriškim imperialistom. »Vzroki za nenormalno stanje na Tržaškem ozemlju so v njegovi odcepitvi od naravnih virov in Italija pravi. Seveda pa general Airey ni tako neumen, da ne bi vedel, da govori neresnico, saj mu je lahko znan primer Tržiča in Gorice, ki vidno izumirata, odkar sta navezana na maravne vire v Italijo. Toda v Italiji je Marshallov plan in to je za ameriške imperialiste glavno, ko se pripravljajo kršiti mirovno pogodbo glede Trsta, še preden so pokazali najmanjšo dobro voljo, da bi jo spravili v življenje.

Mirovna pogodba glede Trsta je takšna, da daje tržaški industriji v okviru Svobodnega tržaškega ozemlja vse možnosti za vzpon, za popolno zaposlitev in še razširitev. Treba je samo mirovno pogodbo uveljaviti v vseh njenih točkah, ki

se tičejo notranje demokratizacije ter v oni, ki omogočajo naravno gospodarsko funkcijo Trsta in z dobro voljo sprejeti široke ponudbe podonavskih držav za gospodarsko sodelovanje s Trstom.

Tržaška delovna mladina je na svojem kongresu sklenila da bo zastavila tudi v bodoče vse svoje sile, združena v borbi vseh demokratičnih sil Tržaškega ozemlja, za uveljavljanje mirovne pogodbe, za preprečevanje vsakršnih spekulacij imperialističnih krogov s Tržaškim ozemljem na škodo miru v svetu in doma in na škodo že itak močno prizadete tržaške industrije — glavnega vira življenjske sposobnosti Tržaškega ozemlja.

Sklepi delovne mladine so vedno bili učinkoviti in bodo tudi tokrat, saj gre za obrambo najosnovnejših človečanskih pravic — za pravico do miru in do dela,

en že.

(Nadaljevanje na 2. strani.)

Vsaka stvar na svetu ima vzroke za svoj obstoj. Če je stvar pravična in poštena, so tudi vzroki za njen obstoj pravični in pošteni. Če je stvar nepoštena, so prav gotovo tudi vzroki za njen nastanek in njen obstoj nepošteni. Presadimo to splošno ugotovitev na naša domača politična tla, pa bomo brž našli potrdila zanjo.

Ko se je po vdoru nemške in italijanske fašistične vojske in po kapitulaciji stare Jugoslavije znašel slovenski narod v nevarnosti da ga popolnoma iztrebi se je rodila potreba, nujnost politične narode obrambne akcije. Vzrastla je

Osvobodilna fronta slovenskega naroda ki je uspešno vodila odbor slovenskega naroda vse do končne zmage, do poraza okupatorjev na domačih slovenskih tleh. Osvobodilna fronta je

združila vse poštene Slovence ne glede na njihovo versko in politično opredeljenost. Od sodelovanja z njo se je

odlegnila le peščica podležev iz vrst političnih barantačev starega kova, katerih dejanska izkoreninjenost iz ljudskih množic je prišla do popolnega izraza prav tedaj, ko je bilo treba z narodom v osvobodilno borbo. Ta peščica je stopila na čelo

Izdajalcev slovenskega naroda, ki so izvrševali ukaze okupatorjev. Po zmagi nad okupatorji in domačimi izdajalci je

Osvobodilna fronta ostala vodnik slovenskega naroda v njegovih naporih

za utrditev priborjene svobode v borbi za gospodarsko obnovo v borbi za izvedbo petletnega gospodarskega načrta.

Tako v osvobojeni slovenski domovini. V predelih, kjer so Slovenci ostali po prizadevanju imperialističnih sovražnikov Jugoslavije izven njenih meja, je osvobodilna fronta še vedno fronta, ki

združuje vse poštene Slovence v njihovi borbi za narodnostni, kulturni in gospodarski obstanek, fronta, ki vzdržuje narodno in miselno vez z narodno matiko v svobodni Jugoslaviji. Glede na vsakodnevne napade na slovensko narodno skupnost na Tržaškem ozemlju od strani anglo-ameriške vojaške uprave, glede na dosledno kratenje vseh narodnostnih, kulturnih in gospodarskih svobod slovenskemu življu na Tržaškem ozemlju, poleg seveda pomena OF v osvobodilni borbi tržaških Slovencev

so vzroki obstoja OF Tržaškega ozemlja pravični in pošteni.

Svesta si svojega poslanstva med tržaškimi Slovenci in svoje številčne ter moralne moči se

OF Tržaškega ozemlja naslanja v svoji delavnosti samo na slovenski življenjski Tržaškega ozemlja

in je v svoji borbi dosledna in brezkompromisna, kadar gre za narodne interese ter je buden čuvár slovenskega življa pred agencijami imperializma.

ki so nastopile v danem trenutku svojo izdajalsko vlogo iz istih razlogov in iz istih nepoštenih osnov, kot v času osvobodilne borbe slovenskega naroda. Iz volje in potrebe imperialističnih

sovražnikov slovenskega ljudstva

se je v salonih naših »zaupniških« u-praviljačev porodila tako imenovana »Slovenska demokratska zveza« in bila vržena v javnost s slovenskemu ljudstvu sovražnimi nameni. Za znanima imenoma advokatov Vesela in Agnelletta se skriva še kaj vse bolj izkoreninjenega, kar pa si prav zaradi tega ne upa na dan. Vendar tudi varnostni plaše dveh advokatov ni prevaral nikogar, in tako imenovana »Slovenska demokratska zveza« je in bo ostala

mrtno rojeno dete anglo-ameriškega imperializma in bolestone politikanške ambicije.

Sprejema, kakršnega jim je pripravilo slovensko tržaško ljudstvo, novo pečeni »voditelji« slovenskega naroda niso pričakovali. V svoji izkoreninjenosti niso poznali svojega naroda, ki je medtem, ko so oni v varnih zavetjih preživljali vojno, naredil ogromen korak naprej in ki ni nič več pripravljen

nasledati raznim politikantarjem in njihovem judževemu ženketanju s cekini. Skrbno pripravljena tla (made Amerika) so se jim že isti hip, ko so se pojavili v javnosti izmaknili, in ostali so skupinica nad prepadom,

ki se lovi za vsako bilko, da se podaljša življenje. Ko je že nekaj takih bilk popustilo, je našla ta-

(Nadaljevanje na 2. stran.)

KRONIKA

* **POLOZAJ NA PALESTINI** — Boljših se bistveno ni izpremenil. Arabci nadaljujejo s pomočjo Angležev z zavlačevalno taktiko, da bi osvojili čim več ozemlja.

* **GROF BERNADOTTE**, ki posreduje v imenu OZN med obema vojskujočima se strankama, je predložil prekinitve sovražnosti za 11. t. m. ob 6. zjutraj. Do 9. t. m. opoldne morata obe stranki odgovoriti.

* **BEVINOVA POLITIKA** — doživlja vedno večji polom, ker je vedno bolj izpostavljena političnemu in gospodarskemu pritisku ZDA. Mnogi pričakujejo njegovo ostavko.

* **PO SKLEPIH LONDONSKE** konference o Nemčiji, so postale ZDA neomejen gospodar zapadno-nemške države, zaradi česar je veliko nezadovoljstvo v zapadno-evropskih kontinentalnih državah.

* **ZNIZANJE AMERISKE POMOČI** za 25% je razburilo zapadnoevropske vlade zlasti pa angleško, ker se je s tem še povečal ameriški pritisk za razvrednotenje valut prizadetih držav.

* **AMERISKA POMOČ** daje prednost nemškemu gospodarstvu pred ostalimi. 10 milijonov dolarjev je odobrenih za ameriško propagando v Evropi, medtem ko prejemajo razne države neuporabno ali pokvarjeno ameriško blago, ki bi ga lahko ceneje prejele iz zahoda.

* **PREZIDENT BENES** je dne 7. t. m. odstopil iz zdravstvenih razlogov. Začasno ga bo nadomestil predsednik vlade Gottwald, 14. t. m. pa bo skupščina izvolila novega predsednika CSR.

* **SKUPINA CESKIH TERORISTOV**, ki je lanske jeseni med drugim pripravljala tudi umor predsednika Beneša, je pred sodiščem.

* **VECINA ANGLESKIH DOMINIONOV** je odbila udeležbo na imperialni konferenci, ker se hoče izogniti obvezam, ki jih je Anglija prevzela glede Marshallovega načrta in zapadnoevropske zveze.

* **DIPLOMATSKI PORAZ** FRANCIE na londonski konferenci je še povečal težko krizo Schumanove vlade, kar izkoriščajo degolovci, da bi se dokopali na oblast. Menijo, da bo francoski zunanji minister Bidault moral zaradi svojih neuspehov odstopiti.

* **V SOVJETSKEM PODROČJU** Nemčije so zasedbene oblasti znatno zboljšale gnetni položaj prebivalstva. Tako so med drugim povišali plačo za 15 do 20%.

* **GENERAL ROBERTSON**, poveljnik angleškega zasedbenega področja v Nemčiji, je izdal amnestijo za vse SS-ovce in uradno dovolil angleškim vojakom, da se bratijo z nemškimi prebivalstvom.

* **JUGOSLOVANSKA VLADA** je protestirala pri generalu Robertsonu, ker ovira jugoslovanskim državljanom v angleškem zasedbenem področju Nemčije povratek v domovino.

* **POGLAVAR SENUŠOV** v Cirenajki zahteva na angleško pobudo proglasitev te bivše italijanske kolonije za neodvisno kraljevino, ki bi tako postala za Angleže druga Transjordanija.

* **JUGOSLOVANSKA VLADA** je predlagala varstvo OZN nad bivšimi italijanskimi kolonijami, ki bi jih v tem okviru upravljala Italija. Podobno sta predlagali CSR in Poljska.

* **SZ** je znižala za 50% svoje reparacijske zahteve, ki jih plačujejo Finska, Madžarska in Romunija.

* **DIMITROV**, bolgarski ministarski predsednik je izjavil, da bo prišlo do federacije med Bolgarijo in Jugoslavijo, ko bodo razmere za to dozorele.

* **PAJETTA IN LOMBARDI** sta v parlamentu ostro napadla De Gasperi in Sforzo, ker sta z Anglo-američani sodegovorna, da se ni volitev v Trstu. Hkrati sta nastopila proti sovražni politiki vlade glede jugoslovanskih zahtev do Koroške.

Marshallova „pomoč“ kopni

Te dni je preteklo leto dni, odkar je ameriški zunanji minister Marshall objavil v svojem govoru v Havardu svoj načrt o »pomoci« Evropski, ki je tudi dobil po njem ime. Toda ravno ob obletnici je po toliki propagandi in slavošpevih ta načrt močno načet, tako da sami njegovi poborniki že govorijo o polomu te »dobrodelnosti« ustanove.

Svoj čas je Kongres odobril znesek za prvo leto pomoči Evropi 6 milijard in pol dolarjev. Sedaj pa je ameriška zbornica znižala to vsoto na okrog 5 milijard 300 milijonov dolarjev. Poleg tega se bo

večji del skladov razdelil na 15 in ne na 12 mesecev, kakor je bilo prvotno mišljeno. Tako je prvotno predvidena vsota za enoletno pomoč znižana za več kot 25 odst.

Hkrati se je Kongres izrekel kljub odporu vojnega ministra Forestala za zmanjšanje vojaške pomoči Grčiji in Turčiji. Glede kredita za Kitajsko pa je bilo sklenjeno, da morajo ZDA vzpostaviti natančno nadzorstvo nad razdeljevanje kreditov in tako zagotoviti njihovo učinkovito izkoriščanje.

Ni izključeno, da bo Marshallov načrt doživel še nova znižanja, da ga bodo od časa do časa ponovno

pretresali, zlasti pa po predsedniških volitvah jeseni, ko bo deloma na novo izvoljena ameriška zbornica.

Nič čudnega ni, če Marshallov načrt ni priljubljen pri ameriških davkoplačevalcih, saj jim plačevanje »pomoci« Evropski

samo veča njihovo davčno breme.

In to breme je veliko, če upoštevamo, da plačuje ameriški narod 40 milijard dolarjev letnega davka od narodnega letnega dohodka, ki so ga leta 1947, ocenili na 200 milijard dolarjev.

K temu moramo prišteti, da so

Churchillova „Panevropa“

Kongres tako imenovanega gibanja »Zedinjena Evropa«, ki je bil od 7. do 10. maja v Haagu pod častnim predsedstvom Winstona Churchilla, je bil sklican po ironiji usode v isti dvorani, kjer je pred osmimi leti hitlerjevski namestnik Seyss-Inquart v imenu Fuiererja proglasil, da se je začel uresničevati »novi red«. Nizozemec Kerstens, eden pobudnikov kongresa, se je v svojem govoru celo pohvalil s to simbolično kolizijo. Sicer pa senca Seyss-Inquarta in njegovih pajdašev v tej dvorani ni strašila le med Kerstenovim govorom. Govori drugih udeležencev kongresa in resolucije, ki so jih sprejeli, so imeli marsikaj skupnega s hitlerjevskim novim redom v Evropi.

Kakšna so bila glavna gesla na kongresu?

Prvo izmed njih je bilo: odprava državne neodvisnosti.

To so zahtevali z enakimi izrazi Winston Churchill in Eden, poveljni »socialistični« ministri predsednik francoske vlade Ramadier in premier Reynaud, ki je med vojno predal Pariz hitlerjevcem, nizozemski reakcionar Brugmans in angleški laburist Mc Kay, nemški federalist Kramer in pobežli romunski zločinec Gafencu, grški monarhofašist in danski socialni demokrati.

Kerstens je imenoval obrambo nacionalne neodvisnosti evropskih narodov, ki so jo izvajali v hudih bitkah s fašističnimi tolpami,

nespametno politiko suverenosti posameznih dežel. Laburist Mc Kay je pa zahteval, naj bi vnesli v resolucijo točko, da je borba proti narodni suverenosti največjega pomena, ter izjavil: »če ne bo prišlo do tega, tedaj bo čas, ki ga porabimo na tem kongresu, izgubljen.« To točko so vnesli v resolucijo, kar že samo dovolj priča, da to ni bil kongres za zedinjenje, ampak za zaslužnje Evrope.

Toda udeleženci Churchillovega »gibanja« so šli še dalje. Churchill je v svojem programatičnem govoru izjavil, da je »Zedinjena Evropa«, kakršno si zamišljajo on in njegovi somišljeniki, nadaljevanje in razširjenje vojno-politične zveze, naprej rjene proti anevrnosti od vzhoda, proti Sovjetski zvezi in deželam ljudske demokracije. V ta namen je

treba organizirati reakcionarne sile vseh zahodnoevropskih dežel, vse »kar lahko dajo Francozi, Nemci in vsakdo izmed nas«, potem pa je treba »vzeti Nemce v roke« in »obnoviti pravadno slavo germanske rase«.

Jasneje bi res ne bilo mogoče izraziti zahteve po obnovitvi razbojniškega nemškega militarizma. To je bilo drugo geslo kongresa.

Po Churchillovi zamisli naj bi bila struktura »Zedinjene Evrope« podobna »sistemu armadnih skupin«, pri čemer bi svetovna vlada bila vrhovno poveljstvo, glavni štab. Churchill ni imenoval točno sedeža tega »vrhovnega poveljstva«, toda iz obilnih poklonov ki jih je delal deželi, ki je predložila »Marshallov načrt«, je bilo jasno, da je mislil na Wall Street.

Pisana družina haškega zborovanja je hrupno ploskala Churchillovemu programu za zaslužnje narodov in za podpihovanje vojne ter je odobrila glavne točke tega programa z resolucijami, ki so bile že v naprej pripravljene. Socialist Ramadier je slovesno proglasil Churchilla za sodobnega čarovnika.

Kljub temu je bilo samemu čarovniku kakor drugim neizvoljenim »delegatom« tega samozvanega kongresa jasno, da je med njihovimi načrti za zaslužnje evropskih narodov in možnostmi za uresničenje teh načrtov velikanska razdalja.

Ze sam osnovni načrt »Panevropen« je protidemokracičen.

Ko je namreč Paul Reynaud predlagal, naj bi priredili za »plenum zedinjene Evrope« volitve s splošnim glasovanjem zahodnoevropskih narodov, je nastal v dvorani preplah. Tako angleška konservativna Mc Mellan in Mc Kay, kakor tudi Brugmans in drugi, so naglo planili proti Reynaudovem predlogu ter ga obsodili kot nesposlednega. V prahu, ki se je dvignil med polemiko, je Mc Kay nehoti izdal skrivnost, zakaj je nastal preplah: dejal je, da bi poiskali za uresničenje Reynaudovega predloga »osmešil haški kongres pred vsem svetom«, zakaj če bi se obrnili na narode s takšnim predlogom, »bi ne bilo nobenega izgleda na uspeh« in ne, da bi ga katera koli dežela podpirala.

Resničnost teh besedi na žalost niso mogli zatajiti »drugi udeleženci Churchillovega kongresa«. Reynaudova formula je bila odklonjena. Resolucijo kongresa so dopolnili z grmečimi frazami o »obrambi demokracije«, »enotnosti zahodne civilizacije« in podobnimi krinkami. Toda nobena krinka ne more vdahnuti življenja mrtvorjenemu haškemu Churchillovemu nedonoščencu.

Narodi preveč dobro poznajo Churchilla kot podpihovalca nove vojne. Iz haškega programa »Zedinjene Evrope« štrlijo preveč očitno ušesa agentov monopolističnega kapitala, ki ne stremijo po miru, ampak po vojni, ne po združitvi narodov, ampak po njihovem zaslužnjenju, ne po demokraciji, ampak po neofašizmu.

R. R.

ZDA potrosile po vojni za razne »pomoci« po vsem svetu okrog 15 do 20 milijard dolarjev, med vojno pa 50 milijard dolarjev samo za dobave zaveznikom po zakonu o najemu in posojilu.

Spričo vseh teh izdatkov ni čudno, če je moral ameriški propagandni stroj napeti vse svoje sile, da je »prepričal« javno mnenje in mu vsilil nove žrtve v obliki Marshallovega načrta. Propaganda je prikazovala te izdatke kot nujne za ameriško blagostanje in varnost ter pri tem vihtela komunistično strašilo in sovjetsko »ekspanzijo«, da je omejevala odpor davkoplačevalcev, ki je odločilen v predvolivni dobi. In izraz tega odpora je tudi omenjeni sklep ameriške zbornice, ki pomeni tudi utrditev izolacionističnih postojank.

Pri razpravi o znižanju te pomoči se je izkazalo, da velik del poslancev podpira Marshallov načrt samo zato, ker ga ima za

sredstvo, ki naj prepreči gospodarsko krizo v ZDA.

Tako je n. pr. demokratski poslanec Cannon izjavil, da bi brez načrta »pomoci« tujim državam padle cene ameriških kmetijskih pridelkov, kar bi povzročilo gospodarsko krizo.

Sklep ameriške zbornice je povzročil

poplah v zapadni Evropi.

kjer so si mnogo obetali od ameriške pomoči in slepo gradili na njej načrte. Londonski pesimisti celo menijo, da utegne to znižanje močno omajati vse načrte, ki slojijo na vojaškem bruseljskem paketu in zapadnoevropski zvezi. Le-ti so namreč samo izraz vojaške plati Marshallovega načrta in osnova vojnoujaške politike zapadnoevropskih reakcionarjev. Angleški listi zaključujejo, da je ta dogodek za Angleže resen opomin in da po tem ne morejo več imeti ameriške pomoči za nekaj gotovega. Značilen je tudi poplah na londonski borzi, kjer so vrednostni papirji močno padli.

REVŠČINA politikantarjev

(Nadaljevanje s 1. strani.)

ko imenovana »Slovenska demokratska zveza« še eno v

italijanskemu sodišču, ki sodi po italijanskih zakonih iz fašistične dobe. Politikantarski bankroterji tako imenovane »Slovenske demokratske zveze« so v svoji obupni revščini spravili pred sodišče glasilo OF tržaških Slovencev »Primorski dnevniki« in »Ljudski tednik«, trdeči, da so bili žaljeni. Sodišče je seveda obtožence obsodilo — zgodila se je namreč gospodarjeva volja. Obtoženci bodo morali plačati denarno kazen, toda kako je posledaj s častjo tožiteljev in tako imenovane »Slovenske demokratske zveze«? So mar preprečili, da se njihov odtrgani balon ne bo prejel ali sile v zraku razletel? Obtoženci so pred sodiščem povedali, da jih tožitelji kot osebe prav nič ne zanimajo, ker so in bodo ostali v slovenski narodni zgodovini epizodne pojavitve, da pa bodo vedno opozarjali slovensko ljudstvo Tržaškega ozemlja

na izdajalsko vlogo SDZ

v narodni borbi za kulturne in gospodarske svobode na Tržaškem ozemlju. Če pa se bodo potem še čutili užaljene, bo dokaz več, da kar se o njih govori, se tudi njih tiče. Tožitelji pa so si

pred sodiščem peli slavo

kajti prvi krat v svoji nečastni politikantarski karieri so lahko uživali, ko so videli, da jih vsaj enkrat nekdo (namreč sodni zbor) posluša. Tako redka prilika za govorniški nastop se namreč političnim bankroterjem le redko nudi in jo prav zato morajo izkoristiti, saj tako vedo, da med slovenskim narodom na Tržaškem ozemlju ne bodo imeli nikoli možnosti se na tak način priti in kinčati, kot so imeli možnost

pred sodiščem, ki sodi po fašističnih zakonih.

Vse to, kar gospodje pri SDZ delajo in bodo morda še delali, pa kaže na

revščino politikantarjev.

enže

Kako potvarjajo dejstva sovražniki slovenskega ljudstva

(Nadaljevanje s 1. strani)

venci pri sebi spomnimo kako se narod »prostovoljno« in avtomatično raznaroduje. Tudi za nas lahko kak fašistična propalca napiše, da smo se »prostovoljno« in avtomatično raznarodovali. Fašisti so nam samo požgali kulturne domove, razbijali vse naše organizacije, zapirali vse šole, prepovedali sploh slovensko besedo, ljudi pa preganjali, razseljevali, zapirali, mučili, morili, tistim, ki so ostali, so se spremenili priimke — vse torej je šlo »prostovoljno« in avtomatično.

S piscem, ki je že doslej pokazal, koliko so mu vredna zgodovinska dejstva, ne bomo razpravljali o onih 18% Slovencev. Dovolj se je že razgalilo, da nas več ne čudi, če piše o »avstrijski republiki«, ki je dajala Slovincem toliko svobode in če pravi, da po anšlusu sploh niso bili preganjani in da so dosegli visoke položaje v nacistični stranki. »Vse je bilo dobro do 6. aprila 1941.« pravi ta potvarjalec. Sele potem so se pričela preganjanja Slovencev. Pri tem je prišlo do smrti nekega Slovence, kar je vzbudilo upor, ki je dovedel do partizanstva. Komunistična propaganda je pridobila mladino, ki je sicer katoliška, toda simpatizira s Titom. Celotni nekateri starejši katoličani vzdržujejo stike s komunisti.

Takšen je prikaz osvobodilne borbe Koroške v luči članka, ki ga je napisal neznani pisec v »Voce libera« in temu primerno je v nekaj besedah odpravil poveljno stanje na Koroškem. Angleži, pravi, so sprva gojili

velike simpatije za slovensko ljudstvo, toda kmalu so spremenili mnenje že zaradi Osvobodilne fronte za Koroško, ki je čisto komunistična. Predaleč bi nas vedlo, če bi hoteli navedati vse »simpatije« Angležev do Koroških Slovencev. Tudi te so namreč približno take — le še huje in nasilnejše — kot tu pri nas. Tako so na Koroškem »iz simpatije« do Slovencev »zopet« v službah vsi nacistični zločinci, ki so še preostali, Slovincem pa so odvzele malone vse pravice. Danes lahko celovški škof celo zahteva, da s spomenika na pokopališču izgine napis »padlim za svobodo v borbi proti fašizmu«. To nam zelo nazorno kaže, kakšne razmere so na Koroškem in proti komu vse se mora Osvobodilna fronta za Koroško boriti.

Končno pravi člankar, da je Koroška zelo važna »ne zaradi tega, ker gre za narodnostno usodo, nekaj tisoč oseb, temveč zato, ker je drugo razpotje med Vzhodom in Zahodom«. Brez dvoma stvar tako postavljajo tisti, ki samo iščejo razna vozlišča, ki se jih hočejo polastiti, ne meneče se seveda pri tem za narodnostno usodo nekaj tisoč oseb. Toda mi Slovenci — na Primorskem ali na Koroškem — ne bomo dopustili, da bi nam kdo kratil in odrekal naše pravice zato, ker bi rad uveljavljal svoje interese tudi preko naših hrbtov. In če so kje na našem ozemlju kake »važne točke«, potem pa so te naše. To lahko ve ves svet. Ni pa važno, če to ve in kako na to stvar gleda kak ponarejevalec iz »Voce libera«.

ZDA vsilile dokončno delitev Nemčije

Wall Street in nemški trust Krupp sta si stisnila roke! To je zaključek šesttedenskih pogajanj na londonski konferenci šestih zapadnoevropskih držav - številni ZDA o ureditvi zapadnonemške države. Konferenca predstavlja neuspeh glede iskrenega sodelovanja med šestimi državami.

Prikazala je namreč, da so nepremostljiva nasprotja med Anglo-američani na eni strani in Francozi ter Beneluxom po drugi strani.

Glavni sklepi konference so naslednji: V jeseni bo sklicana ustavodajna skupščina zapadnonemške države, ki bo urejena na federativni osnovi. Zastopniki posameznih nemških dežel se bodo najprej morali dogovoriti, kako bo skupščina izvoljena. Razdeljevanje proizvodov

Porurja, največjega rudniškega in industrijskega področja v Evropi, bo vodil odbor šestih držav pogodbenic, ki so zasedale v Londonu. Poseben vojaški odbor šestih omenjenih držav bo nadziral zapadno Nemčijo, dokler bo vojaško zasedena.

Po sklepu londonske konference pa zavezniške države ne bodo umaknile svojih čet iz Nemčije, doler ne bo v Evropi zagotovljen mir. To se pravi, da bodo ostale v Nemčiji zavezniške vojske za nedoločen čas, ali kakor ugiha neki londonski list do leta 1975.

Tako je londonska konferenca dokončno razdelila Nemčijo na dva dela, ker je ustvarila ločeno zapadnonemško državo.

Uradno sicer zagotavljajo, da je

prišlo do sporazuma, ker so baje Francozi popustili glede politične organizacije, medtem ko so ZDA popustile glede nadzorstva Porurja. Toda stvarno je položaj čisto drugačen.

ZDA so izsilile od Francozov vse koncesije, — (razen v vprašanju priključitve francoskega zasebnega področja k biconi, ki je bilo odgodeno) — medtem ko niso bistveno prav nič popustile glede Porurja.

Američani so se sicer »velikodušno« odpovali dvema tretjinama glasov, ki naj bi jim pripadale v porurski nadzorstveni komisiji, češ da so oni glavni finančniki Evrope. Toda pravici do večine glasov v tem organizmu so se odrekli samo navidezno.

Način glasovanja v porurskem odboru šestih držav je namreč takole urejen: ZDA, Anglija, Francija in Nemčija imajo vsaka po tri glasove; države Beneluxa (Belgija, Nizozemska in Luksemburg) imajo skupno samo tri glasove. Toda tri nemške glasove si bodo začasno prisvojile zasedbene države: ZDA, Anglija in Francija. Tako bodo ZDA imele stvarno osem glasov, to je večino: tri lastne glasove, tri angleške in dva glasa njihove bicone v Nemčiji. Francija in države Beneluxa pa ne bodo mogle imeti nikoli več kot sedem glasov in bodo torej kontinentalne evropske države vedno preglasovane od Anglosasov.

V sklepih konference ni sledu o socializaciji porurske industrije.

Le-te bodo namreč vrnila bivšim lastnikom in nacističnim trgovcem orožja: Kruppu, Faberju, Schroederju, ki ponujajo sedaj svoje usluge Trumanu.

Tako so si Wall Street in nacistični industriji stisnili roke in kujejo načrte za bodočo vojno.

Maršal Sokolovski vrhovni poveljnik sovjetske zasedbene področja v Nemčiji, je po objavi sklepov londonske konference opozoril, da leži težka odgovornost za delitev Nemčije na

ZDA, ki so prekršile potsdamske sklepe.

Ce bi se bile ZDA držale jalskega in potsdamskega dogovora kakor Sovjetska zveza, potem bi štirje zunanji ministri na konferenci v Moskvi in Londonu prav gotovo našli ugodno rešitev nemškega vprašanja. Toda polom obeh konferenc je treba pripisati dejstvu, da je ameriška vlada zavrnila sovjetski predlog s katerim je zahtevala naj zunanji ministri pripravijo osnutek mirovne pogodbe z Nemčijo. Sokolovski je nadalje očital ameriški vladi, da je zavrnila tudi predlog glede ustanovitve centralne nemške gospodarske uprave, kakor je bila predvidena s potsdamskim sporazumom, in zahtevo po ustanovitvi enotne vlade za vso Nemčijo.

Nato je Sokolovski poudaril, da hoče Sovjetska zveza spremeniti Nemčijo v enotno demokratično državo, ki naj sloni na načelih potsdamskega sporazuma, in da je ustanovitev posebne zapadne nemške države z lastno vlado in s posebno ustavo ter valuto v nasprotju s koristmi miroljubnih narodov v Evropi.

Nato se je maršal Sokolovski dotaknil tudi vprašanja Sveta nemškega ljudstva, ki zaseda v sovjetskem področju. Novinarjem je dejal, da je ta svet demokratičen organizem za vso Nemčijo in ima nalogo, da organizira borbo za enotno Nemčijo in pripravi mir. Zaradi tega ne more Svet izvesti uspešno svoje naloge, če je njegovo delovanje omejeno na eno samo zasedbeno področje. Razumljivo je, da so ukrepi, ki so jih ZDA, Anglija in Francija sprejele proti Svetu nemškega ljudstva, ogorčili nemški narod in pospešili razkosanje Nemčije.

V svojih končnih izjavah je maršal Sokolovski poudaril, da je treba pospešiti gospodarsko sodelovanje sovjetske zasedbene cone z demokratičnimi državami Srednje in Jugovzhodne Evrope. S tem v zvezi je opozoril na nedavno sklenjen gospodarski sporazum s Poljsko, ki je pokazal velike uspehe.

Sokolovski je izjavil, da so vse vesti, po katerih bi imela Sovjetska zveza namen priključiti sovjetsko zasedbeno cono, nesmiselne in brez podlage, ki imajo edino namen obrekovati delovanje sovjetske zasedbene uprave.

Glasilo združene socialistične stranke v Berlinu »Neues Deutschland« piše v svojem članku »Koliko časa bodo še ostali?«, da je postal položaj zapadnih zasedbenih sil v Berlinu nevzdržen.

Prisotnost teh držav v Berlinu je imela svoj smisel samo tedaj, ko so priznavale, da imajo potsdamski sklepi obvezno moč. S tem pa, da so zapadne sile sklenile v Londonu, da je treba ustanoviti posebno zapadnonemško državo z lastno valuto, so se same odrekale svojemu položaju v nemški prestolnici.

ČSR izreka priznanje zaslužnemu Slovanu

Dne 7. t. m. je predsednik ČSR Dr. Edvard Beneš zaradi slabega zdravja in na nujen nasvet zdravnikov dal ostavko, ki jo je vladar obžalovanjem sprejela.

Predsednik vlade Gottwald je ob tej priložnosti imel govor, v katerem je omenil velike zasluge dr. Beneša, ki bo »vedno ostal v zgodovini Republike in v zgodovini borbe češkega in slovaškega naroda za svobodo, neodvisnost in socialno pravičnost«.

Beneš je ravno te dni dopolnil 64 let starosti. Ze v prvi svetovni vojni je bil najožji sodelavec prvega predsednika, osvoboditelja Masaryka v borbi za osvoboditev češkega in slovaškega naroda od avstrijskega jarma. Po osvoboditvi pa je bil nenehno zunanji minister v praški vladi do leta 1935, ko je bil po Masarykovi smrti izvoljen za predsednika republike.

Gottwald je v svojem govoru poudaril, da je bil Beneš izvoljen na to mesto kot demokratični kandidat leve proti reakcionarnim agrarcem in kapitalistom, ki so že tedaj hoteli pahniti republiko v kapiulacijo pred Hitlerjem. Zato je tudi po Monakovem leta 1938. moral Beneš odstopiti in oditi v izgnanstvo.

Ko se je Beneš v inozemstvu postavil na čelo borbe proti okupatorju, je razumel nov značaj te borbe in odporniškega gibanja v zasužnjeni domovini. Zavedal se je, da bo novi ČSR treba ustvariti iz jamstva, da se ne povrne več Monakovo. Prvo jamstvo je videl Beneš v zavezništvu s SZ in drugo v demokratičnem ljudskem ustroju republike, ki naj pomete s starimi vladajočimi razredi. Tako je Beneš leta 1943. podpisal pogodbo s SZ in pristal na vladni načrt, ki so ga sestavili v Košicah in ga je prevzela ljudska fronta Čehov in Slovkov. Znano je Benešovo geslo: »Naša nova republika mora biti republika socializacije«. Znameniti zakoni o nacionalizaciji podjetij nosijo Benešev podpis.

Tudi v zgodovinskem letošnjem februarju je Beneš ostal zvest svojemu ljudstvu, ko je podpisal seštavo nove Gottwaldove vlade, ki naj zagotovi nadaljnji miren razvoj države po načelih ljudske demokracije.

Gottwald je na koncu obljubil, da bo vlada zastavljala vse svoje sile za izvajanje naročil, kakor jih je Beneš v svojem poslovnem pismu navedel in v katerem poudarja: »Delajte in živite v strpnosti, ljubezni in odpuščanju, uživajte svobodo in dajte jo tudi drugim«.

In Gottwald je zaključil: »Naj nas vodi po njegovih besedah genij našega ljudstva k lepi bodočnosti naše drage Republike«.

Kot znak priznanja vrednemu nasledniku Masaryka je vlada odločila, da bo Beneš prejemal dosmrtno rento v znesku svojih dosedanjih prejemkov in v užitek bo imel grad Lány.

Na osnovi ustavnih določil bo opravljal posle predsednika republike ministrski predsednik Gottwald do 14. t. m., ko bo skupščina izvolila novega državnega poglavarja.

Osvobodilno gibanje v Indiji

Medtem ko OZN še vedno pretrsa vprašanje Kašmira, se pojavlja novo vprašanje v Indiji, ki je s prvim povezano in ki utegne povzročiti resne zapletitve v Indijski zvezi. »Razakarji«, oborožene muslimanske tolpe, že nekaj časa ustrahujejo hajderabadske podeželsko prebivalstvo, pobijajo kmete in jim požigajo domove. Ljudstvo se zaradi tega v vedno večjem številu pridružuje osvobodilnemu gibanju pod vodstvom KP, ki je s svojimi partizanskimi oddelki osvobodilo velik del države od tiranske nizamove (nizam je knez in državni poglavar Hajderabada) vlade. Hkrati se množijo obmejni spori in indijska vlada v Novih Delhih zama zahteva od nizama, da razpusti muslimanske tolpe. Zaradi tega je indijska vlada sprejela že nekaj gospodarskih kazenskih ukrepov proti Hajderabadu.

Sirijsko se celo alarmantne vesti, da je vojna med obema državama nelzebežna. Tudi če ne bi prišlo do te tragedije med Indijo in Hajderabadom, je vendar vprašanje te neodvisne nizamove države v sredi indijskega polotoka, težko breme za bodočnost. Indijske zveze in utegne povzročiti podobne pokolje, kakor smo jih že zabeležili lanske jeseni v pokrajini Pendžab.

Ko so Angleži zapustili lani 15. avgusta Indijo in se je ta razdelila na Indijo v ožjem pomenu besede ali

HAJDERABAD KOT OTOK SREDI INDIJSKE DRŽAVE. PAKISTAN NA SEVEROZAPADU JE LOCEN OD SVOJEGA VZHODNEGA DELA OB BENGALJSKEM ZALIVU. NA SEVERU CRTKASTO POLJE JE KAS-MIR.

Hindustan ter na muslimanski Pakistan, ki eubral Hajderabad čisto svojjo pot, čeprav leži zemljepisno sredi Indije. Le-ta je namreč največja od kakih 300 kneževin (radž, maharadž, ki je knez) in hajderabadski vladar nizam, ki je najbogatejši človek na svetu, je

proglasil svojo državo za »neodvisno«. Ni hotel namreč podpisati statuta o Indiji, po katerem se morajo vse kneževine priključiti ali indijski državi ali pa pakistanski.

Ceprav je indijska vlada označila hajderabadsko »neodvisnost« za protizakonito, je vendar zaradi težav, ki jih ima sama doma in pa vsled kašmirskega vprašanja pristala na enoletni kompromis s Hajderabadom na osnovi obstoječega stanja.

Nizam je proglasil neodvisnost predvsem zaradi svojih egoističnih koristi in predpravic vladajočega razreda, ki sta oba muslimanske vere, medtem ko je večina njegovih podložnikov, indijska, ki je hindustanske vere, in ki teži k priključitvi k indijski državi.

Nasprotno bi pa hotel nizam pristopiti v pakistansko (muslimansko) državo, čeprav je zemljepisno zelo oddaljena. Svoje simpatije je odkril

pred kratkim, ko je posodil Pakistanu okrog 200 milijonov rupij (okrog 40 milijard lir). Zato ni čudno, če se je indijska vlada močno vznemirila in meni, da je nizam prekršil kompromisni sporazum o statutu quo.

Hajderabad meri 215.000 kv. km in šteje 16.250.000 prebivalcev. Okrog 83% so Indijci, to je potomci starih prebivalcev, ki so prebivali na tem ozemlju, še preden so ga zasedli v 14. in 15. stoletju mongolski osvajači (muslimani). Indijci so kot vsi podjarmljeni narodi ostali socialno najnižji sloj, medtem ko so muslimani vladajoči razred. Tako socialna borba daje

videz verske vojne.

Oblast je bila do pred kratkim popolnoma v rokah nizama, ki je viadal kot samoderžec. Šele februarja leta 1947. je pod pritiskom delovnih množic pristal na ustanovitev »zakonodajne« zbornice, toda tretjino poslancev je sam imenoval in »izvoljen« so samo veleposestniki, tako da se nizamu ni treba bati, take »demokracije«. Hkrati je tudi vsa uprava (z izjemo najnižjega uradništva) v muslimanskih rokah, to je v rokah tlačiteljev. Isto je tudi s policijo in vojsko. Tako ni čudno, če ne pride do priključitve k indijski državi, kakor si to želi večina prebivalstva.

Samo četrtina vse zemlje je last kmetov, tri četrtine pa je v rokah veleposestnikov, ki so muslimani. Le ti seveda ne obdelujejo sami zemlje, marveč jo dajejo v najem. Najemniki pa morajo sami plačevati davke in poleg tega opravljati brezplačno tlako za svoje gospodarje. Kraljevno uradništvo pa izkorišča kmete

tako, da jim posoja denar z odušskimi obrestmi. Zato ni čudno, če se brezpravni kmetje množično upirajo.

Tri politične skupine tekmujejo med seboj. Muslimanska stranka, ki jo uradno podpira hajderabadska vlada ima organizirane tolpe, ki štejejo okrog 200.000 mož in ki skušajo z ustrahovanjem prisiliti nezadovoljne kmete k pokoršini.

Druga je stranka indijskega kongresa, ki zahteva ustavne svoboščine in priključitev k indijski državi.

Toda če dejstvo, da socialne razmere v indijski državi niso zadovoljive ima za posledico, da se večina kmetov obrača k demokratičnemu osvobodilnemu gibanju, ki ga vodi KP. Zadnja poročila govorijo o velikih uspehih tega gibanja, ki je osvobodilo velik del podeželja, kjer prevzemajo oblast ljudski odbori, ki razlašajo veleposestnike in delijo zemljo med kmete.

Položaj v indijski državi ni mnogo boljši kot v nizamovi državi. Indijski narod je upal, da bo vlada, ki je nadomestila angleške kolonizatorje, ukinila kolonialne zakone in olajšala gospodarski položaj delovnih množic. Toda vse je ostalo pri starem. Ostal je stari policijski aparat, ki so ga organizirali Angleži, da bi dušil ljudsko gibanje.

Tako imenovana narodna indijska vlada Pandita Nehruja v Delhih, v kateri so zastopani indijski kapitalisti, se ne zveni za težnje ljudstva. In tako zajema vso Indijo val delavskih in uradniških stavk ter kmečkih uporov, ki so prav posebno ostri ravno v Hajderabadu zaradi posebnega značaja in položaja te države.

„Državljeni drugega razreda“ v ZDA

Ne mine mesec, niti teden, da ne bi čuli o primerih zapostavljanja črncev v ZDA. Zdaj poročajo agencije o linčanju črncev po vseh pravilih »divjega zapada«. Temu sledi oprostitev belokožcev, ki so ta atentat izvršili. Zdaj zopet vemo za obsodbo črnca, ki ga obtožijo, da je zapeljal kako belo ženo, ki mora biti po ameriških »običajih« zanj nedotakljiva. In zopet je vrhovno sodišče odbilo pritožbo črnke, ker so ji zaradi njene rasne pripadnosti odbili vpis na univerzi v Oklahomi. Wallaceov senator je bil celo obsojen, ker se je hotel približati »barvanim ljudem«, ki jih v ZDA imenujejo »državljeni drugega razreda«.

Zapostavljanje črncev lahko opazimo na vseh področjih. Revija New Statesman and Nation piše: »Znano je, da v primeru gospodarske krize, odslužijo delodajalci najprej črnske delavce in, ko se položaj izboljša, pridejo ti delavci pri ponovni zaposlitvi zadnji na vrsto«.

Pred vojno je bila najvišja plača črnkega uradnika v ameriškem zunanjem ministrstvu enaka plači šoferja ministrskega tajnika. V Oklahomi so bilo in črncu, ki bi se upal telefonirati preko belega telefona! V Floridi hranijo šolske knjige za črnske učence v drugih omarah, kot pa za učence višje rase. V Georgiji prejema belokožni učitelj letno 1.123 dolarjev, medtem ko njegov črnski kolega prejema samo 515 dolarjev letno. V državi Teksas se svetovni prvak v

boksu, črnc Joe Louis ne sme boksat z belim človekom.

In vendar je v ZDA 13 milijonov črncev, ki so starejšega ameriškega izvora kot večina ameriških belokožcev. Njihov položaj pa ni po vseh 48 federalnih državah ZDA enak, ker si je do sedaj vsaka od njih lastila izključno pravico, da z zakonom več ali manj omejuje njihove pravice.

Wallaceova tretja stranka, ki se zavzema za enakopravnost črncev v tej predvolivni dobi močno vznemirila Trumana, ki je zato predložil nov zakon o državljanstvih pravicah. To je storil zato, da bi neutraliziral Wallaceov vpliv. Po tem zakonskem osnutku bi bili črnci zavarovani pred linčanjem in bi uživali nekatere pravice, ki so jih do sedaj odrekli. Osnutek tuje določa ukinitev posebne takse (poll-tax) v znesku 2 dolarjev, ki so jo morali volivci plačevati v nekaterih južnih državah ZDA, da so smeli voliti. Namen te takse je bil omejiti udeležbo črncev pri volitvah, ker je znano da mnogi ne premorejo toliko denarja.

Kako je zakoreninjen rasizem v teh južnih pokrajinah, kjer je številno črncev največje, se vidi iz dejstva, da so guvernerji teh držav označili Trumanov predlog kot »protiustavno vmešavanje v področje federalnih držav« — kljub nasprotnim lepim besedam ameriške ustave — in »demokrati« teh krajev grozijo Trumanu, da bodo glasovali na kongresu stranke proti njegovi predsedniški kandidaturi.

Po tržaškem ozemlju

KRONIKA

* **STANOVANJSKI URAD** je uradno dovolil bivanje v stanovanju tvariša Jaksele, tov. Kozmini in njegovi ženi in tov. Marini, bivšim političnim priganjancem. Dva tedna po tem odloku pa je stanovanjski urad zopet zasegel navedeno stanovanje, verjetno svedoča na pritisk krogov, ki imajo namen spraviti v stanovanje tujece.

* **15. MAJA** sta se jugoslovanska gospodarska delegacija v Trstu in ZVU podrobno sporazumeli o dvolastniških dovoljenjih za prehod čez mejo. Dvolastniki imajo veliko škodo, ker anglo-ameriške oblasti niso podpisale tega sporazuma.

* **V NEDELJO 30. MAJA** je bilo v Cedadu zborovanje predstavnikov demokratične fronte Slovencev videmske pokrajine. To je bilo največje zborovanje v zadnjih 80 letih, ker je bil Slovencem od leta 1863 onemogočen vsak kulturni razvoj. Delegati bodo od italijanske vlade zahtevali otvoritev slovenskih šol v vseh slovenskih krajih. Govorili so tudi o ustanavljanju kulturno-prosvetnih društev. Delegati so obsodili izjavo nekaterih profesorjev italijanskega učiteljskega pri Sv. Petru ob Kolci, ki so izjavili, da si bodo prizadevali, da italijanska vlada ne bi dovolila ustanavljanja slovenskih šol.

* **VAJENCI TRZASKEGA ARZENALA** so prejšnji torek pol ure stavkali in so med stavko podpisali spomenico naslovljeno ZVU, ker je ta prepovedala, da bi se kongresa delovne mladine udeležili italijanska in jugoslovanska delegacija.

* **DRUŽBA «AMERICAN OVERSEAS AIRLINES»** bo s 15. t. m. uvedla letalsko zvezo med Trstom in ZDA. Vožnja bo trajala 43 ur.

* **GLAVNI ODBOR DEMOKRATICE FRONTE SLOVENCEV V ITALIJI** je pisмено obvestil Pen klub v Parizu in Zvezo Italijanskih naprednih književnikov o nepravilni obsodbi pisatelja Damira Feiga. V pismih opozarjajo na zatiranje Slovencev, ki ne uživajo zagotovljene enakopravnosti in katerim je onemogočen vsak kulturni razvoj.

* **NADSKOF MARGOTTI** je na vojaški svečanosti ob 134. obletnici ustanovitve orožniškega zbora povedal, da se svetogorska podoba Matere božje nahaja v Vatikanu, kjer bo ostala, dokler Vatikan ne določi prenosa v kako svetišče goriške nadškofije. Svoje dni je Margotti izjavil, da so krivci izobčeni, če se ne skesajo. Potemtakem so krivci izobčili sami sebe. Svetogorska Mati Božja je last svetogorskega svetišča in tja spada.

* **V PONEDELJEK** se je poslovil od Trsta in podrejenih ter nadrejenih vojaških oblasti major general Moore, poveljnik ameriških čet v anglo-ameriškem zasedbenem pasu ter odpotoval z videmskega letališča.

* **V TRST JE PRISPEL** nov poveljnik ameriških okupacijskih čet v Trstu general Hodge.

* **«FASISTIČNI BATINASI IN BOMBASI»** izbrana hrabra četa posebno pri junaških podvigih proti osamljenim osebam iz ulice Cavana, člani «Kulturnega» krožka «Felluga» si uveljavljajo protestirati pri ZVU v imenu Starega mesta proti izvajajoči prisotnosti slavo-komunistov v središču mesta in proti dodelitvi pomorske postaje kongresu delovne mladine. Nič zato, če je kongres govoril o pravicah vse mladine, brez razlike strank, mišljenja in narodnosti.

General Airey in vprašanje slovenskega šolstva

General Airey je v 11. poglavju svojega poročila Organizaciji Združenih narodov napisal, da je ločitev med šolami italijanskega jezika in šolami slovenskega jezika, ki temelji na raznih nagibih (razlogi jezikovnega značaja so le male važnosti, ker govorijo vsi slovenski prebivalci področja italijanske) še vedno vprašanje, katerega je potrebno rešiti. Vendar je ZVU ustanovila otroški vrtec in osnovne šole, ki jih obiskujejo otroci slovenskih in italijanskih roditeljev ter se je ugotovilo, da se tako učenci kot učitelji dobro razumejo med seboj in da stvarno ni nobenega trenja med obema skupinama.

Gospod Airey namenoma nejasno prikazuje nerodnostne prilike na tem ozemlju, ker ne mara v svoji imperialistični miselnosti priznati stvarnega dejanskega stanja.

Na tem področju, ki ga upravlja zavezniški vojski, in na ostalem ozemlju STO-ja, živijo trije narodi, slovenski, italijanski in hrvaški, zato mora imeti vsaka narodnostna skupina po naravnih načelih enakopravnosti, ki jih je mirovna pogodba v celoti priznala in uzakonila, svoje šolstvo po jeziku in po duhu.

Vzgoja otrok je ona osnova, na kateri se razvija vse življenje naroda. Vsakdo mora imeti priliko, da pride do svoje splošne in strokovne izobrazbe v lastnem jeziku. Če govorijo vsi slovenski prebivalci italijansko, je to zasluga fašistične nasilne raznorodovalne politike, ki je protinaravno odvzela slovenskemu prebivalstvu slovensko, oziroma hrvaško šolstvo. V tistem času je tudi italijansko fašistično časopisje hotelo utafiti slovenski narod ter njegov jezik in je potvarjalo dejstva, češ da tu žive »drugorodci«, ne da bi natančneje prikazalo narodnostni značaj teh »drugorodcev«. Ti drugorodci so bili po njihovem le neka neznatna skupinica, ki govori neko kraško-soško narečje, le malo podobno onemu jeziku, ki ga govori narod onstran državnih meja in o kateri ni vredno izgubljati besed. Za tako malopomenljivo skupino seveda šole niso potrebne. Zategadelj se po njihovem ni nikomur godila krivica, prebivalci Julijske krajine na osnovi teh popačenih »dognanj« enakopravnosti, ker so pač vsi imeli možnost obiskovati šole, seveda italijanske, kjer koli v Italiji. Nič čudnega torej, če so se po sili razmer Slovenci naučili povsod vsaj za silo italijanščine. V duhu teh načel naj bi torej še naprej reševali sila važno vprašanje šolstva!

Toda mi ugotavljamo, da ni važno, če Slovenci govorijo italijansko, važno je, da žive Slovenci tu in da imajo vso pravico do svojih šol kakor jih je pač potrebnih za njihov življenjski razvoj.

Ce govorijo Slovenci v Trstu tudi italijansko, to še ne pomeni, da se s tem hočejo odreči svojim pravicam. Slovenski narod na tem ozemlju je že od nekdaj posvečal vso skrb in vso pozornost svojemu šolstvu in se je vedno z vsemi silami boril za svoje šole. Raslo je število učencev in s tem seveda število šol, ker se je narod razvijal in se čim dalje bolj zavedal svojega narodnega bistva.

Slovenski narod je vedno zahteval vse vrste šol,

da bi se otroci lahko vzgajali v duhu svoje kulture in narodovega življenja. Ta naravni razvoj je napredoval, vse dotlej dokler ni fašizem poostil zatiranih metod izpred prve svetovne vojne in s silo zaustavil naravnega razvoja.

Toda v osvobodilni borbi se je ljudstvo uprlo temu zasluževanju duha,

temu zatiranju in je že tedaj začelo ustanavljati svoje šole, po vojni pa je to ljudstvo napelo vse sile, da si izvojuje pravico do šol. Če imamo danes slovenske šole — in še vedno ne vseh —

je to zasluga našega naroda, kateremu so v tej borbi nudile vso pomoč italijanske demokratične množice. Zavezniki so bili primorani pač ustanoviti slovenske šole, ker jih je narod zahteval.

Dokaj čudno zveni ona fraza o raznih nagibih. Iz teh besed je ču-

titi dvom o potrebi slovenskih šol. Ali smo morda Slovenci neka nedoločena rasa brez lastnega jezika in izrazitih lastnosti in ne narod, ki se svoje narodnosti zaveda.

Na to vprašanje narodne samobitnosti smo prav za prav že odgovorili v prejšnjih odstankih in menda ni potrebno, da še dokazujemo da smo narod z lastno določeno osebnostjo.

Slovenci nismo šovinisti in smo dokazali, da se s poštenimi Italijani razumemo, zato naši otroci in učitelji ne povzročajo trenja z italijansko skupino v onih šolah, kjer se po sili razmer vrši pouk v istih šolskih zgradbah za obe skupini. Toda to je vprašanje zase in ZVU

je doslej še vse premalo storila, da bi dodelila Slovincem lastne dostojne šolske stavbe.

General Airey ugotavlja da je treba vprašanje ločitve med šolami italijanskega jezika in šolami slovenskega jezika še rešiti. Če je treba neko vprašanje rešiti, potem naj se tudi pove, po katerih načelih in kako naj se to vprašanje reši. O da, marsikaj je treba še rešiti, predvsem pa vprašane podreditve šol bivši fašistični zakonodaji in uprave slovenskih šol, ki je še vedno odvisna od nadrejene italijanske šolske oblasti. Potem vprašanje učnih nastavnikov v šoli, ki bodo zmožni poučevati ne samo v slovenskem jeziku, temveč

tudi v slovenskem duhu. V slovensko šolo ljudi, ki bodo vzgajali slovenske otroke tako, kot zahtevajo potrebe in miselnost slovenskega naroda, ne pa tako kot zahtevajo nameni sovražnikov slovenske narodne svobode.

Iz slovenskih šol proči slovenske narodne odpadnike in izdajalce.

Vsekakor pa naj se gospod general zaveda, da se ne sme tega vprašanja reševati brez našega ljudstva preko njega in morda celo proti njemu. Šola je last ljudstva, ker služi njegovim potrebam in željam, ker mora biti urejena v duhu njegove miselnosti. Zavezniška vojaška uprava naj se drži tehi načel in rešitev vseh vzgojnih vprašanj bo kaj lahka. Zato odločno odklanjamo vsak dvom o potrebi slovenskih šol v Trstu.

st.

PARTIZANOM SO VZELI SEDEŽ, DA SO UGODILI FAŠISTOM

Dve leti bo malu tega, kar je razjarjena šovinistična drhal navalila na sedeže demokratičnih organizacij ter ob pasivnosti policije plenila, pustošila in zažigala. Takrat je postal žrtev fašističnega besa

tudi nezaščiten sedež Zveze primorskih partizanov na Korzu. Ogenj na Korzu, ki so ga zancitili z inventarjem, in tiskovinami, ki so jih zmetali na ulico, je pričal o že vse preveč zloglasni »dvatisočletni kulturi«, obenem pa so fašisti želeli, da bita požar pomenil konec tiste groze, ki jo zanje predstavljata partizanstvo. V onemgledu besu nad tisto silo, ki je pomenila njihov poraz, so se znesli nad papirji... Kakšno bedno maščevanje!

Toda na Korzu sta na veliko jezo fašistov še naprej plapolali

Jugoslovanska in italijanska zastava z zvezdo. Ti dve zastavi sta vse preveč živo opozarjali, da so tisti, ki so se pod tema dvema zastavama borili, še vedno tukaj, da zasledujejo vsak korak fašizma, ki ga neki imperialisti spet bude k življenju. Ti dve zastavi na Korzu sta fašistom grenili življenje. Toda spet so se zagnali in večkrat napadali sedež Zveze primorskih partizanov. Morali pa so jo zaradi čuječnosti neka partizanov vselej odkuriti.

A našli so drugo pot. Skenili so, da se mora sedež ZPP izprazniti na eleganten način, z odpovedjo. Reakcio-

narno časopisje je pripravljalo ugodno ozračje in dajalo moralno oporo gospodom na stanovanjskem uradu.

Via quella bandiera! je nedavno zahtevala fašistična Fiaccola. In ni bilo več treba dolgo čakati. Prišla je namreč odpoved, uradna, nepreklicna. Zveza primorskih partizanov

se je morala izseliti.

Nihče ni vprašal, kam in nihče od gospodov, ki dodeljujejo prostore, ni odkazal partizanom drugega sedeža.

Nekdo je v nekili poročilih Organizaciji združenih narodov govoril o raznih svobodščinah, ki jih »ščiti« na tržaškem ozemlju, med drugim n. pr. o svobodi zborovanja in združevanja. Prepovedati prvo in drugo bi bilo zares zelo nedemokratično. Toda stvar se lahko lepše prepreči, zborovati smeš, a prostora za to ne dobiš. Tako Zveza primorskih partizanov že dolgo zahteva, a

ne dobi prostora za svoj kongres.

Cisto v skladu take modre politike je torej tudi, da v imenu svobode združevanja odvzamejo organizaciji sedež.

Jasno je seveda, da se lahko kaj takega pripeti le demokratičnim organizacijam.

Vse to povzroča reakcionarnemu časopisju nepopisno veselje. Bedni pisarčki po šovinističnih listih se vdajajo utvarj, da je s tem partizanstvo

uničeno. Toda imeli bodo še priložnost, da bodo uvideli, kako zelo se motijo.

Partizanstvo ni nastalo v salonih in ne z uradnimi dekreti z visokih mest. Ako so znali partizani v dežju in viharju, snegu in vročini, brez obleke in stanovališča osvobodilno boro organizirano voditi in zmagovati, tedaj jih taka krivica, ki so jim jo nekateri gospodje napravili, pač samo podžiga k nezmanjšani čuječnosti in pripravljenosti. Partizanov uničiti ne morejo ne s prepovedjo nošenja uniforme, ne z raznimi umetno insceniranimi procesi, ne s prepovedjo zborovanja in oviranjem kongresa in niti s tako nesramno deložacijo. Le

krivico jim delajo,

ki je le še toliko večja, kolikor gre tukaj za najdoslednejše borbe proti fašizmu in za resnične zaveznike tistih, ki so po končani vojni zavestno s partizani prelomili in se danes z vsem srcem bratijo z večrajšim sovražnikom.

Svoj čas je major Griffith obljubil Zvezi primorskih partizanov, da ji bo vojaška uprava preskrbela drug sedež v primeru izselitve iz dosedanjega sedeža. Ko je delegacija ZPP spomnila polk. Gardnerja na to obljubo, jo je ta poslal k »odgovornemu« majorju Kitsonu. Ko mu je delegacija obrazložila zahteve in še pripomnila, da uživajo povratniki z bojišč tudi v Angliji in Ameriki vso podporo oblasti, je major odgovoril, da je to sicer res, ampak tam se povratniki ne ukvarjajo s politikom. To bi mu še človek verjel, kajti ljudje, ki so se borili in že ranjeni ležali v bolnici, in šele tedaj izpraševali, kdo in kaj so prav za prav ti fašisti — taki ljudje najbrž ne »uganjajo« politike. Toda pri partizanih je prav ta bistvena razlika, da

partizanom dostojen sedež

so vedeli, za kaj so se borili, in tega tudi danes ne morejo pozabiti. Brezpredmetna so izgovaranja na račun tržaške stanovanjske krize, dokler je v mestu prostora za raznovrstne fašistične organizacije. Delegacija je majorju Kitsonu odločno odgovorila na razne neresne nasvete in postavila zahtevo, da dobi dostojen sedež

v Domu borcev na trgu Oberdan ali pa v ul. Ghega.

Zveza partizanov ne bo ostopila od svoje zahteve, da ji vojaška uprava v najkrajšem času dodeli v središču mesta sedež, kot ga taka organizacija zasluži. Vojaška uprava se tu ne more izmikati, ako noče s tem dopovedati, da je njeno ravnanje sovražno Zvezi primorskih partizanov in naklonjeno vsem šovinističnim in fašističnim tolpam, ki lahko takoj dobe sedeže v središču mesta. Vse ljudstvo, ki ga prav za prav partizani predstavljajo, nestrpno pričakuje takojšnje in pravične rešitve tega vprašanja. V odnosu do partizanov se najbolj kaže, ali so težnje vojaške uprave (še vsaj nekoliko) demokratične. Po tem, ali bodo imeli partizani v najkrajšem času dostojen sedež ali ne, bomo ponovno sodili vojaško upravo. In kakor je v borbi vse ljudstvo sodelovalo s svojimi borci, tako danes vse naše ljudstvo zahteva: partizanom dostojen sedež!

Trstu delo pa bo živel!

Ladjedelnica Sv. Marka je dogradila prvo ladjo po vojni, 6500 tonsko »Star of Luxor« za egipčansko podjetje »Alexander Navigation Company«. Za čudo pa ladjedelniško vodstvo ni k tej slavnosti povabilo ne predstavnikov tiska, niti samozvanih oblastnikov, tudi nobenega okupacijskega oficirja ni bilo. Mogoče bi bilo temu in onemu neprijetno ob pogledu na zbrano delavstvo, ki je prepevalo delavske pesmi in nosilo napise »Borili se bomo proti uničenju naše industrije« in temu podobne. Lepa ladja, ki se je zazibala v morski vodi, je glasno poudarjala: Trst je s svojo industrijo zmožen življenja!

PO KRASU OD SV. KRIŽA DO DEVINA

Dr. Lino Legiša

Svet ob morju v leposlovju

Tisti kos slovenske zemlje od Stivana in Devina pa tja proti Trstu zasluži, da ga srečamo v lepi besedi. Ne samo da je zanimiv svet, podoba morja in ne posebno radodarni in vendar lepe kraške zemlje, na nji kmet, ribič, kamnar in industrijski delavec, ki živi od bližnjega Trsta in Tržiča. Ne samo da čutiš, kako je te kraje in ljudi preobrazila preteklost in bližina Trsta, ki se razteza sem z letoviščarji in vilami. To je kos našega, slovenskega obrežja na narodnostni meji, svet, ki je bil zmerom zvezan z ostalo slovensko zemljo, in ta zavest mu daje še poseben pomen.

Prav zastran tega je bil toliko privlačen in se ga je marsikdo ločil, da si je pri vsem ostalo še zelo veliko, kar bi bilo vredno povedati. Priljubljeni Josip Jurčič si ga je 1877 izbral za prizorišče svojega Lepi Vidi. Znana ljudska pesem govori o mladi ženski, ki je venila ob svojem starem možu in ob bolnem otroku, pa se je vdala vabilu črnega zamorca, stopila z njim v barko in odšla v Spanijo dobiti kraljeviča. Toda namesto pozabljenja in sreče najde le žalost, ker ne more zabiti, da je prepustila neboljenega otroka in moža smrti. Jurčič ni vedel, da je to že zelo stara pesem, da je morala nastati vsaj pred kakšnimi sedem sto leti, ko so res prihajali temnopolti Mauri, tudi iz Spanije. Svoje lepo Vido je postavil pod konec 18. stoletja in jo dal ugrabiti lahkoživemu Benečanu, ki se je naveličal in se zato ona vrne, ljudstvo pa da je v svoji preprosti domišljiji zložilo pesem o morskih razbojnikih ali o črnem zamorcu. Ta čas pa so bili ljudje že drugače razgledani, saj so to hodile že francoske vojske. Kraje same je Jurčič videl le mimogrede, ko se je peljal v Gorico na pogreb odvetnika Hvarica, učitelja gorških Slovencev. Zato so le približno zadeti. Povest se godi nekje med Nabrežino in Devinom. Tam naj bi bil ob bregu zalivček, nad njim samotna Samorodovina, nekaj stran Basnigoevina, na nekem Golju vrhu ogljar Smučper. Kakor so ta imena od drugod, so tudi meje namesto zidov, smreke in tolika snega, da je treba delati gaz. Ni čuda, da je tako prišlo v to kraško podobo mnogo kranjskega, pa saj je pisatelj šlo predvsem za zanimivo zgodbo.

Pesnik Anton Aškerc je v zadnjih letih prišel k morju, da si ob pripovedovanju naših ribičev osveži devsko silo. Precej se je pomudil posebno pri Plesu v Devinu. Tako je 1908 nastala zbirka Jadranski biseri. V nji je opeval zgodbe, ki jih je slišal o Dveh sestrah, znanih skalah v Bregu, o devinski Belinuni, o Dantaju, na katerega spominja školj med obema gradovima, o čudnih ribiških zgodbah na morju, o groznem srečanju z orogom, ki se izkaže za morskega volka, o Čozotih in podobno. Morje ga je mikalo že prej, saj si ga je šel ogledat že 1880. Zdaj je ta svet še bolj spoznal, toda tudi niemu se je zgodilo, da je postavil sem kranjsko peč, izza katere se glasi harmonika.

Nabrežinec Igo Gruden je izdal 1920 znane Primorske pesmi, ki so jih naši ljudje pod Italijo skrivaj veliko brali, zakaj tu je bila izražena bolečina sprčo odtrgane zemlje in protest proti nacionalni krivici. Budile so domotožje in vzdrževale plamen upornosti in borbenosti. Druge so socialno občutene podobe kraškega sveta ali pesničkovega razpoloženja. Tako je slikal s kamenjem ograjeno polje po dolincah, težko delo, vasi, hiše, krčme s skrlami, na podu glavice v kifah. Na Ojstrem vrhu pod Sempoljem misli na begunce, ki so se po prvi vojski vrnili iz žalostnih taborišč po Avstriji in opustošene in nesvobodne domove. Kamnarje iz Nabrežine, Sv. Križa, Sempolaja, Slivnega, Mavhinj in Sestjana sprahuje, ali bodo vzdržali težke čase preizkušnje. Potem cela vrsta slik:

Opoldanska pripeka žehti nad polji, odzvonilo je, vol in kmet počivata v senci, le škrički pojo in od Sempolaja prihaja kmetica in zakliče v daljavo. Pri Mohorinkinih so zbrani okoli ognjišča, buča iz zglavnika roma okoli, iz žerjavice diši krompir, stara dva pa dremata ljeta in nekaj zase godrnjata. Srečuješ Nabrežinke v predolgih krilih, a svitkom okrog roke in z žbrinko pod pazduho, za njimi pa jokajoče otroke. Zdelane ženske nosijo v breg plenerje, se podpirajo z rokami v bok in od zamišljenosti komaj odzdravljajo. Njih može se pečejo s Furlani in Kal

Še dve kraški grči

89 LETNI ZUPANČIČ ANDREJ IZ SEMPOLAJA HODI SICER S PALICO, TODA KREPKO KOT MLADENIC

PERTOT IVAN (CULJO PO DOMACE) IMA 84 LET IN SKORAJ VSE JE PREŽIVEL KOT RIBIC NA NASEM JADRANU

labreži v kamnolomih na soncu, v soboto pa se razvedrijo pri vinu. V bregu pod Nabrežino so vino gradi v terasah, loči jih razpalo zidovje, med njimi se vzpenja ribič, upognjen pod težkim bremenom drv in rožja. Nad morjem, ki vabi v daljave, diši žajbelj in ciklamni, drhtijo oljke in trte. Ob trgovci doni sanjava in razposajen na pesem, po težkem delu se na skrivnem razcvete ljubezen. Ribiči pri Sv. Križu živajo razvešene mreže, v hiši ni ognja, zakaj tu je

dosti revščine, pa čeprav hodi še žena s hčerko v Trst prodajati rože. Ti ribiči, ki so hodili še v piščalah, resno in počasi, so znali dosti povedati, marsikdo od njih pa se z morja ni več vrnil. Srečuješ Križanke v širokih židanih krilih, z nagelnji in tubljami na nedrih, zagorele od plesa na »brjarjih«, med tednom pa v portu pri mrežah ali z ribami na glavi. V nevihti divja vodna plan in premetava ribiče, ki so nehali kleti in se priporočajo brbanski Materi božji. Ta čas je toča pobila po Krasu, toda onstran se je Furlanija zasmejala in vzdignila krila. Ribiči se vračajo s povešano glavo, zakaj pred revno hišo si je žena z roko zasenčila oči, pol nagi otroci se je držijo za krilo in vsi čakajo trde usode, ki koraka proti njim. Poleti pa gredo Kraševci na božjo pot na Brban, na barkah molijo in pojejo pobočne pesmi, ponoči pa se mladi rod prepusti ljubezni. Ko se vračajo z otoka, jih od daleč sprejemajo Prosek in devinski grad, kriški in nabrežinski zvoni. Tam skoraj na meji slovenske domaćije stoje razvaline devinskega gradu. Po vojski postavljajo tuji novega, toda pride čas, ko bo plamen naše sile uničil sovražno postojanko.

Te in take podobe je odkril Gruden na tem ozkem kosu sveta. Domače so predvsem človeku, ki je tod doma. Zaradi nekaterih se je svoj čas pošteno zameril kriškim dekletom. Pozneje se je v pesmi še nekajkrat vrnil v svoje domače kraje, tako v zbirkah Dvanajstura (1939), V. pregnanstvo (1945) in Pesnikovo srce (1946). Tu so pesmi o vojaškem pokopališču pod Nabrežino, spomin na staro mater iz Sv. Križa, na lepo mladost in preteklost, ki je bila z njo zvezana, in zraven vera, da bo njena slovenska beseda šla iz roda v rod. Tu je spomin na Nabrežino v prvem svetovni breskev in mandeljnov, na morje in otroke, ki gledajo v sončne daljave, poleg pa pesem materi,

Ljudski glas

Mihelič Ivanka iz Nabrežine pravi: Enake dolžnosti - enake pravice za ženo

Mnogo se je že pisalo o Nabrežini in okolici, a dela, trpljenja in borbe tukajšnje žene se doslej ni še nihče spomnil.

Naša vas Nabrežina je štela prvotno 61 hiš. Ljudje — sami Slovenci — so bili večinoma ribiči ali mali kmetje. Trdo je bilo življenje teh ljudi. Zena-trpinka je pomagala možu na polju in pri ribolovu. Kadar so naložili kaj več rib, so jih nesle žene peč na glavi v Trst. Posebno v poletnem času ob lovu na tune so šle celo večkrat na dan v mesto. Takrat tudi ni bilo nobene vodne napeljave, in kadar je zmanjkala v vaškem vodnjaku Na Križadi voda, so morale iti prst perilo v daljni Stivan. Ko so pred 90. leti gradili toč železnico, se je življenje žene predrugačilo. Pomagale so pri gradnji železniškega mosta, ki ima 42 obokov. Ker je primanjkovalo delavcev, so nosile zidarjem v nečkah na glavi malto. Tudi v dobi obratovanja kamnoseške industrije niso žene držale križem roke. Može so lomili kamenje, a žene so nosile na glavi gruš in čistile kamnolom. Res da je bilo to delo naporno, a naše žene se ga niso ustrašile. A da bi bili videli Nabrežinko ob nedeljah, ko je šla v cerkev! Ponočno je stopala po trgu, lepo oblečena v belih rokavicah in vsaka je imela dolgo zlato verižico z uro, pripeto za pasom. Vse si je vsaka sama zaslužila.

Pri obratovanju naše industrije je

bilo v naši vasi zaposlenih do 3000 delavcev. Zena jim je kučala in nosila prst perilo k izviru Brojnice, odkoder so pozneje napeljali Tržačani vodovod v Nabrežino. To je bilo veliko olajšanje za naše žene. Kakor v

Dora Gruden

HREPENENJE

Moj Kras! Mnogo let je že temu, kar tvoja pustila sem tla, predala življenja objemu, odzvala se klicu sveta.

Predira mi prsi zdaj želja, da vidim te, rodni moj kraj, mogočna je sila povelja, ki kliče me k tebi nazaj.

Moj Kras, ki še v soncu si reven, si lep — kot dobrote bolest, v značajnosti svojih pohleven, v ljubezni si trden in zvest!

Cez tebe hrumele je sovražnik, vrtinčil te vojni vihar — prevaran, zdaj budni si stražnik, pripravljen za zadnji udar.

Moj Kras! Kdaj nestrpna bo duša vtopila se v čar tvojih skal? Iz dalje tvoj utrip zdaj poslušaj: Srdi! Veral — sta pesem obal...

Izvir Brojnice

ki je morala v grob daleč od kraške zemlje. Svojega rojstnega kraja se dotakne še, ko ga Italijani v zadnji vojski peljejo mimo njega in mimo morja v taborišče.

Lepo odseva ta kraški svet iz črtice Moje trte, ki jo je priobčil zgoniški župnik Peter Butkovič 1926 v družinskem listu Mladika, kjer je bil sicer bolj znan kot uganekar. Iz nje vidiš trpkost in težo, ki je dušila ljudi in jih trgala z zemlje, odkar je prišla sem Italija. V Mladiko je pisal črtice tudi Bogomir Magajna, doma iz Vrem. Njegovo precej romantično domiš

ljijo je mikalo morje, Devin, Tivava, ki je vendar Reka iz njegove doline, Grmada, znana iz prve vojske, dotaknil pa se je tudi Proseka. Kakor svoj čas Jurčič, je tudi on prinesel sem nekatere stvari, ki jih je poznal predvsem od doma, na pr. resje, ovce, studenec, pa tudi kraj je malo po svoje predelal. Tudi France Bevk je pisal o teh krajih. Izbral si je poveljno Nabrežino. To je storil, seveda pod izmišljenim imenom France Seljak, v povesti: Kamnarjev Jurij, ki je izšla v Mladiki in 1931 v knjigi. Imela (Nadaljevanje na 11. strani.)

vseh večjih krajih, tako se je tudi pri nas naselilo več Furlanov in Italijanov, ki so prišli delat v naše kamnolome. Nekateri izmed njih so ostali tu ter si ustanovili družino. Če se je tujec poročil z Nabrežinko, mu je bila zvesta družica in je naučila svoje otroke materinega jezika.

Po prvi svetovni vojni v času italijanske okupacije ni Nabrežinka pozabila, da je Slovenka. Kljub fašističnemu šovinističnemu terorju, ki je dopuščal samo italijanske šole, so znali vsi otroci slovenski. V času osvobodilne borbe je vsaka žena pomagala z nabiralno akcijo. Tudi v žrtvah ni bilo prizanešeno naši ženi, tudi tu je dala svoj delež na oltar domovine.

Naša žena je šla v borbo v prvi vrsti zato, ker je bila sama suženi, zatirana, šla je v borbo za svobodo svojega naroda, za boljšo bodočnost svojih otrok, za svet brez vojn in zatiranja. Danes pa se ona še bolj kot kdaj prej zaveda, da ni prave narodne svobode brez svobode žene in svobode naroda.

Enako usodo so živele in živijo žene drugih vasi nabrežinskega okraja. Kar jih ne more prehraniti okraj, gredo v Trst. A teh je razmeroma zelo malo. Tudi za ženo velja resnica, da se težko loči od svojega doma.

Lahko trdimo, da vodi malokatera žena tako težko življenje kot prav tukajšnja. Mož do praga, gospodinja za pragom. Težka je skrb do oraga, a mnogo težja ona za pragom.

A zdaj se mi, da smo skoraj vse pričrpani: Ob možu žena povsod in tudi v borbi za odpravo vseh krivic, ki jih najbolj občuti žena kot mati, gospodinja in vzgojiteljica svojih otrok! V prvi vrsti velja načelom: enake dolžnosti, enake pravice za ženo!

Prav zato pa zahtevamo tudi več izobrazbe: splošne in strokovne,

KRONIKA

* **PREDSEDNIK ZVEZE ITALIJANOV JUGOSLAVIJE** je na III. konferenci te zveze sporočil, da bo v tem letu izšlo 60 znanstvenih, političnih in kulturnih izdaj. V to število niso vštete šolske knjige.

* **JUGOSLOVANSKO DRAMSKO GLEDALIŠČE V BEOGRADU**, ki ima namen predstavljati gledališko umetnost doma in v inozemstvu, je v svoji prvi sezoni dalo tri visoko kvalitativne predstave, in sicer Cankarjevega «Kralja na Betajnovi», Čehovljevega «Ujca Vanjo» in Goldonijevega «Ribarske zdrahe» (Primorske zdrahe). Se to sezono bo to gledališče gostovalo v glavnih mestih jugoslovanskih federalnih edinic.

* **KLUB KOROSKIH SLOVENCEV** v Ljubljani je priredil «Koroški večer», ki je bil lepa manifestacija za našo Koroško.

* **LASTNIK POSESTEV** bivših slovenskih deportirancev na Koroškem je še vedno «Nemška preseljevalna družba». Slovenski posestniki zaradi tega ne morejo razpolagati s svojimi posestvi niti jih prepisati na zakonite dediče.

* **KMECKA ZVEZA ZA SLOVENSKO KOROSKO** v Železni Kapli je na svojem zborovanju ugotovila, da so germanizatorji in nacistični petokolaši pošiljali slovenske družine v ječe in taborišča ter metali kmete na cesto. Vsi navzoči so zahtevali agrarno reformo in poravnavo krivic.

* **OB SKLEPU AVSTRIJSKIH OBLASTI**, da bodo ukinitve slovenske zadrge v slovenskem delu Koroške, piše «Slovenski vestnik», da ravnajo danes prav tako kot so ravnali nacisti, ko so tudi prepovedali slovenske zadrge.

* **CELOVSKI SKOFIJSKI ORDINARIAT** je zahteval, da se mora napis «Padim za svobodo v borbi proti fašizmu» na spomeniku padlih partizanov v St. Rupertu pri Velikovu izbrisati ali pa spomenik odstraniti. Zveza bivših partizanov Koroške, Zveza prisilno izseljenih koroških Slovencev in Zveza koroških internirancev so ostro protestirale proti tem zahtevam.

* **TEHNIŠKA SREDNJA SOLA V LJUBLJANI** proslavlja v juniju 60. obletnico obstoja. Šolska uprava bo izdala «Jubilejni zbornik», ki bo nadaljevanje «Spominke knjige» iz leta 1938. Važna bo jubilejna razstava. Število dijaštva se je po vojni močno povečalo.

* **V BRATISLAVI** bo 25. avgusta mednarodni kongres intelektualcev pod geslom «Obrambe kulture in miru», na katerem bodo sodelovale najpomembnejše kulturne osebnosti vsega sveta.

* **GRADITELJI PIONIRSKIH PROJE** v Ljubljani so v torek dogradili pionirsko progo, 13. t. m. pa jo bodo izročili pionirjem. Postavljene so vse signalne varnostne naprave, izgotovljene kretnice in pomožni tiri, postavljeni sta vodna črpalka za lokomotive in kurilnica.

* **V ZAGREBU** je v soboto začel kulturno-umetniški festival Ljudske mladine Zagreba, na katerem nastopajo mladinski zbori, folklorne in dramske skupine in literarni krožki, ki so na okrajnih prireditvah pokazali najboljše uspehe.

* **PRORACUN MESTA LJUBLJANE** za leto 1948 znaša 241.948.000 din dohodkov in prav toliko izdatkov ter je za 56,6% večji od lanskega. Povečani so med drugim izdatki za gradnjo novih stanovanj in za kulturo.

Borba za petletko

Borba za petletko v Jugoslaviji je v največjem razmahu. Povezala je vsakega jugoslovanskega človeka, moža, ženo, mladino, delavca kmeta in razumnika. Ljudje se ne zadovoljujejo s tem, kar so v svoji borbi že izbojevali, temveč iščejo vedno in povsod novih načinov, novih možnosti za ustvarjalno delo. Dajejo si duška in poleta s tekmovanji med delovnimi kolektivi, med mesti, med pokrajinami in celo med posamezniki. Vsa Jugoslavija od Nove Gorice, vzdolž ceste Bratstva in edinstva, nove mladinske proge Kučevo — Bodice, pa do novega Beograda in Skoplja je podobna

vrvežu v mravišču

kjer je vse delo točno, planirano, vztrajno, požrtvovalno in borbeno. Vsa Jugoslavija je podobna ogromnemu stroju,

ki mu služijo vsi ljudje; vsi so strojniki, mehaniki, ki stroje vestno upravljajo in vsako najmanjšo napako, ki se pokaže na njem preiščejo in popravijo tako, da se stroj ne ustavi niti za hip.

Ko je bil konec aprila v Ljubljani

II. kongres Osvobodilne fronte Slovenije

so se ga udeležili tudi predstavniki OF Tržaškega ozemlja. Domov so se vrnili polni nepozabnih vtisov, tako s kongresa samega, kot z razgovorov s ljudmi, s katerimi so prišli v dotik v tovarnah, na poljih in v mestih. Delavec Sluga iz Skednja je ugotovil po vseh svojih razgovorih, da

ljudje zaupajo v program OF,

ki je program dela, program borbe za petletni plan t. j. program za zgraditev lastnega blagostanja. To je važno! Kdor v program zaupa, ta za program dela. Tovarš Sluga je videl, da

opravljajo žene isto delo kot moški,

čeprav je težko in naporno. Kako, da zmoreto take napore žene je vprašal naš tovariš, pa so mu slovenske delovne žene odgovorile: Me se ne čutimo nič manj kot moški. Delamo za to, da utrdimo našo domovino.

Program je takšen da se ga človek ustraši

pravi Sluga, pa so vendar redki oni, ki so se ga ustrašili. Je še nekaj starih ljudi, ki mislijo po starem, ki še verjamejo v luno, ki ne dojemajo vsega naglega razvoja, mladina pa je avantgarda vsega življenja. Zelo redki pa so zavestni škodljivci lastnega ljudstva. To so ostanki stare izkoriščevalske družbe, ki se jih leteva omotica ob misli, da se morajo za vedno odreči izkoriščanju socialistične v svojo lastno korist. Številnejši so sovražniki jugoslovanskih narodov izven držav in imperialističnih deželah. En sam primer je na lastne oči videl tov. Gregorič, tudi eden izmed tržaških delegatov na kongresu. Na gradilišču

Litostroja je videl ogromne žerjave

Eden, ogromen, nemškega izdelka je delal dobro; drugi ne dosti manjši, že domačega izdelka, je delal tudi zelo dobro. Tretji pa je ležal kot ogromen železen mrlič na tleh. Tega je Jugoslavija prešla na račun reparacij iz angleške cone Nemčije. Neupraben je in Jugoslavija je stal samo prevoz več kot je vredno staro železo. To je primer sabotiranja borbe jugoslovanskih narodov iz inozemstva.

Kljub temu da mora Jugoslavija marsikaj izvažati, v inozemstvu nakupi stvari, ki so ji potrebne, v Jugoslaviji nihče ne strda

in imajo vsega dovolj. Tovarš Sluga je takole razumel Kardeljeve besede: Tudi oni bi lahko imeli bel kruh. Toda kateri dober gospodar, ki si pripravlja svojo premoženje, si ne odruga marsičesa zato, da se ne zadolži in da njegovo delo ne postane plen upnikov?

Temkovanje v čast V. kongresa KPJ

1. julija t. l. bo v Beogradu kongres Komunistične partije Jugoslavije, ki bo pregledal dosedanje uspehe partije in prevzel nove

naloge za dokončno zmago v borbi za socializem.

Vsi se z navdušenjem pripravljajo

na ta kongres. Graditelji novega Beograda so dali veliko pobudo za tekmovanje v čast tega kongresa s tem, da bodo zgradili temelje mogočni palači Centralnega komiteja KPJ. Graditelji novega Beograda so pozvali na tekmovanje

vse mladinske delovne brigade v Jugoslaviji

V Sloveniji so se pozivu prvi odzvali graditelji Nove Gorice, gradeč ob krivični meji novo mesto ki bo eden največjih spomenikov ljudske mladine Slovenije. Pozivu na tekmovanje so se odzvali mladinski aktivni po tovarnah, šolah, kmetijsko obdelovalnih združenjih. Mladina, ki dograjuje Lito-

stroj je napovedala tekmovanje vsem aktivom delavske mladine v Ljubljani.

Osvobodilna fronta Ljubljane

pa napoveduje tekmovanje frontam vseh glavnih mest jugoslovanskih zveznih republik, ki bo trajalo od 15. junija do 15. julija poleg že tekočega tromesečnega tekmovanja.

Zaradi hitrejšega in uspešnejšega izpolnjevanja osnovnih nalog, ki jih določa zakon o petletnem planu razvoja narodnega gospodarstva FLRJ in še širše mobilizacije ljudstva za neposredno sodelovanje pri izvajanju tega plana, pa je vlada na predlog finančnega ministrstva razpisala na podlagi prostovoljnega javnega vpisovanja notranje narodno

posojilo petletnega plana v višini 3 in pol milijarde din

Vpisnikom posojila bodo izdane po izvršenem vplačilu obveznice. Država bo plačevala letno 10 odst. obresti. Posojilo bo odplačano v štirih letih z izžrebanjem obveznic.

Danes ljudje v Jugoslaviji samo delajo in gostom in obiskovalcem odgovarjajo na številna vprašanja: pridite ob koncu petletke, pa boste mislili, da ste prišli v popolno drugo deželo. Spremenili bomo lice naše domovine. V inozemstvu pa povejte, da smo veseli vseh prijateljev, da vi se pri svojem delu prav nič ne menimo za sovražnike.

enže

Pluli smo po Visli

Da spoznajo sosedno ljudsko republiko Poljsko in poljsko ljudstvo, so se štirje praški športniki odločili, da v Gdansk in kajakih. Dr. Z. Z. pripoveduje takole:

Ko smo spustili svoje čolne pod Wawelom na divjo reko Vislo, nismo niti slutili, kako krasna vožnja nas čaka. Po zemljevidu sodeč smo pričakovali, da reka ne bo tekla naglo po ravnini. Visla pa nas je presenetila: nesla nas je v naglem toku prav do morja.

Krakovo, ki silkovito leži pod starim gradom Wawelom

se po zaslugi marljivega poljskega ljudstva, ki neumorno dela in gradi, dviga iz vojnih ruševin in na vsakem koraku je vidna obnova. Tako so pripovedali poljski športniki, ki so nas spremljali po mestu.

Ko nam je Krakovo izginilo izpred oči za ovinkom reke smo bili zopet svobodni sredi krasne prirode.

Veslali smo živahno in poleg toka nas je podpiral še veter. Naši čolni so kar požirali kilometre in zvečer smo pristali že 70 km od Krakova. Večer ob bregu šumeče Visle, kjer je taborni ogenj obžaral temne hiše in drevesa, je bil očarljiv.

Zjutraj smo vstali zgodaj, ker smo imeli še

800 km do morja

seveda s pomočjo toka.

Pred nami so se v daljini risale že na novo zgrajene vasice in leseni stolpi novih cerkva. Povsod nas je presenečala nagla obnova po vojni opustošene zemlje; vidna je bila v mestih, kakor v najbolj skromnih vasicah. Po vaseh smo dobili hrane, kolikor smo je potrebovali in nihče nas ni vprašal po nakaznicah.

V vasi Nipolomice smo nakupili toliko jedi, da so se nam čolni skoraj potopili zaradi teže in da nam nekaj dni ni bilo treba nič kupovati. Visla je po-

nekod zelo plitva, toda plovna pot je označena z zapičenimi kolci.

Četrtega dne smo prispeli do Sandomera.

Trdnjave, ki je pretrpela napade Tatarov obleganje Svedov in modernih barbarov; nacistične tolpe so zapustile za seboj vse uničeno in opustošeno. Prav tako je bil prizadet Zawichost, kamor smo prišli naslednjega dne.

Anapolski most pod mestom je bil že obnovljen in na reki smo se že srečali s prvimi ladjami. Bile so to veliki leseni brodovi, naloženi z lesom. Pluli so z jadri in mornarji so nam vpili, naj se jih oprimemo za dlan ob krmilu... Pluli smo okrog mogočnih janoviških razvalin in obšli nazadnje tudi razvaline slavne Kazimira. Pred mestom smo se odklopili, ker nismo hoteli, da bi nas po vsej Visli vlekla tovrstne ladje.

Naslednjega dne je na poti do Varšave nastopil veter, ki nam je izžrpal sile. Varšavo smo videli kot črno zmes zgradb, dimnikov in stolpov. Pod novo zgrajenim mostom, — kajti vsi štirje varšavski mostovi so bili za časa vojne porušeni — so nas sprejeli oddelki poljskih fizikulturnikov, ki so znova obnovili predvojno slavo poljskih veslačev. Nastanili smo se v neki ladjedelnici in si odšli ogledat Varšavo. Bil je žalosten in obenem vesel pogled: morje razvalin,

vendar pa se mora vsakdo navdušiti, ko vidi novo obnovljeno Varšavo. Ba je hodijo tu vsi na delo; Razvaline odstranjujejo po ves dan in prešlo je že v navado, da kdor obišče Varšavo, odstranjuje nekaj ur razvaline. Ponudili smo se mladim Poljakom, da jim pomagamo in našo ponudbo so radostno sprejeli: «Ne zato, ker bi tega dela sami ne mogli», so rekli Poljaki, «temveč veselimo se, da so pripadniki bratskega češkega naroda segli po delu, kjer bo iz razvalin vstalo novo slovansko mesto».

Na svoji plovni poti smo si ogledali tudi Gdansk in moderno pristanišče Gdini, ki je bila zgrajena že pred vojno, a se je Nemcem ni posrečilo preveč uničiti. Ko smo se vračali proti domu, smo se spomnili na besede Poljakov o skupnem pristanišču v Stetinu. Zavest slovanske skupnosti bo podpirala našo skupno pot v lepšo bodočnost.

Tajne barvnega vodometa na slovanski poljedelski razstavi

Precej se moramo truditi preden pripravimo očem kaj lepega. Tako je tudi z barvnim vodometa na razstavi. Tam za 1200 kub. metrov velikim in 90 cm globokim vodnim bazenom je vsak dan

zaposlenih 15 ljudi

kajti ni malenkost upravljati

ročna ravnila 578 žarometov

ki so nameščeni v bazenu. Vsaka izmena barv pomeni dva giba: ugasniti prejšnjo barvo in na mah prižgati novo. Predstavlja se si, koliko kretanj mora napraviti človek, če je treba žaromet prižgati 12 krat v eni minuti.

Ura je 21. Na velikem vodnem bazenu menjava vodometa barvo. Občudovalec se navdušuje: «Kdo pripravlja to krasoto?» Se bo morala kdo med njimi vprašati. Medtem pa done v kabini povelja:

»Gustav dol, slavan dovolj,

»Hubert nižje. Pri klicu »Cecilija do vrha«, vidimo, da doseže srednji curek 45 m višine — največ, kar je mogoče,

Posamezni curki, katerih je v bazenu 590, so namreč zaznamovani z različnimi črkami; če bi vsako izgovorili, bi videli, da ima vsak svoje ime. Se nekdo je, ki skrbi za vodometa. Danes je tov. Sticha, ki opazuje vodometa in ukazuje: 53 modri, 13 rdeči, 39 zeleni. Trudi se, da bi tako dosegel najlepše barvne učinke. Vsaka skupina žarometov nosi namreč svojo številko... Kabina ima telefonsko zvezo s središčem vodometa

kjer je 6 črpalk. Poganjajo jih stroji, ki imajo 50 konjskih sil. Voda prihaja iz naravnega kanala po ceveh s pomočjo 60 črpalk, ki jih tudi upravljajo ljudje, do posameznih delov vodometa. Ako deluje vodometa eno uro, znaša množina izbrizgane vode

do 3 milijone litrov

Ta svetlobni vodometa je zgradilo za razstavo narodno podjetje Sigma,

KAJ JE IN KAJ HOČE „CENTRO DI CULTURA POPOLARE“

Slovensko, hrvaško in italijansko demokratično prebivalstvo tega ozemlja je pokazalo v osvobodilni vojni in po vojni popolno medsebojno razumevanje za kulturno in narodnostno prizadevanje navedenih narodnostnih skupin. Te narodnostne skupine so pokazale to razumevanje s tem, da so si dejansko pomagale pri reševanju raznih težav in ovir v prosvetnem delu. Imamo nešteto primerov, da so italijanski prosvetni krožki nudili gostoljubnost slovenskim prosvetnim društvom brez lastnega sedeža za vaje pevskih zborov, dramskih družin, za seje, za predavanja in društvene sestanke, za prireditve in za vse, kar je imelo namen pomagati Slovincem pri izgraditvi njihovega kulturnega in splošnega narodnostnega življenja. Predsednik zveze Italijanov v Jugoslaviji ni v prazno izrekel svojih besed, da izgine na mah vsaka narodnostna mržnja, če vzame ljudstvo svojo usodo v roke.

V kulturi se vsak narod udeležuje zase in po svoje in po demokratičnih načelih morajo vsi narodi imeti vso možnost vsestranskega razvoja svojega življenja. Dan za dnem opažamo, kako si italijanski demokratični življenjski prizadeva, da bi čim bolj dvignil izobrazbo in kulturno ravnanje ljudskih množic, katerih šolska vzgoja je slonela in še vedno sloni na napačnih, protinaravnih načelih narodnostne mržnje in ki po dovršeni šoli niso imele več prilike nadaljnega izobraževanja.

Da predložimo našim bralcem kulturno življenje demokratičnih Italijanov tega ozemlja, smo poskušali podatke o njihovem delovanju pri italijanski prosvetni zvezi.

Naš urednik je vprašal njihove kulturne delavce, kakšen namen ima njihov kulturni center.

Namere italijanske prosvetne zveze so podobne našim; vzgajati ljudstvo v demokratičnem duhu, v medsebojnem razumevanju in spoštovanju med italijanskimi in slovanskimi množicami, posredovati ljudstvu stvarno spoznavanje dejstev in prilik, v katerih živi, ga umetniško vzgajati, posredovati mu lastne kulturne vrednote, vzdrževati kulturne vezi z lastnim matičnim narodom in predvsem z najprednimi kulturnimi delavci, odpirati mu poglede na kulturno življenje drugih narodov, nuditi mu napredno kulturo, ki naj ga pravilno vzgaja, krepi kulturno fronto ljudskih množic in s tem krepi demokratično fronto v njegovi borbi proti zatiranju in imperialističnemu zasluževanju, v

ni za javni mir. Tako so n. pr. zasedli krožek Rinaldi.

Stevilke so zgovorne in so kazale napredka ali nazadovanja. Od ustanovitve do danes je bilo v krožkih samo v pasu A 1337 predavanj s socialno, zgodovinsko, umetniško, politično-znanstveno, zdravstveno vsebino ter iz drugih področij znanosti.

Dramska družina centra je uprizorila pod vodstvom režiserja Raoula Visnovitza nad 70 predstav v krožkih Trsta in Istre.

Osrednji odsek za petje je priredil 324 koncertov, med temi mnoge komorne koncerte. V tem odseku nastopajo sicer samo dilettanti, kljub temu pa so lahko spravili na oder Donizettijevo opero »Don Pasquale«.

Godba Rinaldi je priredila nad 25 koncertov; mnoge v tovarnah, nekatere pa izven tega ozemlja, kot n. pr. na Reki, v Ljubljani in Zagrebu.

Pevski zbori raznih krožkov — 7 po številu — so nastopili na 75 koncertih.

Dramske družine prosvetnih krožkov so doma ali z gostovanji nastopile 62 krat.

Center se je brigal tudi za otroške delavce. Priredil je razne otroške predstave in povabil na gostovanje umetniško družino malih Benečanov, ki je uprizorila 7 predstav. Razne domače otroške igralske družine so nastupile v velikem zadovoljstvu mladega občinstva nekatere otroške igre in glasbene pravljice, kot n. pr. »Piončija«, »Kraljico s kočij«, »Nančija in Rito« ter »Janka in Metko«; razen tega je bilo še 12 lutkovnih predstav. Mali harmonikarji, otroci delavcev iz ladjedelnice Sv. Marka, so nastopili na 101 koncertu. 15 večerov je bilo posvečenih italijanskim pesnikom in poeziji.

V 11 tednih se je približno 600 članov prosvetnih krožkov učilo slovenščine, hrvaščine in angleščine.

Ob stoletnici smrti velikega italijanskega skladatelja Donizettija je Osrednja družina za solistično petje priredila spominske svečanosti v Trstu, v Miljah, v Kopru, Piramu in v Nabrežini. Donizettijevi koncerti bodo še v Izoli, na Opčinah in v raznih tržaških krožkih. Ponovno bo Center uprizoril Donizettijevo opero »Don Pasquale«.

Razumljivo je, da se je naš urednik zanimal za bodoče delovanje.

Center si bo še nadalje prizadeval, da zajame kultura čim širše množice. Center ustanavlja osrednji umetniški pevski zbor, katerega spored bo bogat in pester in ki bo predvsem upošteval tukajšnje folkloro.

Dramska družina bo osvežila svoj spored in v kratkem bomo lahko prisostvovali predstavam »Ruskega vprašanja«, »Patenta 119« in »Straže na Renu«. V teh delih se zrcalijo družbene prilike, v katerih žive razni narodi.

V kratkem bo razpisano nagradno tekmovanje za dramsko delo v enem ali več dejanjih. Posamezne dramske družine bodo med seboj tekmovali, zato da se dvigne njihova umetniška raven.

S tekmovanjem dilettantov, ki doslej niso še nastopili, in ki se bo začelo 10. t. m., bo Center nedvomno pritegnil nove moči k umetniškemu delovanju in jih napolnil k sistematičnemu študiju v posameznih umetniških panogah. Tekmovali bodo dišantisti s solističnim petjem, z recitacijami in igralskimi nastopi, z igranjem na razne instrumente in z drugimi umetniškimi ki tvorijo spored pesnih večerov.

LEPO SE UJEMA LEP OBRAZ Z LEPIMI AKORDI!

Navdušeno in stvarno pripovedovanje italijanskih prosvetnih delavcev, ki ga žal prinašamo le v izplečku, smo z zanimanjem in zadoščenjem poslušali, ker se zavedamo, da se bo lahko tudi naša kultura neovirano in svobodno razvijala, če se bodo obenem z nami uveljavile italijanske demokratične množice.

Berimo nove knjige

FRANCE SLOKAN:
POVEST O USTVARJANJU NOVEGA SVETA

Mladinska založba je ob koncu lanskega leta izdala Slokanovo »Povest o belem kruhu«, odlično napisano knjigo o naši najbližji prihodnosti, za katero je bil avtor tudi nagradjen. Pri isti založbi je sedaj v zbirki »Priroda in ljudje«, pravkar izšlo novo delo Slokana, ki je prav tako odlično napisano. To je: Povest o ustvarjanju novega sveta, v kateri nam pisatelj prikaže, kakšna je naša narava in kako moramo s človeškim razumom to naravo oblikovati in si ustvarjati nov, srenejši svet, v katerem bo naše življenje lažje in lepše. V uvodnih poglavjih nam pisatelj na kratko prikaže, kako je nastalo življenje na zemlji, kako se je razvil človek in se seznanil z rastlino. Nato nam pripoveduje, kako je rastlinstvo udomačil in ga pričel izkoriščati. Toda dolgo dobo človeške zgodovine so bila vsa dogajanja v naravi odvisna zgolj od slučajev, Sebe z napredkom človeške kulture je človek s svojim razumom in voljo pričel krotiti naravo in vplivati na dogajanja v njej. Med oblikovalci sveta zavzema najodličnejše mesto Mičurin, ki je vsemu svetu pokazal, kako velike zmage lahko doseže človek nad samovoljo narave. V zadnjih poglavjih pa nam pisec govori, da moramo sedaj tudi mi, — predvsem naši kmetje, znanstveniki in vsi, ki so v živem stiku z naravo, — pričeti z razumom in voljo načrtno oblikovati naravo in na ta način pomagati utrjevati novi svet, da bo v bodočnosti prav cvetoč vrt.

Pisatelj nam v svojevrstno napisanem delu odkriva številne zanimivosti iz zgodovine sveta in človeške kulture, predvsem pa nam pokaže, kakšen mora biti naš odnos do narave. Knjiga bo zato služila zlasti našim mladim in kmetkemu ljudstvu, željnemu napredka, z nje vsebino pa bi se moral seznaniti prav vsakdo.

O DIALEKTICNEM IN ZGODOVIN-SKEM MATERIALIZMU.

O dialektičnem in zgodovinskem materializmu. Pod tem naslovom je Cankarjeva založba izdala zbornik člankov raznih sovjetskih modernih filozofov o dialektičnem in zgodovinskem materializmu. Med razpravami je posebno pomembna študija G. Gaka: Delo tovariša Stalina o dialektičnem in zgodovinskem materializmu. Posebnost teh razprav je, da skušajo avtorji glavne teze dialektičnega in historičnega materializma razlagati s primeri iz najnovejših zgodovine; tako vsebujejo posamezne študije dokaze, kako je bila politika Sovjetske zveze v domovinski vojni osnovana na dialektično-materialistični analizi politične situacije.

Zbornik, ki je ena izmed redkih knjig marksistično-filozofske literature v slovenščini, bo močno koristil zlasti onim, ki pričenjajo s študijem marksizma, zlasti dialektičnega in zgodovinskega materializma.

Čistimo našo govorico

»Skandal je nujna posledica, ki doleti vsak tak nezdrav aparat, kjer je večina članov in visokih funkcionarjev korumpirana in nepoštena. Slovensko bi rekli: takole: Sramota je nujna posledica, ki doleti vsak tak nezdravi ustroj, kjer je večina članov in visokih uradnikov podkupljiva in nepoštena.

Z drhaljo povemo zanesljivo toliko kakor z bando; podinspektor je lahko vselej podpreglednik ali nižji preglednik in ne bo nič manj veljal kot sko dejanje: teritorij — beseda, ki jo človek; kriminalno dejanje je zločin — tako pogosto slišimo in beremo — ni nič bolj imenitna od ozemlja, zemlje ali pokrajine.

Da imajo nekateri ljudje visoko moralno (nравно) oceno razumem, ne razumem pa, zakaj morajo imeti visoko moralno kvalifikacijo. Se manj razumem, da imajo ljudje moralne defekte. Dolež sem slišal od vozačev avtomobilov in motorjev, da so imeli na svojih vozilih defekt, kar bi jaz imenoval kvar ali poškodbo. Pri ljudeh bi pa rekel, da so imeli napake, in bi me vsi razumeli.

Prosveta med ljudstvom

Kulturna prireditve delovne mladine

Sobotni kulturni prireditvi v okviru kongresa delovne mladine moramo dati še posebej poudarka s tem kratkim poročilom. Ni dovolj samo, da se mlad človek vežba v poklic, poskrbeti mora tudi za svojo splošno izobrazbo, ki je izven okvira njegovega strokovnega znanja, poskrbeti mora, da si prisvoji kulturne vrednote svojega naroda in da spozna tudi kulturo in življenje drugih narodov. Ta širša razgledanost bo poglobila njegovo narodno zavest in mu bo pomagala tudi v njegovem poklicu in v vsem njegovem življenju, ki bo tako postalo bolj bogato in lepše in ki mu bo nudilo več zadoščenja.

Mladinska kulturna prireditve je zelo dobro uspela. Spored je bil zelo pester in bogat, skoro da prebogati. Pevski zbor »Tomažič« je zapel dve pesmi. Tovariš Dolgan je recitiral za ta večer primerno Zupančičevo »Pesem mladine«. Mezzosopran Bruna Senni, sopranistka Ferdi Nada, tenor Vladimir Stare, sopranistka Klara Urbani, bariton Dušan Pertot in tenor Renato Kodermac so zapeli razne duete in operne arije. Pri klavirju sta spremljala pevce Botteghelljeva in Schumanova.

Mladi tamburaši iz Rocola so zelo navdušili občinstvo. Mladinci koprškega mladinskega zbora — o pod vodstvom tov. Ostrovske zapeli pet pesmi, med katerimi je najbolj učinkovala Mateličeva »Čače moj«. Tudi ostale pesmi je zbor skladno in harmonično izvajal, za kar je bil nagrajen z burnim ploskanjem. Nato so zapeli še solisti iz prvega dela sporeda in tov. Petrini še nekaj arij iz treh Donizettijevih oper in med temi tudi duet in tercet iz opere »Don Pasquale«.

Veliko dvorano dvorano je občinstvo napolnilo in pozorno sledilo programu.

Prosvetna društva

Pripravljalni odbor za ustanovitev prosvetnega društva v šentvitskem okraju vneto nadaljuje svoje delo. V četrtek 3. t. m. je bila v tem snujočem se društvu prijetna, prisrčna domača prireditve z zelo primernim sporedom. Prvič je javno, sicer v ožjem krogu, nastopil kvintet »Fantje s Krasa«, katerega poznamo že z naših radijskih oddaj. Pel je narodne pesmi, ki so zelo ugajale. Nekaj pesmi je zapel baritonist tov. Dušan Pertot. V dopolnitev programa je bral iz svojih del, iz katerih diha naše okolje, naš rojak tov. Boris Pahor. Občinstvo je z vidnim zadovoljstvom poslušalo neprisljano sestavljen spored.

Prosvetno društvo »Simon Jenko« je isti večer, kot že pogostoma, pripravilo intimno, domačo zabavo s pestrim sporedom, na katerem je mala pionirka recitirala Sirokovo »Ka-

Prejeli smo:

FRAN LEVSTIK: Zbrano delo. Prva knjiga.

Ta knjiga obsega Pesmi 1854, Tnine pesmi, Franjine pesmi. Prve čase ter dodatek k tem pesmim. Na koncu sledijo opombe, v katerih nam urednik tolmači nastanek teh pesmi in obenem marsikaj pripoveduje iz pesnikovega življenja v zvezi s temi pesmimi. Zbirko je uredil in z opombami opremil dr. Anton Slodnjak. Oprema in papir sta odlična. Opremo je zasnoval Boris Kobč.

Ing. ALES STROJNIK: Knjiga o letalstvu.

Pregledno nam pisatelj podaja že stara prizadevanja ljudi, kako bi se dvignili v zrak in leteli, in razvoj letalstva. Največ se seveda bavi z modernimi letalskimi vprašanji.

14 veselih slovenskih narodnih pesmi za naše zbore

SHPZ je izdala v žepni obliki prvi zvezek veselih slovenskih narodnih pesmi v preprosti priredbi za moško štiriglasno petje, namenjeno našim moškim pevskim zborom, kvartetom, kvintetom inoktetom za društvene prireditve in vesele družbe. Pesmarica vsebuje naslednje pesmi: Pojdim na Stajersko. Čez tri gore, Sinoč je res luštna noč bila, Kaj pa dekle tukaj delaš, Trije kovači, Moje dekle je še mlado, Jaz sem Kranjčičev Jurij, Furmansko, Ko b' sodov ne b'lo, Majolčico, Tukaj leže, Lepo mi poje črni kos, Naš maček, Odpiraj dekle kamrico. S to pesmarico hoče SHPZ popularizirati med našim ljudstvom našo narodno pesem in posebno še med mlajšim rodod, ki mu je naša narodna pesem nepoznana.

PROF. E. PETRI - BOTTEGHELLI.

njenem prizadevanju za mir, svobodo in bratstvo.

Naslednje vprašanje je izhajalo dosledno iz prvega:

Kako je zveza skušala uresničiti svoja načela.

Odgovor je bil preprost in v skladu z navedenimi načeli. Prosvetna zveza je vedno izbirala take sporede, ki so ustrezali razpoloženju ljudstva in ki mu omogočajo spoznavati stvarne prilike, potrebe in zahteve naših dni in dvigati njegov borbeni optimizem.

Nato so italijanski kulturni delavci navedli razne težave, med katerimi je največja pomanjkanje primernih sedežev za društva. Mnoge krožke je zasedla vojaška oblast, češ da jih bo uporabila za šolske prostore ali pa da so nevar-

O SODOBNIM SOVJETSKI GLASBI

V sodobni glasbi zavzema moderna sovjetska glasba pomembno mesto. Sovjetska državna oblast posveča namreč glasbeni umetnosti veliko pozornost in skrbi za vzgojo mladih ustvarjalnih kakor tudi reproduktivnih glasbenih umetnikov. Zato je pri vseh narodnih sovjetske države glasba dosegla velik razmah, ki je posebno znan prav v zadnjih letih.

Revolucija leta 1917 se je zaključila doba stare ruske glasbe, ki je v novi socialistični državi pričela iskati novih poti, ki bi ustrezale celotnemu razvoju in bi bile skladne z novo ureditvijo družbe in države. Seveda pa to presnavljanje glasbe še dolgo časa ni moglo biti uspešno, kajti prva sovjetska skladateljska generacija je bila zasidrana še v stari glasbeni miselnosti, na katero so vplivali tudi zlasti zapadnoevropski nazori. Prva doba po revoluciji je torej doba iskanja, kako vskladiti tudi glasbo z novim družbenim redom in je zato še brez velikih komunistov. Tudi naslednja skladateljska generacija se je spodbujala v modernizmu in formalizmu ter odklanjala stare klasične vzore, tako da se lep čas ne moremo govoriti o novi sovjetski glasbi. Ko pa se je s petletnimi plani pričela sistematična izgradnja države, so tudi v sovjetski glasbi nastopile važne spremembe. Z izkristalizirano nazorov o družbeni ureditvi in o nalogah glasbe je počasi prodrla tudi prepričanje, da mora umetnost biti v tesnem stiku z življenjem ljudstva in povezana s celotnim družbenim razvojem. Tako mora tudi glasba obravnavati aktualne probleme iz sodobnega življenja ljudstva. Za doseglo soglasja med napredkom sovjetske države in razvojem glasbe je centralni komitet VKP(b) izdal leta 1932 poseben ukrep nanašajoč se na sovjetsko glasbo, ki je bil temeljnega pomena za vse nadaljnje glasbeno ustvarjanje. S tem dekretom je bila ustanovljena zveza sovjetskih skladateljev, ki je združila vse sovjetske ustvarjalne glasbene umetnike raznih smeri in stroj v enotno organizacijo; obenem pa je Centralni komitet s tem dekretom nastopil proti negativnim vplivom evropske zapadne glasbe in postavil sovjetski glasbi edino zahtevo, naj se glasba poraja iz novega življenja sovjetske države, poudarjajoč pri tem načelo svobodnega umetniškega ustvarjanja. Tako je sovjetska glasba bila očistena dekadentnih vplivov in se je pričela kvallitno dvigati ter ima danes odlične predstavnike.

Po revoluciji je pričela delovati cela vrsta mladih skladateljev, ki so delovali že prej, deloma pa so bili vzgojeni na konservatorijih pred vojno v konservativnem duhu in se zato v svojih delih naslanjajo predvsem na tradicijo ruskega glasbenega klasicizma in romantike. Zaradi tega skladatelji prve porevolucionarne generacije še niso mogli ustvariti nove sovjetske glasbe. Delovala pa je tedaj že cela vrsta več ali manj poznanih skladateljev, med njimi najpomembnejši Igor Stravinski, pomemben po svojih balčkih in simfoničnih pesnitvah, Caporin, ki v svojih simfonijah in kantatah obravnava junško preteklost in sedanjost ruskega naroda, narodni umetnik Gilev, znan zlasti po operi Sah-Senem, zlasti iz zgodovine sovjetske republike Azerbejdžan ter še drugi. V drugi porevolucionarni skladateljski generaciji pa imamo več skupin skladateljev raznih glasbenih smeri, ki so bili idejno že napredno usmerjeni, vendar so sprva iskali predvsem novih tehničnih sredstev, s katerimi bi izražali nov način življenja, kasneje pa so se od formalizma in modernizma odklonili in se naslonili na klasične vzore, ter tako obdelovali pri tem teme iz sodobnega življenja, ustvarili novo sovjetsko glasbo. Znanih je cela vrsta komunistov raznih smeri in šol, med katerimi so najbolj poznani: Kortmarev, ki je pomemben zlasti kot skladatelj skupnostnih pesmi, Ceremuhin, Davidenko, ki je tudi komunistična skupnostna pesmi, Koval avtor pesemskih ciklov in oratorijev, splošno priznani Sebalin, ki pri simfoničnem, komornem, gledališkem in filmsko glasbi in eden najposposnejših najmlajših skladateljskih generacij Džerzinski, ki se je posvetil opernemu ustvarjanju, da bi ustvaril tip nove sovjetske opere.

Med vsemi skladatelji raznih smeri

pa so najpomembnejši trije sodobni sovjetski skladatelji, ki predstavljajo vodilne osebnosti nove sovjetske glasbe. To so Mjaskovski, Prokofjev in Šostakovič.

Serij Prokofjev izvira iz predrevolucionarne generacije, ki pa se je docela življal v duhu novega življenja sovjetske države. Po revoluciji je bil nekaj časa v tujini, nato pa se je vrnil domov, kjer uživa danes velik ugled in priznanje kot eden najboljših komunistov. Spisal je več oper, med katerimi je zlasti poznana »Zaljubljen v tri oranže«, več baletov in komornih del. Posebno pa je pomemben kot simfonik avtor petih simfonij. Kako je skladatelj povezan z usodno dobo, najpogosteje kažejo njegove skladbe, ki so nastale med domovinsko vojno in ki so prežete z domovinsko ljubeznijo. Tako je peta simfonija, ki je nastala v vojnih letih in je slavo pesem nezlojmljivi volji ljudstva.

N. J. Mjaskovski je drugi vodilni sovjetski skladatelj in najbolj tipičen predstavnik sovjetske glasbe, obenem pa polnovreden naslednik starih ruskih klasičnih komunistov. Idejno je popolnoma prepojen z novim duhom ter iskren poveljovalec nove miselnosti ter tako tesno povezan z življenjem svoje domovine. Mjaskovski je izredno plodovit skladatelj, ki se udeležuje na vseh področjih glasbenega ustvarjanja, posebno znan pa je kot simfonik. Napisal je 24 kvallitnih simfonij, od katerih so zlasti

nekatero posebno zanimive. Tako sta 4. in 5. simfonija odraz Oktobrske revolucije, 12. — kolhozna predstavlja zvočen prikaz kolektivizacije sovjetske vasi, v 16. slavi letalstvo, zadnje pa so odraz dogodkov v minulih vojni.

Dimitrij Sostakovič je tretji in najmlajši izmed vodilnih sovjetskih komunistov. Sele 21 let star je leta 1927 vzbudil pozornost s simfonično pesnitvijo, ki so jo tedaj smatrali kot najzgodnejšo kompozicijo nove sovjetske glasbe. Po tem je mnogo ustvaril in napisal celo vrsto komornih in simfoničnih skladb, ki so polne mladostni in svežosti ter bogato in pestro instrumentiranice. Tako je še mlad postal vzor mnogim skladateljem, dasi je njegova kasnejša opera Lady Machbeth bila odklonjena in vzbudila težnjo po poverjavi glasbe z življenjem ljudstva. Tej težnji je Šostakovič v bodoče tudi sledil in spet postal vzor sovjetskega skladatelja. Posebno znane so njegove tri simfonije iz domovinske vojne, ki tvorijo nekako trilogijo: VII. leningradska je nastala pod vplivom, ki jih je skladatelj doživel v obleganem Leningradu, VII. obravnavava tragiko vojnih let, toda že izven v optimističnem finale, IX. pa je izraz radosti ob zmagovitih zaključku vojne. Razen simfonij je Šostakovič napisal celo vrsto drugih skladb in je danes kot štiridesetletnik na visku svoje moči.

(Po brošuri dr. Cvetka o sovjetski glasbi)

SV. NIKOLAJ NESRPNÁ GOSTA

Kako je nastala podoba zemlje

Na festival narodnih noš!

Najvažnejši člen v skupnosti vseh narodov in lastnosti, ki tvorijo narodnost, je nedvoumno jezik. Jezik v družbi in spaja vse ljudi iste narodnosti v homogeno celoto. Narodnostna skupina je v preteklosti doživela skupen zgodovinski razvoj, toda prav tako važen člen, če ne morda še važnejši od zgodovinskega razvoja življenjskih prilik, je skupna kulturna tradicija, ker je kultura v svojem razvoju v preteklih dobah močno vplivala na miselnost naroda, ki si je zdel pri razvijanju, da si povsod, koder se je, ali pripadnik iste narodnosti, ali svoje življenje v enotnem smislu, in to upravi zaradi te skupne miselnosti, ki jo je pospeševala

kultura, in zaradi prehajanja kulturnih vrednot sedaj je to, sedaj zopet iz kake druge pokrajine v vse ostale dele skupne narodove domovine. Upravno-politične in državne meje niso mogle nikoli ustaviti tega prehajanja in zato ni čudno, če so mnogi narodi, ki so bili pri nas primorski Slovinci zavest narodne skupnosti.

Zaradi različne zemljepisne lege in zaradi razlik v naravi pokrajine je ta ali ona pokrajina nudila različne pogoje za življenje. Kratje rečeno: na zemeljskih pridelkih, ali pripadnik iste narodnosti, ali svoje življenje v enotnem smislu, in to upravi zaradi te skupne miselnosti, ki jo je pospeševala

Ko listiš po kakem atlantu in ti obstane pogled zdaj na tem, zdaj na onem zemljevidu, n. pr. na listu, ki je na njem upodobljena Evropa, na listu ki kaže Azijo, ali na listu, ki te popelje v Avstralijo in na Veliki ocean, pač ne misliš na to, da tiste jasne, tako dobro znane črte, ki obdajajo celine, niso bile take že od nekdaj. Ne misliš na to, da je trajalo mnogo stoletij, preden je človek ustvaril zanesljive zemljevide, ki omogočajo ljudem, da potujejo varno po širnih morjih in da plovejo mimo otokov, čeri in zalivov natančno tja, kamor so namenjeni. In tudi ne misliš na to, koliko truda, trpljenja in hudih žrtve je bilo treba, da se je človek seznanil z notranjostjo zemljin, z njihovimi gorovji in nizlinami, njihovimi jezeri, gozdovi in stepami, z mrežo njihovih velekorij — s kratka, ne misliš na tiste moke, ki se jim imamo zahvaliti, da je zemljepisni atlant danes tako popoln in da je znana vsa površina zemlje. Njim naj velja ta članek, ki naj v glavnih potezih pokaže, kako je po njihovi zaslugi nastajala in končno nastala podoba zemlje.

Na festival narodnih noš!

posameznih predelih. Vendar so te različne omogočale, da je vsaka pokrajina dala nekaj svojega skupni kulturi, in isti jezik v svojih različnih narečjih je vedno neposredno pojeval prenašanje dobrih in zvestih skupnosti. Vsega tega se mi Primorci živo zavedamo.

Bistvo narodnosti se ostanja v prvi vrsti na ljudske prvine kot so šege in običaji, na domačo govorico, ki je šegava, krepka, izrazita in sočna, na ljudski humor, na ljudske modrosti, ki zadobe svoj izraz v ljudskem verovanju v rečenicah, v pregovorih, v pesmih, nastalih med ljudstvom. Od vsega tega ljudskega blaga, ki je ostalo vendarle bolj krajevno po svoji barvitosti, je najbolj vezala vse kraje med sabo narodna pesem.

V narodno blago spadajo tudi narodne noše, ki se razlikujejo v odtenkih od kraja do kraja in v svoji zunanji obliki od pokrajine do pokrajine. Razlikujejo se povsod noše mladih deklet od noš starih žensk, poročenih žena. Tržanske noše poročenih žena spominjajo rahlo na noše gorenjskih poročenih žena v manjši pestrosti barv in v belini roba, odnosno peče. Vendar se roba in peča različno nosita.

Povsodati moramo mnogo pozornosti naši domači folklori in slovenski folklori sploh in iskati skupno noto vsem tem pojavom.

deželo Ofir in krog Afrike

ki jih moramo imenovati v dobi vrsti odkriteljev, so bili pač »Površni«, ki so jih že od 12. stoletja pravi gale trgovinske koristi na široko delno Sredozemskega morja. Trditelji starejših zgodovinarjev, da so ti odkriti mornarji že okoli leta 1000 pr. Kr. hodili v Britanijo po kosito in ob obale Baltika po jantar, ki ga je tedaj malo verjetno; dobivali so te dragocene snovi najbrž s posredovanjem pomorskih narodov, ki so takrat živeli ob španskih in francoskih obalah. Ne sanemo pa dvomiti o odpravi, ki jo je postal okoli leta 850 kralj Španije s feničansko pomočjo v baje-sino Ofir, deželo, o kateri še danes ne vemo, kje je prav za prav bila. Nekateri jo iščejo v Arabiji, drugi v Indiji, tretji pa z veliko verjetnostjo v Južni Afriki, ki je še zgodaj našo deželo zlata. V precejšnji točki je zavito tudi prvo potovanje okoli Afrike, ki so ga izvršili Feničani okoli leta 600 pr. Kr. po naročilu razpisovskega faraona Neha. Vožnja se je pričela v Rdečem morju in po dveh letih in pol so se feničanske ladje skozi Gibraltarski preliv zopet vrle v domače vodovje. Ta vožnja je znamenita tudi zaradi tega, ker so se spremenile ladje takrat prvič pojavile na ekvatorju; v drugie ga je dosegel neki doberih 2000 let pozneje Portugalac Diogo Cao (izg. Kam), ko je leta 1482 priplul ob ustje Konga.

Od poveskih obal do indijskih nizlin

Opisovanje Afrike po Feničanih je bilo predelo, ki mu moramo v starem veku postaviti ob stran kvečjemu dve vojni morskoterga trgovca Pytheja, prvega Grka, ki je obiskal evropski del Afrike, in drugi, ki je bil v srednjem stoletju pr. Kr. prišel ne le v Veliki ocean, temveč je potoval od severozahoda. Dosegel je deželo Tmole, skrajni rob sveta, o katerem je razpisoval, da tam ni sama temnoba, temveč zmes vseh teh treh prvin. Do obale severnega mejo, kakršnega vesolja, in zlasti znanje sploh ne pozna. Mito, ki ga je pripovedoval, je bil pri Frijdofu Nansen, ki je zavzemal za to, da je Pytheas bil prvi, ki je videl obale Afrike, v katerem delu Atlantskega morja grški filozof Platon z imenom bila pokrajina ob ustju Gvadalkivira, trgovsko mesto Tartos in kjer se gojijo pozneje veliki del obale zaradi gibanja zemeljske skorje pogreznil v morje. Drugo iščejo Atlantido v enem izmed

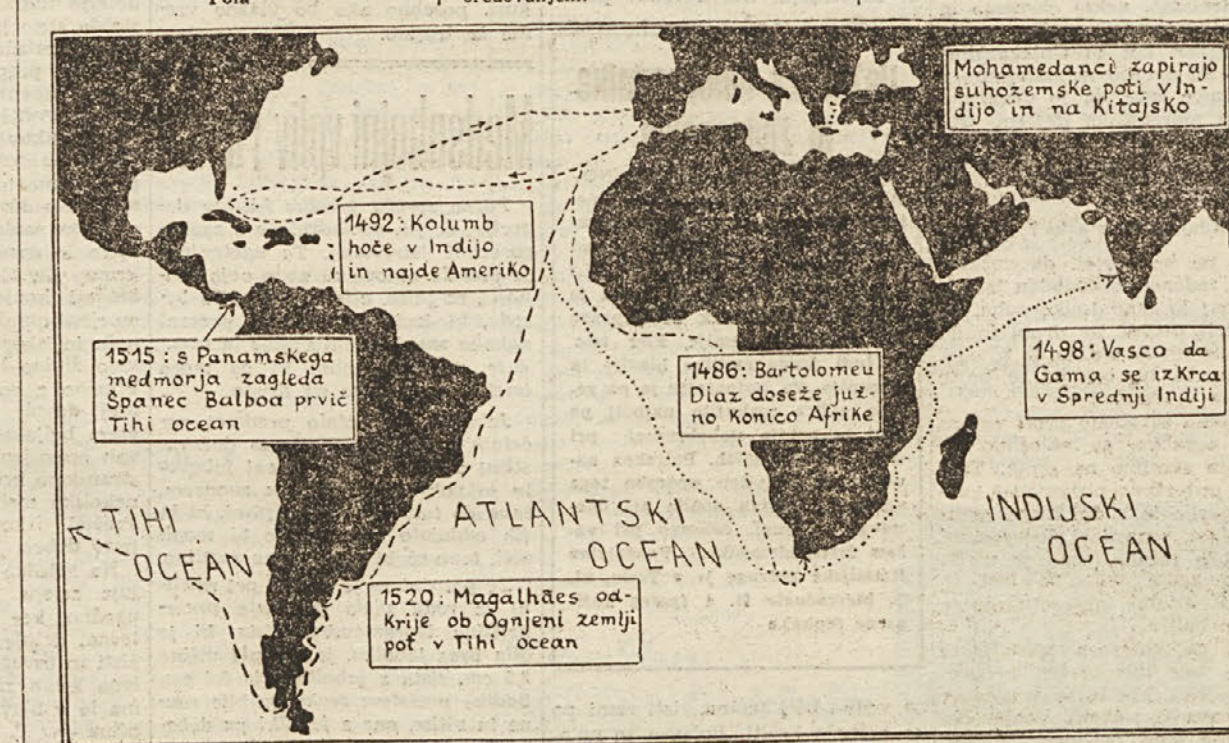
Sporod upošteva kulturno in miselno povezavo našega ljudstva z matičnim narodom, narodno pesem, ki je v vseh dobah povezovala ves narod, ga bodrila in ga chrnila v pristnega, in domačo folkloro v vseh njenih izrazih: v govoricah, v navadah, v pesmi, v plesih, v noben in peča različno nosita.

Povsodati moramo mnogo pozornosti naši domači folklori in slovenski folklori sploh in iskati skupno noto vsem tem pojavom.

atlantskih otočij blizu afriške obale, tretji v današnjem Severnem morju med Veliko Britanijo in Dansko. — Je pa še mnogo drugih ugibanj, od katerih nobeno ne zadovoljuje.

Več uspeha kakor z vošnjami po Atlantskem morju, je imel stari vek s svojimi odkritji na kopnem vzhodu. Vojni pohodi velikega Makedonca Aleksandra so pripeljali sredozemskoga človeka do Indije in od tod prineli v Evropo prve vesti še o drugih delnih kulturnih deželah in njihovih zakladih. Tako je konec starega veka ljudem bil znan ves svet med Španijo in Indijo, medtem ko je proti njegov pogled proti severu do norveških obal, proti jugu pa do afriških puščav in do Indijskega oceana.

Sredozemskije bajke in laži Marka Pola

Pri tej podobi zemlje, ki so ji bili postavili skrajne mejnike grški in rimski zemljepisci, je ostal evropski človek v glavnem tudi skozi vse srednje in nove dobe. Slišal je pač nekaj o Indiji in tu di o deželi zlati, posebno podkovan pa ni bil. Kar so pripovedovali o orlentu in o deželi zlati, posebno podkovan pa ni bil. Kar so pripovedovali o orlentu in o deželi zlati, posebno podkovan pa ni bil. Kar so pripovedovali o orlentu in o deželi zlati, posebno podkovan pa ni bil.

Neizbrpna so bila tudi poročila o narodih, ki so drugačni od naših, n. pr. o ljudeh z enim samim očesom sredi

dele ali s štirimi očmi na prsih in ramah, s pasjo glavo, s konjskimi kopiti ali celo z eno samo, zelo široko nogo. Tudi ko se je Benčan Marko Polo, ki je bil najbrž po izvoru Dalmatincev vrnil po 24 letni odsotnosti leta 925 v svoje rojstno mesto in tu pripovedoval čudovite stvari o državah na vzhodu, so se vsi smejali njegovim »pravljicam«. Pravljice ali ne. Trgovci Benetk, Genove, Amalfija in drugih mest ni molilo, če je Evropa zabavljala in se smejala rečem, o katerih ni imela pojma. Bil so sami kar zadovoljni s trgovskimi zvezami, ki so jih bili navezali z bližnjimi in daljnimi vzhodom, saj so jim prinášale prave bajne dobičke. Kitajsko svilu, indijske dragule, sundske dišave, arabsko kadilo in še mnogo drugega blaga je mogla dobiti Evropa le z njihovim posredovanjem!

Medtem je bil leta 1492 Genovežan Kristof Kolumb v španski službi odkril Ameriko. (Več o njem smo pisali v Lj. 2. maja t. l.).

Po modrih datjah Tihega oceana

Sanje Cristobula Colona — tako so Španci imenovali Kolumba — je ureščila Šele Portugalec Ferdinand Magalhães (izg. magaljaenš). (Cile) Lj. 2. maja t. l.).

Jasnost zemeljske slike so takrat še vedno motile fantastične predstave o neki južni zemljini, ki se je na zemljevidih 15. in 16. stoletja vedno bolj vetal, dasi se o njej ni vedelo nič zanesljivega, Evropa se nikakor ni

na precizni uri, ki se v trenutku, ko se odmev vrne, avtomatično ustavi. Številčnica ure ima namreč do sekunde označeno višino, tako da tam, kjer se kazalec ustavi, direktno preberemo višino letala.

S temi zvočnimi signali se dosegli znatno točnejša merjenja kot z barometrom, zlasti pri manjših višinah, kjer je točnost skoro vedno življenjske važnosti. Zvočne signale, ki jih oddajamo, moremo napraviti s posebnimi patronami ali z žvižgi ali celo z neslišnimi zvočnimi valovi, ki jih moremo z modernimi električnimi aparaturni proizvajati z veliko jakostjo.

Key se električni valovi razširjajo milijonkrat hitreje kakor zvočni, je bilo merjenje z električnimi valovi dolgo časa težak problem, ker ni bilo instrumentov, ki bi mogli dovolj točno registrirati take milijonske dele sekund, ki pretečejo med oddajo in vrnitvijo električnih valov. Kljub temu pa uporabljajo v novejšem času že tudi čisto kratke radijske valove

za pomorskih odprav, vztrajno prodirali ob afriški obali proti vzhodu. Leta 1486 je Bartolomeo Diaz dosegel južni konec Afrike in da mu je sedaj Kitovega zaliva zanesli daleč proč proti jugu in ko je potem naravnal svoje ladje zopet na vzhod, je proti pričakovanju dospel v odprto morje. Zavil je zopet proti severu in kmalu dosegel obalo, ki pa je potekala proti vzhodu. Spoznal je, da je obdajal južni konec Afrike in da mu je sedaj bila odprla pot v Azijo. Toda njegovi spremljevalci so odgovorili: strah in lakota sta jih bila zdelala tako, da jih niso ganile niti prošnje niti grožnje; Diaz se je moral vrniti. Sele 11 let pozneje je Vasco da Gama dovršil njegovo delo, dokončno obdajal Južno Afriko in v maju 1498, torej pred 450 leti, svojo ladjo zasidral pred Kalikutom ob indijski obali.

NOTRANJOST ZEMELJIN ODKRIVA

S potovanji Jamesa Cocka, ki ga imenujemo Kolumba Tihega oceana, je bila podoba zemlje dovršena v dveh obrisih. Vendar raziskovalcem zemlje zaradi tega še ni manjkalo dela. 19. stoletje je bilo tisto, ki je prineslo raziskovanja notranjosti tujih zemljin. Tu vidimo n. pr. Rusa Semeeva-Tanšanskega in Przevalskega, Nemca Richthofena in Sveda Hedina, kako raziskujejo Notranjo in Vzhodno Azijo, Angleza Livingstona, Nemca Barthaa in Nachigala, Američana Stianleya, Slovence Knobleharja, Čeha Holuba, kako z neizmernimi napori odkrivajo Afriko, Špance, Francoze, Angleže, kako prodirajo v notranjost obeh Amerik in Avstralije. Imenujemo naj še odkritelja vrhov zemlje, severnega in južnega tečaja, Pearyja, ki je došel na severni tečaj leta 1909 in Amundsen, ki je dve leti pozneje razvil zastoavo svoje domovine na južnem tečaju. Drugih ne moremo imenovati vseh — imenovati nekatere, pomeni zmanjšati slavo drugih, ki marsikateri od njih svoje domovine ni videl nikdar več. Nekateri se izgubili v puščavskem pesku, drugi poginili pod palicami domaćinov, tretji podlegli tropeški mrzlici, četrta zemlja, v večnem ledu obtečajnih pokrajin. Gorski velikani so mnogim bili poslednja usoda in daljna morja tih grob. Da je zemlja odkrita v celoti, pa se imamo zahvaliti samo njim, ki jih je začelara tujina, da jim je pomenila več kot mirno življenje v domačiji, možem, ki jih je za mnogokrat gna v svet tudi neselnečnvoja, da odkrijejo človeštvu nove možnosti in da olajšajo življenje tistim, ki pridejo za njimi. Brez njih danes svet ne bi bil to, kar je.

Medtem je bil leta 1492 Genovežan Kristof Kolumb v španski službi odkril Ameriko. (Več o njem smo pisali v Lj. 2. maja t. l.).

Po modrih datjah Tihega oceana

Sanje Cristobula Colona — tako so Španci imenovali Kolumba — je ureščila Šele Portugalec Ferdinand Magalhães (izg. magaljaenš). (Cile) Lj. 2. maja t. l.).

Jasnost zemeljske slike so takrat še vedno motile fantastične predstave o neki južni zemljini, ki se je na zemljevidih 15. in 16. stoletja vedno bolj vetal, dasi se o njej ni vedelo nič zanesljivega, Evropa se nikakor ni

Kako letalo ugotavlja svojo višino

Ugotovitev točne višine letala nad zemeljsko površino je za pilota izredno važna stvar, zlasti pri letih v megli ali pred pristajanjem v slabem vremenu, pri bombnikih pa tudi zato, da pravilno določijo trenutke, da odvržejo bombe.

Najstarejša aparaturn za merjenje višine, ki se je seveda sčasoma izpopolnila, je barometer, to je merilec zračnega pritiska. Znano je namreč da zračni pritisk z rastočo oddaljenostjo od zemlje pojema in to po čisto določenih zakonih. Tako je zračni pritisk v višini približno 5400 m. t. j. za polovico manjši od pritiska tik nad zemljo. Z barometrom so merili tudi visoke dolge gore. Glavni sestavni del takih merilcev zračnega pritiska je ploščata skatla iz tanke valovite pločevine, iz katere čim bolj izčrpano zrak. Pod visokim zračnim pritiskom na površini zemlje se skatla stisne, čimbolj pa zunanji zračni pritisk pojema, tem bolj se skatla zopet širi. To gibanje po vršine skatle moremo s precizno izdelanim vzvišjem prenašati na

kazalo ali pisalo, ki na traku registira zračne pritiske. S tem je seveda dana tudi višina letala, če se pri startu ugotovi zračni pritisk na zemeljski površini ali ako preko radia sprejmemo vremensko napoved, S posebnim vijakom moremo barometer nastaviti tako, da upoštevajoč zemeljski pritisk, direktno kaže trenutno višino letala.

Novejše pa je ugotavljanje višine letala z akustičnimi pojavi. Letalo odpošlje navzdol zvočne signale ali pa električne valove; ti se od zemlje odbijejo kakor odmev od skalnate stene in letalo jih zopet ulovi s posebnimi aparati. Ker vemo, kakšno hitrost ima zvok, lahko z merjenjem časa med odposilko in vrnitvijo zvoka izračunamo višino letala. Zvočni valovi se razširjajo s hitrostjo približno 340 m v sek. Če se torej odmev vrne v 1 sek., vemo, da je letalo visoko 170 m nad zemljo. Za merjenje časa moramo seveda imeti precizne instrumente, oziroma ure. En način je na pr. ta, da v trenutku, ko odpošljemo zvok, začne teči kazalec

na precizni uri, ki se v trenutku, ko se odmev vrne, avtomatično ustavi. Številčnica ure ima namreč do sekunde označeno višino, tako da tam, kjer se kazalec ustavi, direktno preberemo višino letala.

S temi zvočnimi signali se dosegli znatno točnejša merjenja kot z barometrom, zlasti pri manjših višinah, kjer je točnost skoro vedno življenjske važnosti. Zvočne signale, ki jih oddajamo, moremo napraviti s posebnimi patronami ali z žvižgi ali celo z neslišnimi zvočnimi valovi, ki jih moremo z modernimi električnimi aparaturni proizvajati z veliko jakostjo.

Key se električni valovi razširjajo milijonkrat hitreje kakor zvočni, je bilo merjenje z električnimi valovi dolgo časa težak problem, ker ni bilo instrumentov, ki bi mogli dovolj točno registrirati take milijonske dele sekund, ki pretečejo med oddajo in vrnitvijo električnih valov. Kljub temu pa uporabljajo v novejšem času že tudi čisto kratke radijske valove

Princip je pa seveda precej drugačen.

Kratkovalovna radijska oddajna postaja v letalu namreč trajno spreminja svojo valovno dolžino enkrat v smeri daljših valov, enkrat pa v obratno stran. Če se torej val neke določene valovne dolžine, potem ko se je odbil od zemlje, vrne do letala, tedaj oddajna postaja oddaja valove nekoliko drugačne dolžine. Če se pa srečata dva valova različnih valovnih dolžin, nastane nov valovni pojav, katerega svojstvenost je odvisna od razporeditve od tega, koliko časa preteče od odposilke do vrnitve radio odmeva, kar moremo zajeti s posebnimi preciznimi instrumenti, ki nam potem direktno naznačujejo višino letala nad zemljo. Te priprave so tako točne, da razčitirajo tudi najmanjše praktične razdalje do meje 6 m.

Ta način so upeli na vseh modernih letalih in je nov korak na poti do popolne sigurnosti letal v zraku. Podobnih načinov se poslužujejo tudi za merjenje morskih globin.

Stran naših kmetovalcev

Pravočasna košnja

Košnja je tu. Z lahkoto in veseljem jo bomo opravili, če bo vreme ugodno; toda dosti truda in škode bomo imeli ob slabem vremenu.

Letošnje vremenske razmere so ugodno vplivale na dobro rast trav, iz česar lahko sklepamo, da bomo imeli dober pridelek. S tem bo odpravljen tisti večni strah, ki tare našega kmeta pred pomanjkanjem sene v suhih letih. Sedaj pa je odvisno od kmetovalca, kako bo najskrbneje pripravil seno, da bo služilo čez zimo za prehrano živine.

Kakovost sene je odvisna

od zemlje, gnojenja, vremena ob času, ko rastline rastejo, od vrste rastlin, razdalje med rastlinami na travniku, v precejšnji meri pa tudi od starosti rastlin. Upoštevajoč racionalno krmljenje živine, ne smemo nikoli pričeti s košnjo kadar koli, kajti bolj ali manj dozorela trava ima za posledico manjšo ali večjo prebavljivost hranilnih snovi, ki so v senu. Ne smemo tudi pozabiti, da prezgodnja ali celo prekasna košnja ne vpliva zadovoljivo na poznejše košnje.

Ce kosimo travnike, ko so trave že zdavnaj odcvetele, ali kar je še slabše, kadar je cvetje sploh že odpadlo in ko so se pričela semena debeliti, tedaj je seno precej revno na hranilnih snoveh, bolj trdo, manj privlačno in slabo prebavljivo za živino. Ko prično trave cveteti, neha kopičiti dušične snovi, a se relativno poveča celuloza (slabo prebavljiva snov). Stebelca trav postajajo čim bolj lesena, listje začne odpadati in nazadnje še cvetje. Kočeno se porazgubi še seme, v katerem so se sešasoma nakopičile redilne snovi, ki so poprej bile raztresene po vseh nadzemnih delih rastline.

Ni pa treba, da se kmetovalci puste popolnoma zapeljati od tega mojega razmotrivanja in bi začeli kositi prezgodaj zato, da bi dobili krmo bogato na redilnih snoveh in tudi najboljše prebavljivo. Ne — doseči moramo dobro kakovost krme in čim večjo množino prideleka. Če kosimo prezgodaj, bo količina trav še majhna, nepopolna in še neprimerna za dobro sušenje, to pa zato, ker vsebuje še visok odstotek vode.

Najugodnejši čas za košnjo travnikov in senožiči je takrat, kadar je večina trav v cvetju.

Mogoče bomo nekoliko v zadregi, pri travnikih posejanih s travami različnih vrst, ki cvetijo v raznih dobah. Toda tudi tu bomo našli izhod, tako da bomo začeli kositi nekoliko poprej. To pa tudi iz razloga, da se bomo znebili semen plevelnih rastlin, ki so brez dvoma vmeš. Kar se tiče travnikov, sestavljenih iz različnih mešanic, bo dobro, da si pri zasejanju vedno izberemo semena tistih trav, ki cvetijo skoraj istočasno.

Zdaj ko smo določili najugodnejši čas za košnjo, se moramo odločiti ali kosimo s koso ali pa s kosilnim strojem. Zaradi lege in obsežnosti naših travnikov in senožiči in zaradi previsoke cene stroja, ker bi preveč obremenilo našega malega kmeta, ne moremo uporabljati kosilnega stroja.

Za nas še vedno velja stara znanka kosa

Katere se naši kmetovalci poslužijo že od zdavnaj in z njo dobro opravijo svoje delo. Ne bomo tukaj govorili, kako uporabljamo koso, to nas lahko nauči le praksa! Naj omenim le to: kosimo čisto pri tleh, enakomerno, »ne da bi pri tem opravi lu izpodrezali vrat rastline« ker ostanki trav segnjajo, oslabe brstiče, se posušijo in ovirajo prihodnjo košnjo. Travnica suša se redči, razvijati se začne plevelne rastline in mah, vse, kar pripomore k slabšanju travnika.

Poleg pravočasne košnje je za dobro seno važno tudi sušenje sene.

Čim ugodnejše je vreme in čim prej lahko posušimo in spravimo pokošeno seno, tem bolje je. Zato si pa želimo ob košnji lepega, toplega in stanovitnega vremena. Pod vplivom sončnih žarkov izgubi pokošena trava toliko vode, da se nje

teža zniža na eno četrtino.

Da bomo seno pravilno posušili, moramo paziti, da bo sušenje opravljeno v najkrajšem času in najboljše. Trave naj zgube čim manj listja in cvetja, kajti vedeti moramo, da ravno listi in cvetje predstavljajo najboljše dele krme, ki se med košnjo najrajši porazgube po površini travnika. Čim dalj časa trpi seno zaradi deževnega vremena, toliko več hranilnih in redilnih snovi, predvsem dušičnih in sladkorja izpere in izluži dež. Seno postane tudi grde barve — rjavkaste in zadobi neprijeten vonj.

Oglejmo si za primer razmerje sestavin v 100 delih sene po 3 dneh sušenja brez dežja in po 13 dnevem sušenju, katerega je oviralo deževje.

(V prvem stolpcu po 3 dneh sušenja, v drugem stolpcu pa po 13 dneh sušenja, ki ga oviralo deževje):

beljakovine	7.8	6.5
celuloza	32.1	36.5
druge hranilne snovi	53.3	49.7
sladkor	0.7	0.1
pepel	5.1	7.2

Iz tega primera razvidimo, da postane po dežju seno grde barve, da dobi slab duh in izgubi tudi redilne snovi, predvsem dušične in sladkor, kakor sem že prej omenil. Dosti lažje sušimo trave, ki imajo tanka, manj vodena, krepka stebelca. Take trave se hitreje suše in jih med sušenjem tudi lahko brez skrbi obračamo, ne da bi imele na stebelcih in listju večjo izgubo.

Teže pa sušimo lucerno in razne detelje.

ki so bolj vodene, ki jih težje obračamo in prenašamo, kajti listje jim kaj z lahkoto odpada. Detelje, ki so sestavljene skoraj iz tretjine listja, se najteže in najdlje sušijo. Ne kosimo detelje in lucerne ob deževnem vremenu, počakajmo rajši, da se po dežju dobro odcedijo. Redi, ki jih napravijo kosa, pustimo kako uro na soncu. Da jo prezračimo, jo z lesenimi vilami obrnemo in združimo po dve in dve redi. To delo moramo opravljati previdno, da ne odpade preveč listja. Popoldne napravimo iz teh dvojnih redov majhne kopice (lonce) visoke kakšnega pol metra in v premeru enega metra.

Kopice drug dan znova previdno raztresemo, nekaj obrnemo in proti večeru vnovič zložimo v še večje kopice kot prejšnjega dne. Lucerno ali deteljo ne nalagamo v kopice samo zato, da jo obvarujemo pred morebitnim dežjem, ampak zato, da se v kopah dvigne toplota, ki pospešuje sušenje. Tretji dan isto delo ponovimo.

Kdaj je seno suho?

Nihče ne bo verjel, da večkrat prav ne zadenemo. Značilen je prijeten vonj in seno toliko suho, da se v pesti preveč ne drobi in da se nam ne zdi še vlažno, le to vam lahko poveri tu, več pa se boste naučili le v senožiči.

Tako seno zgrabimo proti večeru v ozke ograbe, ga naložimo na vozove in zvozimo na senik. Tam je seno podvrženo počasnemu kvašenju, tvorijo se vodni hlapci, ogljikovi vodniiki; seno dobi dober okus, po domače rečeno, seno se uže. Pri tem zgubi seno na teži še kakšne 4 odstotke, nasprotno pa se mnogo poboljša.

Senik, na katerega spravljamo seno, ne sme biti vlažen in preblizu gnojšču, ker bi se v njegovi bližini navzelo slabega vonja. Ko spravljamo seno, moramo tudi paziti, da ga dobro in enakomerno stlačimo, posebno ob robovih. V nasprotnem primeru je nevarno, da začne seno plesniti.

Zaradi slabega vremena za časa košnje, kakor kaže tudi letos, smo večkrat prisiljeni spraviti na senik ne presušeno in od dežja sprano seno. V tem primeru moramo uporabljati sol, in sicer živilsko sol, ki ni nič drugega kot kuhinjska sol, pripravljena za kmetijsko uporabo. Zadostuje, da pretresemo med zlaganjem seno približno en kg soli na stot seno.

Zelja vseh kmetovalcev je, pridelati čim več dobre in tečne krme za svojo živino. Upam, da jim bodo ti moji skromni nasveti koristili!

PRESAJANJE

S to besedo mislim pikiranje, oziroma večkratno presajanje mlajših rastlin. Pikiranje je v vrtnarstvu zelo važno, posebno pa v cvetličarstvu. A za nas prihaja le v poštev pikiranje pri nekaterih zelenjadnih rastlinah. Kajti s pikiranjem rastlinice ojačimo, ker jim obenem prikrajšamo glavno korenino. Tako prisilimo rastlinice, da pože nejo več stranskih korenin. Posebno priporočljivo je pikiranje za paradižnike, zeleno (šelin), cvetačo in pa tudi za druge kapusnice.

Zelenjadne rastline pikiramo, ko so razvile prva dva para lističev, lahko pa tudi nekoliko pozneje. Da jih preveč ne poškodujemo, jih moramo z ročno lopatico ali s klinom rastlinice privzdigniti in potem izrjavati. Izrjavane pikiramo na dobro pripravljeno zemljo v razdalji 5 do 10 centimetrov. Pikirane rastlinice na rahlo poskrpimo s postano vodo in jih zasenčimo. Dobro je tudi, če jih večkrat na dan poskrpimo.

Rastlinice, vzgojene pod steklom, moramo prej utrditi, preden pridejo na stalno mesto, da nam pozneje ne zaostanejo v rasti. Oziroma, da se zaradi spremembe celotno ne posušijo.

Uničevanje peronospore na krompirju

V naših krajih je zelo važno da gojimo zgodnji krompir. Kmetovalci krompir precej skrbno obdelujejo, a to obdelovanje je navadno omejeno le na pletev in osipanje. Skropljenje z modro galico proti peronospori pri nas skoraj niti ne poznamo. In vendar je zelo potrebno ker peronospora napada vse vrste krompirja in v vseh letih, posebno pa v nižinskih in vlažnih. Peronospora zmanjša pridelek in ga tudi poslabša.

Prvi znaki peronospore

so blede-rumene lise na zgornji strani in belkaste na spodnji strani listov. Lise postajajo vedno bolj rumenkasto-rjave in ako je vreme vlažno in toplo, se lise bolj širijo in združujejo. Barva listov postaja

Važno za vinogradnike in živinorejce

VINOGRADNIKE IN ŽIVINOREJCE obveščamo, da ima Kmetijska nabavna in prodajna zadruga v Trstu vedno v zalogi in po zelo ugodni ceni **ZELEZNO ALI ZELENO GALICO**. Ta galica je najboljši pripomoček za popravilo in zdravljenje zemlje, kjer trte in tudi druge rastline bledijo in rumenijo. Za živinorejce je pa zelena galica razkužilo najbolj poceni in najboljše sredstvo pri domači živini sploh. Potrebna navodila za pravilno uporabo tega važnega sredstva dobite pri imenovani zadrugi, odnosno pri našem živinogradniku. Prodajalna Kmetijske zadruge je v Trstu, ul. S. Mercadante št. 4 (poleg knjigarne Stoka).

ja vedno bolj temna, listi sami pa se začnejo krčiti. Bolezen se pojavlja tudi na steblih, kjer opazimo rjavkaste in črne lise. Po steblih preide bolezen tudi na gomolje.

Kjer je podnebje kolikor toliko suho in kjer tla propuščajo vodo, tam nam peronospora na krompirju ne povzroča mnogo skrbi, drugače pa je v mokrih letih, kot na primer letos in v težki vlažni zemlji, kjer nam peronospora na krompirju lahko uniči skoraj ves pridelek.

Proti peronospori, kot pri trti, se borimo s škropljenjem.

Za škropljenje uporabljamo 1-1 in pol odstotno raztopino modre galice in apna. Krompir poskrpimo z navadno trtno škroplilnico.

Nekaj o hlevskem zelenem krmljenju

Za hlevsko krmljenje živine v poletnem času uporabljamo največ zeleno krmo. Najvažnejše rastline za zeleno krmo so trave, med katere prištevamo tudi žitne vrste, dalje razne detelje, kakor inkarnatka, domača in rdeča detelja in lucerna. Izmed drugih rastlin se jemo in predelujemo za zeleno krmo turščico, proso, belo gorčico itd. Tudi grah daje dobro zeleno krmo, če ga kosimo, preden cvete. Najboljše zeleno krmo pa nam dajejo razne mešanice trav, detelj in drugih krmskih rastlin.

Najbolje je, da kosimo rastline za hlevsko zeleno krmljenje tik prej, ko se razcveto in gredo v cvet. Takrat nam dajo že zadosten pridelek in so še dobro in lahka prebavljive. Ko preidejo krmne rastline že v polno cvetje ali pa ke deloma že celo odcveto, postanejo trdostebelaste manj redilne in težje prebavljive.

Ni prav, da pokladamo

preveč zelene krme naenkrat v jasi, kajti živina jo veliko raztresena po tleh. Vsaka taka raztresena

krma preide večinoma neizkoriščena v gnoj. Da preprečimo to ne potrebujemo zapravljanje dragocene zelene krme, pokladajmo jo živini v jasi ob vsakem krmljenju le po malem in večkrat toliko časa, da se nasiti. Tako prekladano zeleno krmo živali tudi rajši žre. Pokladajmo vedno sveže zeleno krmo. Uvela, ugreta pa tudi rosna ali mokra zelena krma lahko povzroči nevarne bolezni v prebavilih, posebno pa napenjanje.

Tudi pri zelenem krmljenju morajo biti v krmi vse redilne snovi, ako hočemo imeti od živali korist. Tako je na pr. v zeleni turščici veliko premalo beljakovin, v tem ko je drugih redilnih snovi, ogljikovih vodikov (škrob, sladkor itd.) in toščice v zadostni meri. Kdor torej krmi samo z zeleno turščico mlado govejo živino in mlečne krave, jih slabo krmi. Z zeleno turščico ne prihaja v živalsko telo dovolj beljakovin, ki so potrebne za razvoj mladih živali in za proizvodnjo mleka. Da se izognemo tej gospodarski škodi, moramo krmiti živino poleg z zeleno turščico, tudi še s kakšnim močnim krmilom, ki ima obilo beljakovin, kakor na pr. otrobi. Pa tudi na ta način si lahko pomagamo, da mešamo med zeleno turščico takšno zelena krmila, ki imajo posebno dosti beljakovin, kakor na pr. detelje.

Nekaj prav nasprotnega kakor pri zeleni turščici opazujemo pri mladi detelji. V tej je poleg drugih redilnih snovi veliko beljakovin. Če torej krmino samo z mlado deteljo, dobiva žival navadno več beljakovin. Če torej krmino samo z mlado deteljo, dobiva žival navadno več beljakovin v svoje telo, kakor pa jih more primerno dobro izrabiti. Za to je priporočljivo, da mešamo med mlado deteljo zrezano slamo. Kaj je pokazal poizkus? Mlečne krave so krmili najprej samo z mlado deteljo, potem pa so jim znižali množino mlade detelje približno na polovico in jo nadomestili s slamo. Dognalo se je, da niso imele krave, ko so jim pokladali samo mlado deteljo nič več mleka kakor pa pozneje, ko so dobivale v nadomestilo za odvzeto deteljo tudi slamo. Slamo ali tudi slabše seno je dobro mešati posebno med mlado deteljo tudi zaradi tega, da preprečimo pri živini nevarno napenjanje.

V zelenih krmilih je okrog 70 do 80 odstotkov in večkrat tudi do 90 odstotkov vode, zaradi česar jih prištevamo tudi med tako imenovano sočno krmila. Zaradi visokega odstotka vode ni dobro krmiti; ko njem in ovcam izključno z zeleno krmo. Zlasti deteljo moramo pokladati konjem in ovcam v zelo omejeni množini. Govedo bolje prenaša in izkorišča vodeno krmo. Govedo živino lahko krmimo tudi izključno z zeleno krmo, ako je v njej dovolj redilnih snovi, predvsem beljakovin. Pri mlečnih kravah opazujemo, da dajejo pri enostranskem krmljenju z zeleno krmo nekoliko mehko in mazavo maslo. Prašiči izkoriščajo zeleno krmo prav dobro.

Na splošno lahko rečemo, da deluje zelena krma na živino zelo ugodno, ker je lahka prebavljiva, tečna, deluje kot lahko čistilo ter čisti in osvežuje kri; zato pa je zelena krma za živali, ki so večinoma le v hlevu, zelo zdrava in krepilna.

močnejši vpliv na druge rastline. Toda tudi druge imajo podobne sposobnosti allelopatije, čeprav manjše, tako na pr. hruške, mandarine, pomorance, limone, banane, češnje, breskve pa tudi krompir, čebula in česen. Danes se ni dovolj ugotovljeno, če povzročijo vse te spremembe le plin etilen, ki ga jabolka in hruške v največji meri oddajajo. Ugotovili pa so, da temu pojavu ni vzrok plin ogljikov dioksid, ki ga sadeži pri svojem razvoju vedno oddajajo.

Skupno z izsledki najnovejših raziskovanj o vitaminih in hormoni

Medsebojni vpliv rastlin

Pozno zoreča jabolka hitreje dozori, če jih vskladišimo z zgodaj zorečimi jabolki. Ta ugotovitev je postala osnova za novo vejo znanosti, za tkim, allelopatijo. Ta beseda, ki izvira iz grščine, pomeni nekako »medsebojni vpliv« in označuje poseben vpliv, ki ga more imeti ena rastlina na drugo.

Jabolko je postalo predmet narčnih opazovanj. Vzel so dve rastlini v loncu, priložili eni jabolko in jo pokrili s steklenim zvoncec, tako da tudi eventualni plini, ki bi jih oddajalo jabolko, ne bi mogli uiti, temveč bi vplivali na rastlino.

Ze pet dni se je na pr. pri rastlini iz rodu vicia pokazala presenetljiva izprememba. Tista, ki je bila brez jabolka, je dosegla višino 8,5 cm, tista z jabolkom le 0,4 cm. Sadike v čistem zraku so bile ravne in vitke, one z jabolki pa debele in skrčljene. Ugotovili so, da jabolko oddaja plin etilen, ki izredno zadržuje rast sadike v višino, pospešuje pa rast v debelino.

Pod vplivom jabolk se ne izpremene le stebila, temveč tudi korenine, kot so to pokazali poizkusi z nekaterimi vrstami stročnic. Sadike nekaterih vrst na pr. graha izgube sposobnost rasti v navpičnem pravcu, skrivajo se in rastejo vodoravno. Pri grahu, mimozii, španskemu bezbu in drugih se je pokazalo, da jabolko močno pospešuje odpadanje listja in cvetov. Popki se hitreje odpro, če so malo časa izpostavljeni jabolčnemu vplivu, če pa dolgo časa, je pa rast zadržana.

Ugotovili so, da ima jabolko naj-

(Nadaljevanje na 11. strani.)

Stran naših gospodinj

ROZOLJA IN ZANIMIVA CVETLICA ROSIKA

O rozolji smo že slišali skoraj vsi — rosiko pa malokdo pozna; in vendar sta si čudovito dobri liker in svojevrsna rastlina v najožjem sorodstvu. Sicer ni rozolja danes več tako v modi kot včasih, toda če pijemo kako pižmo, ob kateri se posebno naslanjamo, tedaj pravimo, da je nebeško dobra kot rozolja. Rozolja je liker in to vprav različni; poglavito je, da je dovolj sladak, da je gosto oljnato tekoč, med prsti lepljiv, različno obarvan in, da ima dober vonj. Nešteto je teh rozolj, narejene so iz različnih cvetov in semen in iz žbic in sladke skorjice; kdo bi vedel in znal naštet vse možnosti in iznajdljivosti imenitnih strokovnjakov, ki jim je namen slasti življenje in prazni žep. Ena teh rozolj je naš nadvse dobri maraskin, naravni izdelek iz sliv marask, dalje «Beneventove čarovnice», «Solze vdov iz Malabarja» — «Mandarinske sladkosti», «Vzdih ljubezni» in «Curocova», ki postane rožnat, če ga vlijemo v vodo in še dolga dolga vrsta drugih. Toda zadnja dva koga, kako je človeštvo našlo to rožo mogoto. In sedaj ne moremo mimo čudovite rosike.

Rosika je rastlina, ki raste na močvirnatem svetu — skupaj z belim mahom. Čudovita rastlina: majhna in skromna, vendar če gremo mimo nje, pritegne nase naš pogled. Vedno je rosna, ne samo zjutraj, tudi opoldne, ko vse rožice sklanjajo glave, in tudi na večer bleste nje lističi v rosnih kapljicah. Ze davno so ljudje opazili to njeno svojstvo in so menili, da je to roža čudovite moči, ker kljubuje celo soncu, da ne more posušiti rose na njenih listih.

Rastlini so dali ime sončna rosa ali latinsko ros solis. Čaj ali sok rastline ros solis pa je bil rosolio. Čudodelni vrači v starih časih so pripravljali iz te rastline čudodelne sokove, ki kljubujejo mnogim, če ne vsem boleznim. To so bile rozolje. In za zlahtna usta so te rozolje še mešali z alkoholom in sladkorjem in nastale so rozolje, prednice danasnje rozolje, ki ni sicer več zdravilo, marveč le še angelska pižma! Rosika torej, ker je vedno rosna; Rosika torej, ker je vedno rosna;

kaj ni res čudno, da je vedno rosna? Rosni so prav za prav le lističi rastline. In te rosne kapljice ne sedijo na listih, marveč se drže na vrhu malih laskov, ki prekrivajo lističe.

Na listek je sedla muha. Muha brca, brenči, vzleta, muha ne more z listka, ujela se je kot na muholovcu. Torej so laske in na njih vrhu sveteče se kapljice lepljivi. Toda drame še ni konec, to je še le prvo dejanje. Kar je prostih laskov se začno kriviti nad muho, list se upogiba. V tretjem dejanju muha ni več živa. In sedaj je dolg odmor. Po daljšem odmoru se listki odpro, laske se zopet stegnijo in na njih se zopet pojavijo bleščeče kapljice o muhi pa ne duha ne sluha! Listi so pojedli muho. Rosika je ena izmed naših rastlin, ki je meso.

Prinesite si jo domov. Zelo je hvaležna in zanimiva. Toda prinesite jo vedno z belim mahom, s katerim raste skupaj; skrbite, da bo imela vedno dovolj vlage. Najbolje bo, če jo daste pod steklo. Imejte dve in opazujte. Dajajte zni na list od časa do časa žuželke ali pa drobce mesa, in videli boste kako vam bo rastla in uspevala. Drugi pa ne dajajte nikoli nič mesnega, sicer bo živela, toda bo žalostna in krmežljiva.

Kaj bi imeli doma vedno le cinerarije in ciklame in primule in asparaguse in aspidistre. Prinesite si rosiko — in opazujte jo. T. P.

DVOBARVNA OBLEKA IZ SANTUNGA Z NARAMNICAMI IN Z BOLEROM

O SIRIH

Dasi cenimo mleko kot najbolj redilno živilo, so ljudje dolgo imeli sir le za nekako luksuzno poslastico. In vendar vsebuje sir vse vrline mleka in še več — sir se ne pokvari kmalu. Za izdelavo sira uporabljajo kravje, kozje in ovčje mleko pa tudi mleko lame, zebre in severnih jelenov. Sir iz polnomastnega mleka je koncentrirana sestavina mleka, ki vsebuje prav za prav maščobo, protein in minerale. Razen sladkorja ne izgubi mleko s predelavo v sir ničesar. Protein je važna snov, ki poživlja stanišče našega telesa. Mast nam krepi energijo, mineralije so pa važne za ojačanje naših kosti in zobovja. Sir je poleg navedenih dobrin še bogat z vitamini, ki so nujno potrebni za krepak razvoj našega telesa.

Sicer mlečne izdelke naš organizem bolj počasi prebavlja, vendar nekateri napačno menijo, da so neprebavljivi. Prebavljivost je seveda odvisna od vrste sira. Za prebavo emandolea ali parmezana potrebuje naš organizem več časa, nego za mazni sir. Sir, zmešan z drugo jedjo, ni nič težje prebavljiv kakor meso. Nastrgan sir pomešan s kako jedjo prija tudi ljudem, ki trpe na prebavi.

Ako vse to vemo in razumemo se ne bomo čudili, da so Francozi postavili v Vimotiersu spomenik ženi, ki je iznašla camembertskega sira, sir izrednega slovesa.

Ze s'ari Grki so visoko čislali sir, ne da bi poznali vse njegove vrednosti. Stari Hebrejci in Rimljani so z njim hranili svoje vojake.

V srednjem veku je bila na Angleškem navada, da so novorojenčka potisnili skozi luknjo, ki so jo izdoblili v ogromnem hlebu sira, katerega so pri krstni pojedini pojedli.

Dokazano je, da so že od nekdaj tisti narodi, ki porabijo največ mlečnih izdelkov, najkrepkejši in da dožive visoko starost.

Danes imamo okoli 400 vrst sira. Nekateri izdelki nosijo ime po kraju, kjer so ga najprej začeli izdelovati. In vsaka dežela ima poleg različnih vrst sira še več posebnosti. Na pr. Holanci imajo aidamski sir. Svica emendolski sir. Anglija cheddarski sir. Italija gorgonzola. Največ vrst sira ima Francija. Svetovnoznani so tudi naši domači siri: bohlnjski, nanški in tolminski.

Medsebojni vpliv rastlin

(Nadaljevanje z 10. strani.)

Ki kažejo, da morejo že najmanjši sledovi določenih snovi povzročiti bistvene spremembe v življenju živali in rastlin, pa nam allelopathija človeka izredno zanimive in pomenljive perspektive. Čeprav na splošno v prosti naravi, zaradi vedno razjebanih zračnih tokov, ti plinasti pospešitelji ali zaviratelji rasti ne morejo priti do izraza med posameznimi rastlinami, je vendar le možno, da izhaja tak vpliv od masovnih nasadov. Če bomo doseganje znanje o teh tajinstvenih vplivih ene rastline na drugo še razširili in poglobili, bo to v bodočnosti imelo morda tudi prav praktične posledice na pr. pri upravljanju, katere vrste rastlin je treba nasaditi v mešanih nasadih, da dosežemo maksimum medsebojnih ugodnih vplivov.

Kako zdravimo rahitis

Zaskrbljena mati pride s svojim malčkom k zdravniku in vpraša, kako da njen sinko 12 mesecev star še ne hodi niti ne zna še dobro sedeti. Opazila je tudi, da ima malček krive noge, čeprav še ni nanje stopil. Zaman je čakala, da bi njen sinko dobil prve zobke, zasledila je tudi, da je njen otrok brez volje, nemiren in za vsako malenkost joče. Mali ji povzroča velike skrbi, imel je že mečan kašel, na hod in celo nevarne črevesne bolezni. Zdravnik otroka pregleda in ugotovi na rebrih prsnega koša čudne odebe line ki so značilne za rahitis. Otrokova hrbtnica je precej kriva, še bolj krive so nožice. Omenjene okvare so značilne za angleško bolezen ali rahitis.

Rahitis se razvije zaradi pomanjkanja vitamina D. Kostni imajo namreč premalo apna zato ostanejo krhke, mehke in vsak napor take kosti ukrivijo. Vitamini prihajajo v naše telo s hrano. Od hrane je odvisna količina apna v našem organizmu. Otroka je mati le malo časa dojila, zato je dobival kravje mleko, ki vsebuje premalo vitamina D. Dojenček ne sme prvo leto dobiti več kot pol litra mleka na dan, poleg tega pa mora že od tretjega meseca dalje dobiti žlico ribjega olja ali kakakega drugega zdravila, ki vsebuje vitamin D.

Kako zdravimo rahitis? Danes imamo D vitamin močno zgoščen v mnogih preparatih, zato z njimi rahitičnemu otroku lahko kmalu nadomestimo pomanjkanje vitamina. Rahitis lahko torej uspešno zdravimo, ne smemo pa pri zdravljenju pozabiti tudi na zrak, svetlobo in sonce.

Predvsem pa potrebuje človeški organizem sonce, kajti vitamin D se razvija v koži le pod vplivom sončnih žarkov.

Kako se pa rahitisu izognemo? Tako, da dajemo otroku zlasti v zimskem času zdravila, ki vsebujejo vitamin D. Seveda ne smemo pozabiti na zrak, svetlobo in sonce.

Kam z ostanki jedi?

Važno je, da hranimo ostanki jedi v primernih posodah. Tako n. pr. ne smemo ostankov mesa puščati na leso, ker ta vsrkava sok. Najbolje je, da spravljamo meso v porcelanasti ali prstni posodi, ki ne prenaša na meso nobenega okusa. Železne posode, v katerih često puščajo gospodinje koščke mesa, niso priporočljive. Za meso primerne so tudi aluminijeve posode, toda le posode dobre kakovosti. Seveda pa ne smemo puščati v aluminijevih posodah ostankov zelenjave ali kuhanega sadja. Vsako takoj jed moramo takoj prenesti v stekleno ali porcelanasto posodo. V aluminijevi posodi lahko shranjujemo juhe, močnate jedi, riž, koruzo, oves itd., če le ne vsebujejo jajc ali sadja. Ostanke močnega duha, kakor čebulo, sir, kislo zelje moramo hraniti ločeno od drugih jedi, zlasti daleč od mleka, ki je zelo občutljivo. Vse ostanki jedi moramo pokrivati, najbolje z luknjičavim pokrovom iz blaga, vendar pa poskrbimo, da jih čimprej porabimo.

prazen krompir, zrezki, pesa. Večerja: Polenta z vampi, radič z jajci.

TOREK: Rižot s paradižnikovo omako, artičoke, kruhov narastek. Večerja: Testenine z maslom in sirom, češnjek kompot.

SREDA: Cmok iz kruhovih drobtin na juhi, goveje pogačice, pražen krompir, pesa. Večerja: Zelenjadni zrezki, dešen grah, cvrtje iz češenj.

MESNI ZVITKI

V lonce z vodo deni kosti in vse, kar je potrebno za juho. Nasoli kos mesa, potolci ga ter obloži z narezano salamo, meso zavij v riž ga v vrelo juho. V tej lahko kuhaš še jetmen, riž ali grah. Meso postrežeš vroče in narezano kot salamo.

CMOKI IZ KRUHOVH DROBTIN

50 gr masla, 2 jajci, 100 gr drobtin, parmezan, 50 minut.

Vmešaj maslo in rumenjake, dodaj kruh, sol, parmezan in snež. Z vlažnimi rokami izoblikuj cmoke in jih kuhaj v juhi 25 minut.

Beluši z jezikom in z majonezo

Beluši, 200 gr jezika ali narezka: nekoliko majoneze.

Na sredo krožnika postavimo skledico z majonezo, okrog pa naložimo majonezo po prvem receptu, jezik ali narazek in beluše v obliki križa.

POTEK: Mineštra iz riža in špinata, češnjev štrukelj. Večerja: Ocvrte ribe, mešana solata.

SOBOTA: Jetmen in grah na juhi, mesni zvitki, čebulna omaka, ocvrt krompir. Večerja: Domači rezanci z maslom in sirom, radič z jajci, jagode.

NEDELJA: Riž in grah na juhi, zrezki, pražen krompir, artičoke, torta. Večerja: Ocvrte ribe, krompir v solati, sir, češnje.

PONEDELJEK: Zelenjadna juha,

Mešana solata

Potrebujeemo:

1/2 kg kuhane in na drobno zrezane zelenjave, kakor: korenja, repe, graha, 4 kuhane krompirje, glavna solata, sol, čebulo, tri žlice kisa ali limoninega soka; eno žlico olja.

Za okras: Skatla sardin, paradižniki in beluši. Zrezano zelenjavo in krompir, sol, čebulo in kis zmešamo, nato dodamo olje in nazadnje še solato. Zelenjavo

na krožniku poljudno razložimo in okrasimo.

Proti poapnenju žil. Zmanjšuje krvni pritisk, umerja

ČESEN - zdravilo

Česen diši močno in je sladkega okusa, ker vsebuje mnogo hlapnega olja. Ze naši predniki so ga uporabljali kot zdravilo, kar nam pove stara zdravilna knjiga, ki pravi o njem takole: «Kadar komu noge otekaajo, naj vzame korenine mrtve koprive, pest česna, stolce glavice, kuha na laskem olju, nato precedi skozi cunjico. S tem ojem naj maže noge vsak dan... Brinje in česen kuhana na vodu... Cisto pij, gosto deni na trebuh» (Barlé). — Danes ga uporabljamo predvsem kot zdravilo pri boleznih prebavil in dihal.

Uporabljamo ga ali kuhanega v mleku, ali iz njega pripravljen sok ali izvleček. Pa tudi svežega rabimo in sicer kot zdravilo pri zasliženih pljučih, bolečinah v trebuhu, pri želodčnem in črevesnem katarju, driskli, griži, glitah in celo pri vodenici. Za zdravilo je jemati po 1—2 sveža čebulčka naenkrat, in sicer dva do trikrat na dan. Moreš pa staviti drobno narezan česen tudi med jed. V večji množini zaužit povzroča vnetje črevesja in ledvic. Priporočamo ga tudi pri krčih in koliki v črevesju in ker razkužuje tudi pri različnih lezljivih trebušnih boleznih (legar ali tifus). Namesto svežega česna moreš uporabljati česnov sirup, ki ga kupiš v lekarni ali tinkturo, ki jo moreš pripraviti tudi samo tako, da pomešaš česnov sok z enako množino alkohola ter dajš bolniku po 10 kapljic na vodi ali sladkorju kot zdravilo pri mrzlici in bolečinah v grlu. Pri hripavosti je priporočljivo grgati z razredčeno tinkturo. Zlasti pa je česen nedosegljivo zdravilo

proti poapnenju žil. Zmanjšuje krvni pritisk, umerja

Višjaška kuhinja

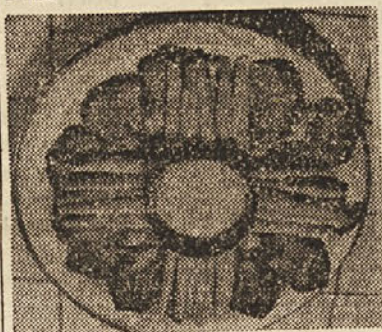
CETRTEK: Mineštra iz fižola in riža, ruska solata, sadje. Večerja: Testenine z guljažem, radič.

PETEK: Mineštra iz riža in špinata, češnjev štrukelj. Večerja: Ocvrte ribe, mešana solata.

SOBOTA: Jetmen in grah na juhi, mesni zvitki, čebulna omaka, ocvrt krompir. Večerja: Domači rezanci z maslom in sirom, radič z jajci, jagode.

NEDELJA: Riž in grah na juhi, zrezki, pražen krompir, artičoke, torta. Večerja: Ocvrte ribe, krompir v solati, sir, češnje.

PONEDELJEK: Zelenjadna juha,

Mešana solata

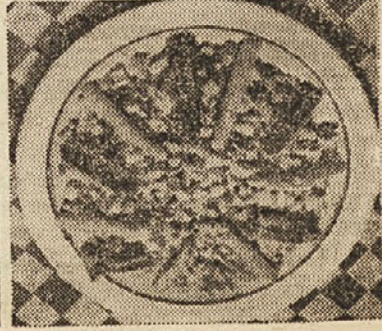
Potrebujeemo:

1/2 kg kuhane in na drobno zrezane zelenjave, kakor: korenja, repe, graha, 4 kuhane krompirje, glavna solata, sol, čebulo, tri žlice kisa ali limoninega soka; eno žlico olja.

Za okras: Skatla sardin, paradižniki in beluši. Zrezano zelenjavo in krompir, sol, čebulo in kis zmešamo, nato dodamo olje in nazadnje še solato. Zelenjavo

na krožniku poljudno razložimo in okrasimo.

Proti poapnenju žil. Zmanjšuje krvni pritisk, umerja

Mešana solata

Fronek

Iz zbirke novel Milana Puglja, ki jo je izdal Slovenski knjižni zavod

»Čakajte no,« govori mož, se skloni niže in pogleda. »Majhen fantiček? Kaj pa ti je?«

»Kužek je moj, moj!« zahteti in zakriči Fronek, da gre vsem skozi ušesa.

»No, no,« pravi mož, »ti, pobalin, pusti tiste ga psička tam. Daj ga sem!«

»Če so pa rekli policaj?« ugovarja fant.

Fronek še vedno joka, a vsi ki so zbrani v vrsti pri kolibi, začno mrmrati. To ga pa res ni ne briga? Ta se pa res v vse utika tudi v tisto, kar mu ni nič mar. Dajte fantu njegovega psička!

V vse se vtikajo, »psička visoka ženska,« v vse! Človek nima ničesar več svojega! Kri nam bodo začeli piti, še meso bodo rezali z nas.

»Fej,« pravi star ded jezno, »če bi že samo tam sitnost prodajal, kjer pa krivično današnji postavi mora, kjer ga nič skrbi.«

Stražnik je nekaj v zadregi, zapodi pobalina, ki je držal psa, potiplje žival sam okoli vratu in reče: »znamke nima. Doma ga imei, zunaj ti ga vzame konjederec. Tudi jaz bi te lahko naznanil, pa nočem.«

Policaj se izgubi v noč, toda pomenek se širi, dokler se ne oglasi stari ded, češ naj vsi molčijo. Zdaj sliši tudi tema. Tema je izdajalka kakor vsi drugi. Gre na oblast in te prijavi.

Nekdo si predstavlja, kako tema prisluškuje, kako se odpravi na pot in te prijavi oblasti. Za smeje so.

»Kdo se smeje?« vpraša glas od kolibe. »Slišite? Ta smeh ni pravik. Potem je vse tiho. Ta se preklada na tleh, oni stoji, gleda sem, gleda tja in poživčuje.

Kužek se priplazi k Fronku, ki ga vzdigne in drži ves čas, dokler ne pride mati.

Nekje blizu pojo vojaki in ženske. Hreščijo in cvilijo, vse obenem. Iz krčme v bližnji temni ulici se dere harmonika prav nizko in nesramno. Nebo nad mestom je čisto, modro, posuto z zvezdami. Za gradom nad mestom se nekaj svetlika, kakor bi hotela od tam priti luna. Toda ni je.

Proti enajsti uri pride mati.

»Kje je Fronek?« kliče.

Fronek se oglasi in mati se postavi na njegovo mesto.

»Kaj ste vi tukaj, Šibakova?« vpraša ženska iz teme.

»Sem,« pravi mati, »pa nemara to pot zadnjič. Dozdaj sem doma računala in računala, a za krampir in za kruh ne bo, nikar za meso. Toda slabi smo vsi kakor bilke.«

»Kaj pa mož, piše?«

»Zdaj pošilja kar take dopisnice, na katerih je že tiskano: Jaz sem zdrav. Godi se mi prav dobro. Menda ne sme drugače. Samo podpiše se.«

»Preklete,« sikne nekje blizu moški. »Jaz sem zdrav. Godi se mi prav dobro. To pa žel! Preklete.« In sikne še glasneje in škrtne z zobmi.

»Mama,« pravi Fronek, in se prime krila, »zdaj pa grem. Kdaj pa naj pridem?«

»Ob petih naj pride Marija!«

»Ob petih,« ponovi Fronek in gre.

»Nič se ne boj! Ni nič strah nocoj,« kliče mati za njim.

Fronek gre in drži še vedno kužka v naročju. Ko pride v samotnejšo ulico, ga položi na tla in mu veli: »Le tesno za menoj hodi in ne skači predalet okrog!«

Tako gresta skočno do majhne hiše v predmestju, kjer se Fronek ustavi in potrka na okno. Trka prvič, trka drugič, toda vse je tiho. Ko že petič trka, se prikaže drobna plavalasa glavica Marije.

»Ali si ti?«

»Fronek je!«

V sobi se posveti luč, potem se odpro ena vrata, za njim druga. Fronek stopi v vežo in vpraša, če je že kaj jesti.

Marija pokaže na lončen pisker, ki stoji na ognjišču, pusti na mizi luč in gre v sobo.

»Ob petih pojdeš ti,« pravi Fronek, »te zbudim.«

»Se bom že sama.«

»Kako neki?«

Fronek poišče majhen krožnik, odmeri nekaj žlic kužku, toda vsega je bilo tako malo, da bi snedel sam petkrat toliko. Preden začne jesti, gleda v pisker in nekaj mu naprej oznanja in zavija po želodcu, češ da bo lakota po tem pičlem grizljaju še večja.

Lačen leže spat, a že v polsnu se mu prikaže oče, ves v zvezdah, svetlih gumbih in bliskajočem

se orožju. Sede k njemu na posteljo, šali se z njim in mu stisne v roke konec klobase.

Zdaj so velike počitnice. Jeseni pojde Marija v četrti razred. Tončka v prvega, a Fronek v drugega. Kako bo takrat, ko bodo spet hodili v šolo. vsi skupaj z materjo vred, ne morejo misliti. Kdo bo čakal na izkaznice, kdo na blago, kdo bo oprezoval mimo prodajalen in pristopil tja, kjer se zbere gruča, češ, kaj bodo prodajali. Rečejo na primer: žveplenke. Potem z denarjem nazaj in v vrsto.

Po uradih so natančni, kakor niso bili še nikoli. Gledajo papirje od vseh strani, obračajo in spet gledajo.

»Kje ste to dobili.

»Na vojaškem uradu.«

»Pa pečat ni prav viden.«

»Pa je pravik.«

»Če je. Veste kaj, pojdite na vojaški urad in naj vam pritisne pečat razločno. Vaš oče je v vojski?«

»Je.«

»Je že prav.«

Treba je vnovič na vojaški urad in tam je silna gneča. Urajujejo v prvem nadstropju, a hodnik, stopnice in veža, vse je polno čakajočega ljudstva.

Fronek, Marija in mati letajo po mestu od jutra do mraka, toda naj se še tako pehajo, domov prinesejo vedno manj in manj. Zdaj že skoraj nihče več ne ve, kakšno je meso. Včasih dobijo sicer po znižani ceni košček, a to so odpadki, smrdljive kosti in rumenkastozelenkast loj, zvezan s tenkimi kožicami, ki se svetijo kakor mokrašta pajčevina. Vsi so lačni. Marija molči, Fronek se tudi premaga in je tiho. Le mali Tončki se udere skoraj dan za dnem solza, vrže se preko raztrgane, obledele odeje po postelji in tiho ihti.

»Kaj pa je spet?« vpraša mati in nihče ne odgovori. Vsi vedo, vsi dobro poznajo vzrok, toda molče, kakor bi se bali tiste besede. Tudi mati ne ponovi vprašanja, sede za hip za mizo in vzdahne.

Zadnje čase se je jako izpremenila. Dan za dnem je bolj dolga in sloka. Nos je oster in tenak, ustnice kakor višnjevo platno. Koža se pre kakor po majhnih količkah, skritih v obrazu. Tilnik je star, zgrbljen, tenak in spominja na tiste kokoške, ki nimajo po vratu perja. Uhlji so kakor iz rumenega papirja.

Vstane spet od mize, gleda po sobi, gre v vežo in nečesa išče. Pogleda na Froneka, ki sedi z belim kužkom na pragu, nekaj premisli in reče: »Kaj boš zdaj s psom? Saj bomo še mi pomrli.«

Fronek premisli in se ves preseneti. Z rjavimi drobnimi prstki se igra s kužkovim uhljem, črno oko je uprto v tla in v tenke ustnice se zajeda dvoje majhnih belih zob. Hrane ni, hrane ni. Včasih so ostali od poldne šibke in nežne koščice več. Te, ki ostanejo kdaj od sedanjega mesa, so debele in trde kakor kamenje. Kruh je kakor iz peska in še tega je tako malo, da Tončka za njim nepretrgoma joka. Toda kam kreniti s kužkom? Kdo ima zdaj odveč, da bi dal psičku?

Mati in Marija gresta v mesto in se vrneta pozno zvečer. Mati je vsa kakor polomljena. Kakor da bi bila padla pod težek voz, ki bi se bil vlekel počasi preko nje. Prazno košarico spusti tik vrat na tla, a sama omahne na stol in si oddihuje, kakor bi imela še čisto malo sape. Nazadnje pravi: »Nisva nič dobili. Pridemo šele jutri na vrsto.«

Fronek premišlja in počasi razume. Nocoj ne bomo nič jedli. V začetku mu pri tej misli ni hudo, a pozneje se prične po njem nekaj viti, zega sem in tja, pojavi se na jeziku, v grlu, potem prav pod lobanjo in tam tako čudno stisne, kakor še ni nikoli čutil.

Tončka leži spet na postelji in tiho joče. Marija sedi na skrinji za vrati, gleda v raztrgane čevlje in se nič ne oglasi, Fronek se splazi ven za hišo, leže tam na travo in naenkrat ga popade jok kakor krč. Roke tišči pod čelo in ves se trese. S stopali bije po travi, da ga kužek od daleč gleda in se ne upa k njemu. Potem hlata po travi, puli jo z zobmi, srdito grize in pljuje iz ust. Počasi se pomiri, psiček pride bliže in ga gleda.

Večeri se bolj in bolj in na nebu že gore prve zvezde. Vse okoli je blago in mlo. Drevje, ki molči za hišo, vrtovi, trava, sončne rože, vsi ti ne vedo, kaj se godi po svetu. Dobro jim je. Vse okrog je samo trpljenje, a georgine pričnajo

cvetiti. Rumene sončne rože imajo tako velike cvetove kakor še nobeno leto. In visoke so in ponosno zro naravnost v svojega svetlega kralja, v sonce.

Fronek gre k materi, ki je zdaj v veži in išče po predalih in policah. A nikjer ni ničesar. Prazne omare, prazna posoda, kamor poseže. Iz sobe se čuje Tončkino ihtenje.

Fronek sune glavo kvišku in prestrašeno pogleda.

Mati sede in pravi: »Fronek, psička prodaj!«

»Ti mu nimaš dati kaj jesti, če ga pa kupi bogat gospod ali bogata gospa, se mu bo dobro godilo.«

»Kdo pa so to, ki jim pravite »bogati«, vpraša Fronek presenečeno.

»To so naši gospodarji, naši voditelji.«

Nastane molk. V vežo seže tema in mati v njej počasi popolnoma izgine. Nizke hiše, raztresene ob poljski poti, ki teče iz ceste proti hribu, se zmrache, strnejo z drevjem in ozadjem, ki postaja tedno bolj črno in neprodorno. V daljnem stolpu se oglasi zvon. Njegov glas plava po temi in bije na uho kakor nevidno mehko kladiivo. Potem preneha pa prične čez čas vnovič.

Fronek premišlja materine besede. Kužek leži tik praga in spi. Po tistem krču na vrtu je vse telo otrpnilo, ni več tako živahno, trudno je, kakor bi se naenkrat postaralo. Misl so medlejše in šle bi tja, kamor bi jim pokazali drugi pot. Tudi ljubezen do psička je upadla. Vse je negotovo, vdanost tistemu, ki hoče voditi, rešiti, pomagati iz tesnobe nekam drugam, kjer bi Tončka nehala jokati.

Fronek se nenadoma spomni na »voditelje« in ta misel se mu zdi kakor rešitev. Skoči kvišku, hiti v sobo in reče pogumno materi, ki sedi na polslečena na postelji: »Veš kaj, »voditelji« imajo. Pojdimo k njim.«

Mati ga gleda skozi temo in dolgo molči.

»Voditelji ne dajo,« odgovori naposled.

»Pa praviš, da imajo.«

»Imajo, toda nam ne dajo.«

Kakšni pa so potem?«

Mati ne odgovori več, sleče se v temi in leže na posteljo.

Fronek odlaga svojo revno suknjico in vse zašite hlačice, sede v sami srajci na skrinjo in premišlja z grozo in sovraštvom o »voditeljih.« Zde se mu hudobni in če bi mu mati enega izmed njih pokazala, bi se ga bal in pred njim bežal.

Počasi leže in slaboten in potem naglo zaspi. In v snu vidi spet »voditelja«, debelega, velikega, s sivo brado in svetlo kovano palico, vidi ga, kako se sprehaja sredi vsega dobrega, a ko zagleda Fronka v raztrganih hlačicah, bosega in v prekratki podrapani suknjici, pobere kamen in ga vrže za njim.

»Se boš pobral, šmrkavec!« kriči z debelim glasom.

Sobotno jutro je, pa je trg skoraj prazen. Mesarji so že na vse zgodaj prodali svoje pičle zaloge mesa in njihove kolibe zevaajo spodaj ob vodi prazne in dolgočasne. Nekako na sredini stoji prva vrsta deset ali dvanaest žena, ki prodajajo solato in cvetice.

Njim se pridruži Fronek.

Pride počasi v kratkih zašitih hlačicah in v kratki, na komolcih strgani suknjici, bos je in gologlav. Na vrhovi pelje svojega kužka, stopi na konec vrste in čaka. Kužek stoji pred njim, poveša rep, pomežikuje in se trese. Prvi hip ni nikogar mimo, potem prišumi debela ženska in gleda jezno v košare. Za njo prideta čemerena mož, vrti v roki paličico in vpraša: »Kaj pa še prodajate, samo solato?«

»Cvetice,« pravi ženska in pokaže s prstom nanje.

»M-hm,« odgovori mož in gre dalje.«

Trg je prostran, ves je obsejan od močnega avgustovega sonca. Od časa do časa se prikažejo na zgornjem koncu rdeči vozovi tramvaja, zazvonijo in zaropotajo pa izginejo naglo med velikimi rjavimi poslopji. Od desne se privleče tropa ranjenih vojakov. Eden ima v zanki levico, drugi desnico, tretji šepa, četrtega glava tiči do obraza vsa v belih povojih. Gredo in gredo tja in vprašajo ženske: »Imate sadje?«

»Samo solato in cvetice.«

Stražnik, ki hodi par korakov dalje gori, in doli, se počasi približa, gleda v vsako košaro posebej, in se ustavi pred Fronkom.

»Kaj pa ti prodajaš?«

»Kužka,« pravi Fronek. Solze mu silijo iz oči, v vratu ga nekaj davi in najrajši bi zbežal daleč v kako črno hosto. Stražnik gre dalje in drži roke na hrbtu. Konec njegove čelade se sveti v soncu, kakor bi bil iz čistega srebra.

Iz ozadja stopi črno oblečena gospa, ogleda psa, se skloni in ga poboža.

»Kako mu je ime?«

MARIE MAJEROVA

ROMAN

Najlepši svet

15

»Nel A včasih ga slutim v svojem srcu,« je odgovorila Lenka.

Pravkar sta prišla k mlinu. Gospod oče je sedel na klopi pred poslopjem in ko ju je zagledal, je vstal in šel noter ter se pri tem delal, kakor da ju ni videl.

»Zdaj šmarnica, ste tako rekoč moja sorodnica,« se je šalil Roman, »hočete, da si bova prijatelja? Tu je pobratimska roka!«

Lenka se je razveselila. Take besede so ji bile všeč. Bile so poštene in so ustrezale njenemu notranjemu občutju. Podala mu je roko odkrito in brez obotavljanja.

Roman ji je stisnil roko in jo za trenutek pridržal v svoji ozki dolgi roki, ki je bila mnogo bolj negovana ko Lenkina izdelana roka. Nenadoma jo je s proč obrnjenim pogledom dvignil k ustnam in nežno poljubil. Ne da bi več pogledal deklico, je snel klobuk in se vrnil domov po cesti skozi vas.

Lenki je zabilo srce. Ustrašila se je in zbala. Toda dejanje je bilo tako naglo, kratko in naravno, da ni mogla mahoma zavzeti odklonilnega stališča. Stala je nekaj časa kakor odrevenela, gledala za mladeničem in šele ko se ji je zdelo, da se namerava ozreti, se je zdrznila in izginila v mlinu.

Tiho ko mačka se je splazila v boljšo sobo, kamor je bilo treba shraniti novo obleko. Ko jo je slačila, je nenadoma ugotovila, da ji že ni več tako všeč. Segla je po edinem zrcalu, ki je bilo počeno. Stalo je na oknu, kjer je dobilo vsako leto kakšno novo poškodbo in se je zdelo, da je prav zato tu. V mlinarjevi družini ni imel nihče časa, da bi pogledal svojo podobo v zrcalu, da bi ugotovil svojo lepoto ali svoje gube. Lenka se je željno zagledala v svojo podobo, ki je odsevala med poškodbami kakor stara, na ometu naslikana in poškropljena slika.

Ko se je znašla sama s seboj iz oči v oči in ji je šumelo v ušesih še vedno Romanovo laskanje, si je dejala obupano:

»Krasna, kje neki! Še malo lepa nisem!«

Bila je jezna sama nase.

»Za to bedno življenje pa sem še predobrala« je pristavila srdito.

Vse leto se je igrala z očetom skrivalnico. Za živo mejo, za valjarno, v seniku ali v visoki travi v sadovnjaku mu je kradla čas in ga tratila z branjem. Javna knjižnica ni imela marljivejšega bralca. Statistika je dala Magdaleni najvišjo številko.

Jeseni in pozimi je bilo slabše. Nebesna žarnica je ugašala z brezupno natančnostjo sleherni dan prej, mlinske žarnice pa so bile pod očetovim stroгим nadzorstvom. Toda Lenka je imela zaveznike, ki so jo branili in svarili, a ne morda zavoljo njene strasti do branja, ampak zato da so nagajali gospodu očetu. Skubilje so jo vedno tako posedle, da je utegnila pravočasno skriti knjigo, če bi se bližala nevarnost.

Tisto zimo po birmi so s splošnim odobravanjem zvedeli, da je letos Jaruš prišel po običaju takoj na prve večere skubljenja in je potem redno prihajal.

Ženitev in ustanovitev nove obrti je treba premisliti, vse mora dozoreti, da bo dobro. Gospa mama je sijala od navdušenja nad prvim ženinom. Bila je nežna in skrbna in le hipne pomračitve na jasnem oboku njenega razpoloženja, so kazale, da jo nadlegujejo dvomi, ki ni mogla mimo njih.

Zakaj si Marija nič ne prizadeva? Zakaj ju ni še zasačila v koticu, v mraku, zakaj si nista nič šepetala, zakaj se nista spogledovala? Ta vprašanja so visela kakor pretrgane niti med njo in skubiljami.

»Marija, spremi ga! Do vrat se spodobi in je dovoljenol«

Toda Marija se je žalostno obrnila proč.

Mlinarica je zmignila z rameni:

»Ne razumem vas, ljudje.«

Marija jo je tako očitajoče in bolešno pogledala, da bi jo bila gotovo razumela, če bi jo le hotela razumeti. Toda mlinarici so bila vseč le preprosta dejstva; zanjo je bilo očito, da prihaja Jaruš v hišo zavoljo Marije, ker je bila to želja gospoda očeta. Vse drugo so bile malenkosti in nesmisel.

Skubilje pa so skrbno negovale zaklad mlinških govoric. Vse oči in vsa ušesa so bila na delu. Ni jim ušel en sam stavek, en sam Jarušov pogled. Če je rekel Mariji lepo besedo, je gotovo nagradil tudi Ano. Če se je malo pošalil z Marijo, je Ana prejela žareč pogled, ki se je sporazumno strnil z njenim, in med njima je trajno krožilo toplo soglasje. Če je nesla Marija breme, je priskočil in ji pomagal; prav tako uslužno je tekel za Ano, če je imela polne roke; skubiljam se je zdelo, da se je dotaknil njenega lakta, ko je odpiral vrata, vendar pa niso mogle priseči, da se je to zares zgodilo.

Ne z Ano ne z Marijo ni govoril na samem. Nasprotno, vedno je pazil na to, da je bil še kdo tretji navzoč. Bilo pa je očito, da rad sedi vsak večer v mlinski kuhinji; semkaj je prihajal sedet in nihče mu ni mogel očitati kakšno nepravilnost. On je bil zadovoljen. Toda dekleta so mučili dvomi.

Sestri sta se izogibali druga drugi. Kadar sta morali izpregovoriti med seboj, je bil njun glas brez poudarka. Odnos med njima je bil medel in hladen. Vsaka je v svojem kotu skrivaj nekaj snovala. Postali sta občutljivi, zavoljo besede je Ana vzrojila, Marija pa se je razjokala za prazen nič. Tako jima je bilo, ko da obe držita napeto vrv, ki se je tem bolj napenjala, čim bolj se je bližal konec skubljenja.

Pri zaključitvi skubljenja se je nekaj zgodilo. Jaruš je prinesel steklenico punča in razne sladke likerje ter gostil skubilje kot član družine. Z odobravanjem so se obližovale, vendar pa so mu zamerile, da jih ima toliko časa za norca.

Kazal je slovesen obraz, sprejemal šale, vprašanja in hvale s prevzeto samozavestjo, na vse pa je imel en sam odgovor, ki je sleherni žensko prežinil do kolen. Starke so šklepetale z usti in si tihoma šepetale v ušesa. Rekel je:

»Jutri na svidenje!«

Vse so imele kaj govoriti do jutra in o čem sanjati.

Zjutraj, komaj se je febrursko sonce otrlo s snegom in je veter prinesel iz nekih skritih kotov do zametov duha vijolic, so zazvonili kraguljčki nad vrhom in se glasno usipali z griča, dokler se niso nabrali v steber zvokov pred mlinskimi vrati.

Tuja mlevka se je ozrla:

»Jejhata!« je zajecjajala.

Zagledala je sani, ki so bile okrašene s smrečjem, in Jaruš si je že odpiral vrata.

Z novico je vdrla v sobo.

Bilanska je hipoma pomislila: prt, kruh in sol, čist predpasnik in rutol.

Ana je zagorela, Marija je prebledela in porumenela. Obe sta izginili. Vsaka skozi druga vrata.

Jaruš je vrgel odeje na konje. S komatov so plapolali beli trakovi, tudi v grivah in epih so bili vpleteni. Kovanje se je praznično lesketalo, rožmarinove vejice na vrhu komatov so povedale vse.

Rožmarin za Jarušovim klobukom pa je bil

izraz osebne radosti, za Kozakovo čepico pa je tičala kakor oznanilo, zakaj Kozak je bil ženitovanjsko šaljivec in snovatelj porok.

Običaj je zahteval, da gospa mama vsega tega nič ne vidi. Zato so njena usta drugače govorila ko oči.

»Dobrodošli. Kam tako rano?«

»Lepa hvala. Z gospodom očetom bi ral govoril.«

»Z gospodom očetom, no seveda. seveda. Potem pa stopite v hišo, kaj?«

Komaj je Jaruš stopil v mlinsko sobo, je bil Kozak takoj gostobeseden:

»Za babico vas naredim, ker me niste spremlili pri škvorskem proščenju. To bo pa mlada babica! Hčerko vam odpeljem.«

»Tiho, čenča!«

Pogledala sta se kakor dva, ki se razumeta.

»Bil je že čas«, so govorili njuni pogledi.

Kozak pa ni prišel vzdihovat. Njegova naloga je bila uganjati norčije in to je umel na mnogotero načinov: z dekleti, z omoženimi, s starimi ženskami, s fanti.

Gospa mama je takoj poslala Lenko po pivo, da se mu ne bi posušilo grlo.

Zbrali so se v kuhinji, Kozak je stresal norčije, toda mlinarica je tihoma prežala, da bi v primernem premoru vrinila majhno vprašanje, ki jo je vzemirjalo. In ko se je s koticom ust nasmejala kakšnemu šaljivemu dovtipu, ker se je bilo treba nekoliko smejati, ji je bilo to vprašanje neprenehoma pred očmi. Kozak je to opazil, a si je mislil:

»Kaj mi to mar, v to se ne bom mešal.«

Govoril je in ni rekel ne dá ne ne.

Velika soba je bila še večja spričo tega, da je bila čista in pospravljena. Bil je pač nevestin dom, zato se je vse svetilo in lesketalo. Okrog peči je bila na steni razobešena bakrena posoda, trebušaste oblike so se napihovale, tu je bila tudi v polkrog zvira riba in velikonočno jagnje. Žlicni predal je bil nabit z žlicami iz pakfona, s katerimi ni nihče jedel; to so bile paradne žlice, pločevinaste, ki so bile v rabi, pa so ležale v miznici. Vsi predali na polici so imeli na robih iz papirja izstrižene srajčke; Marija si je zanje umislila vsak teden nov vzorec. Pod, ki so ga čuvali pri vratih pred nesnago pogrnjene stare vreče, se je svetil, kakor da je bil na novo ostružen.

»Pri mlinarjevih lahko ješ s poda«, so se hvalile dninarice.

Pod uro, katere kazalca sta se sukala sredi rožnega venca na porcelanasti kazalni plošči, je skakalo nihalo. Muhe so pred njim vzletale in gopama mama je lovila iz zadrege v pest ta mrčes.

Vstopila je Marija praznično opraviljena, a lotila se je dela. Pripravljala je mizo za obed in se ni zmenila za nikogar.

Takoj za njo se je pojavila Ana, kakor da je ne mara pustiti tu samo med drugimi niti za hip; še po poti semkaj si je zapenjala kodre nad čelom, brž ko je stopila v sobo, pa ji je obraz onemel in se ustavil nad krpanjem vreč kakor zlovoljni mesec.

Mlinarica je napadla šaljivca od blizu. Mislila je, da ga bo šepetaje laže vprašala. Toda ni ji dal do besede. Da bi se je otrese, jo je začel ščipati v boke.

Tišina je bila še tišja in bolj dušična spričo hripavega Kozakovega kričanja.

Naposled so se Jarušovi odločni koraki ustavili pred vrati. Ana je slišala sleherni udarec do mozga. Zakaj si tako dolgo briše čevlje? V vratih se je sukal nerodno, ko da prvič semkaj vstopa.

film

Marita

Film «Marita» je pretresljiva zgodba o mladi litvanski kmetici Mariji Melnikajke, katere dobita naslov heroja Sovjetske zveze za podvige v veliki domovinski vojni. Njena pot, je pot litvanskega delovnega ljudstva, ki mu je sovjetska oblast po dolgih letih izkoriščanja s strani domačih in tujih kapitalistov prinesla politične in gospodarske svobode in s tem omogočila vsestranski razvoj. — Ko so fašisti ogrozili to svobodo, katere prve sadove je delovno ljudstvo komaj pričelo uživati, so se dvignili najboljši sinovi Litve v boj proti Nemcem, stoletnim osvajalcem njihove zemlje. S partizansko borbo se je litvanski narod bori za svojo svobodo in se maščeval okupatorju za njegove zločine. Tako je prikazal svojo privrženost sovjetski oblasti. V tej borbi se odraža lik mlade kmetice Marije Melnikajke.

V prvih prizorih nas film pelje v dobo pred prihodom sovjetske oblasti v Litvo. Starši Marije Melnikajke so siro-mašni kmetje. Marita bi po družbeni ureditvi tedanje Litve ostala neuka, siromašna kmetica, obsojena, da gara na bogataških posestvih kot kmečka delavka, ali pa, kakor ji duhovnik priporoča, da bi postala služkinja v bogataševi hiši. Toda Marita se želi učiti, hrepeni po znanju. Že kot otrok je bila v šoli najboljša učenka. Zaradi siromaštva, ki je zadelo vso družino, mora Marita zapustiti šolo in oditi v mesto na delo v tovarno. Tu, med naprednimi litvanskimi delavci, nadaljuje svoje učenje.

Vojni vihar, komaj da še ni zajel Evrope. Litva meji na Nemčijo in Sovjetsko zvezo. Nemci so stoletni sovražniki Litve. Mlada tovarniška delavka Marita se spominja, kako se je še kot otrok učila v šoli: »Že v srednjem veku se je litvanski narod odločno upiral nemškemu osvajalcem, ki so ga hoteli pokoriti in ponemčiti».

Delovno ljudstvo Litve pozna svojo zgodovino in vidi, da se Nemci ponovno pripravljajo, da dežele na svojih vzhodnih mejah spremenijo v kolonije in ta-

ko uresničijo svoje stoletne težnje. Litvanci dobro vedo, da jim pravo pomoč more nuditi le Sovjetska zveza, dežela, v kateri je narodnostno vprašanje pravilno rešeno.

Toda v tako težkih dneh, ko je na tehničnem obstoj države, vodijo litvanske kapitaliste izključno osebni interesi. Oni želijo prevariti ljudstvo s tem, da govore: »Ni treba iti niti z Nemci, niti z boljševiki». Dejansko so za Nemce, da bi ohranili svojo oblast in postanejo izdajalci lastnega naroda.

Delovnega ljudstva Litve ni zmedlo. Tisoči delavcev in kmetov, med njimi Marita, odhaja v mesto na mitinge in demonstracije, kar končno privede do zrušenja buržuazne oblasti in proglašitve sovjetske Litve. Leta 1940 so izpolnjene stoletne želje litvanskega ljudstva: kmetje dobe zemljo, a tovarne pridejo v roke delavcev. Mlada Marita gre v šolo, kjer se marljivo pripravlja, da služi svojemu narodu. Zaradi njenega dela jo sprejmejo v Komso-mol.

Leta 1941 zadene Litvo prvi udarec. Nemška letala uničujejo njeno bogastvo. Nemci hitro osvoje deželo. Toda narod, ki je postal gospodar na svojem, se ne pokori. Mnogi odhajajo v gozdove, da bi vodili borbo proti okupatorju. Tudi Marita se med njimi. S puško v roki se hrabro bori proti sovražniku in se večkrat izkaže. Po njeni hrabrosti sovjetska letala pristanejo v partizanskem taborišču in pripeljejo municijo in ostale potrebščine in odpeljejo težke ranjence.

Poveljstvo odreda pošlje Marito kot hrabro borko v zase-deno mesto za zvezo pri odpo-siljanju novih litvanskih domo-ljubov v boj proti sovražniku. Pri premeščanju grupe teh bor-ccev jih Nemci opazijo, Marito, ki je ščitila umik, živo ujamejo.

Nemci ustrelijo Marito na griču nad ljubljanim mestom, na litvanski zemlji, za katero čast in svobodo se je borila. Toda njeni ideali zmagajo, ker so to ideali vsega litvanskega ljudstva.

TORTILJSKOL predmestje

JOHN STEINBECK

Ilustrira B. GROM

193. Torelli je imel veliko dela, kajti vsakdo je hotel kupiti pri njem vino, da ga odnese v Dannyjevo hišo. Vse se je pripravljalo na proslavo, samo Danny, ki mu je bila slavnost namenjena, je žalostno in brez volje sedel pred hišo. 194. Okrog štrih popoldne pa je vstal in se napotil v mesto. Komaj je odšel, že je bila hiša polna ljudi. Nekateri so krasili stene s papirjem vseh barv, drugi so pritrjevali sveče ali razstavljali jedila itd.

195. Proti večeru so se Dannyjevi prijatelji pričeli vzpenjati po griču navzgor, vsi utrujeni in izčrpani, toda srečni. Ko so zagledali svoj lepo okrašen dom, so pozabili na utrujenost. 196. Danny pa je begal po Montereyju in se končno ustavil napomolu. Tam so ga našli prijatelji, kako je ves obupan zrl v valove. Pregovorili so ga, da se je vrni. Doma je bil nenavadno razposajen, tako da je slavnost potekala vse do jutra v veliko zadovoljstvo vseh. Nenadoma pa so mu oči nekam čudno zažarele in pričel se je prav čudne vesti.

197. Postavil se je sredi sobe in spraševal: »Kdo bi se tepel z menoj? Kaj ni nikogar?« Mahal je z rokami in vpil, toda nihče se mu ni upal odgovorjati. Tedaj se je še bolj raznel in kričal: »Šel bom ven in se boril s sovražnikom, ki je vreden Dannyja. 198. Zagnal se je proti vratom. Nekaj časa je še bilo slišati njegovo izzivanje, nato pa le še močan ropot. Pilon je teklen ven in drugi za njim. Ugotovili so, da je padel v petnajst metrov globok preepad. Prenesli so ga v hišo mrtvega.

Radio TRST

SPORED VAŽNEJSIH ODDAJ

RADIA TRST I

Val. dolžina 203,6

od 13-VI-48 do 19-VVI-48

Slovenska poročila vsak dan od 7.45, 12.45, 19.45 in 23.15.

Nedelja: 9.30 Kmetijska oddaja; 13.00 Glasba po željah; 14.15 Arie iz čeških oper; 16.30 s pesmijo po slovenskih krajih 17.00 To kar vsakdo rad posluša; 18.15 Odlomki iz violin-skih in klavirskih koncertov; 20.00 Madžarska simfonična glasba; 21.00 Vesela oddaja; 21.54 Verdi: Traviata - 2 dejanje; 22.40 Kitarist Carlo Palladin.

Ponedeljek: 12.10 Slovenske pesmi; 19.00 Slovensčina za Slovence; 20.10 Pevski koncert mezzosopranistke Vande Zihel; 20.45 Simfonična glasba.

Torek: 12.10 Srbske in hrvatske pesmi; 18.45 Pevski koncert basista Milana Pertota; 20.45 Fantje s Krasa; 21.00 Slovenska igra - izvajajo člani SRS.

Sreda: 12.10 Ruske narodne in umetne pesmi; 13.00 Glasba

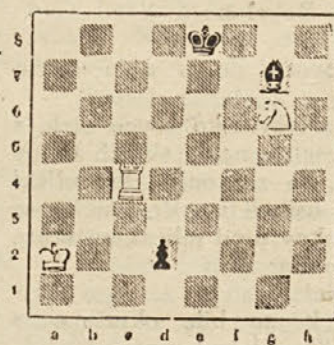
po željah; 13.45 Glasba za orgle; 18.15 Klavirski koncert Sancin Mirce; 18.45 Koroške narodne pesmi; 20.45 Beethoven: Simfonijski št. 3 »Eroica«; 21.30 Samospevi poje Dušan Pertot; 22.30 Zabavni orkester.

Četrtek: 13.00 Mladinske in otroške pesmi; 13.30 Operna fantazija; 18.00 Zena in njen svet; 19.00 Slovensčina za Slovence; 19.15 Komorni zbor, dirigent Ubald Vrabec; 20.00 Čajkovski: Koncert za violino in orkester v D-duru; 21.00 Radijski oder.

Petek: 13.00 Glasba po željah; 13.40 Samospevi za glas in klavir; 18.15 Ameriške narodne pesmi; 18.30 Violinski koncert Stanič Jelke; 20.10 Slovenske skladbe igra celist Cenda Sedlbauer; 20.45 Opera.

Sobota: 12.15 Zbrane skladbe slovenskih skladateljev; 13.00 Komorna glasba; 13.40 Partizanske pesmi; 18.15 Debussy: Simfonična suita »Morje«; 18.38 Slovenske umetne pesmi pojejo »Fantje s Krasa«; 21.30 Koncert pevskega zbora Cankar

ŠAH

Prinašamo zanimivo študijo znanega češkega komponista Prokopa. Pozicija je zelo enostavna, vendar pa reševalcu dela mnogo težav, saj vemo, da vprav navidez lahki problemi in študije skrivajo velike presenečenja. Tudi ta študija je kljub reduciranemu materialu na prvi pogled nerešljiva. Rešitev pa bomo dobili šele po prvih potezah, za katerimi se skriva jo komplikacije.

Beli: Ka2, Tc4, Sg6 (3 figure), Črni: Ke8, Lg7, d2 (3 figure). Beli na potezu remizira. Beli ima sicer premoč celega stolpa, ki ne more preprečiti črnemu kmetu na d2 pot do doma. Trdnjava štoji izredno nerodno. Ostane le še edina poteza, ki za hip zadrži črnega kmeta. 1. Tc4-e4+ — Črni kralj ima 3 možne poteze. Na Kf7 sledi Tc7+ in s Td7 ujame kmeta. Partija je remis. Druga možnost: 1. — — —, Ke8-d7 je tudi sumljiva, ker se kralj izpostavlja šahom skakača. Poteza 2. Sg6-f8+ res ne gre na pr. Ka7-c6, 3. Tc4-c4+, Kc6-b5 ali pa 3. Tc4-e6+ Kc6-d5, 4. Tc6-e8, Lg7-d4 in dobi. Kaj pa 2. Sg6-e5+! — Črni mora vzeti konja, ker ta pokriva polje d4, kamor bi mogla priti trdnjava. 2. — — —, Lg7-c5. Nastala je še bolj jasna po-

zicija. Kmeta beli ne more zadržati in mora iskati rešitve v patu. 3. Tc4-e3!! d2-d1 dama 4. Tc3-d3+!! Dd1:d3 in beli je pat. Pat je vodilna misel te študije, zato se mora tudi beli skakač zrtvovati. Ostane nam pa še tretja možnost, v kateri se črni kralj ne izpostavlja šahom belega skakača. 1. Tc4-e4+, Ke8-d8. Sedaj beli nima nobenega šaha več. Ostane nam samo poskus uporabiti prejšnji primer rešitve v tej novi situaciji. Torej 2. Sg6-e5! — — — Ako črni vzame konja, pridemo zopet do pata, kakor zgoraj. Črni pa sedaj takoj lahko napravi damo. 2. — — —, d2-d1 dama. Sedaj ko pata ni več, imamo rešitev študija v drugi obliki: 3. Tc4-d4!! Dd1:d4!! 4. Se5-c6+ K poljubno 5. Sc6:d4 in partija je remis.

Študija je izredno zanimiva in spretno konstruirana. Kljub malemu številu figur se skriva za to navidez preprosto pozicijo toliko čudovitih možnosti, ki reševalca presenečajo.

Ing. Sikošek Boris

Mednarodni turnir v Karlovih Varih

V nedeljo 6. junija se je pričel mednarodni šahovski turnir v Karlovih Varih, na katerem sodelujeta Jugoslovana velemoš-ster Pirc in mojster Ing. Vidmar ml. Od 21. junija se bo turnir nadaljeval v Marijanskih Laznih. Definitivna lista udeležencev še ni znana, ker niso še odgovorili vsi povabljeni ki so: Folltys, Richter, Zita, Sajtar, Rohanček, Opočenski, Fichtel (CSR), Pirc, Ing. Vidmar ml. (FLRJ), prvak Kanade Janovski, Avstrije Steiner, Švedske Stoltz, Prince (Holandska), Barza, Florjan (Madžarska), dr. Tartakower (Francija), Golombek (Anglija), Trojanescu (Romunija), Makarčik (Poljska) in Mel-ler (Island).

ŠPORT

Škedenj: 100 golov!

Prav za prav bi dejali, da Škedenj že zaradi svojih 100 golov (proti 34 prejetim), zasluži prvo mesto, da si vemo, da je večinoma tudi dobro igral. In bilo bi nekaj trpkega v tem, če bi mu Dreher še zares odvzel prvo mesto. To se lahko zgodi, če v nedeljo Dreher zmaga. To nedeljo se je namreč Škedenj z visoko zmago nad Rojanom (7:0) odmaknil Dreherju, ki je s Tovarno strojov remiziral (1:1), za eno točko. Magdalena, ki je to nedeljo spravila lepo zmago (3:0) nad Montebellom, ne more doseči več kot tretje mesto, če ji ga še ne odvzame kaka Izola ali Aurora. Istrski klubi so se sploh lepo plasirali. V nedeljo je še zmagal Piran nad Umagom (2:1) Costalunga nad Nabrežino (4:0) in Izola nad Sv. Ana (2:0).

Škedenj	29	19	6	4	100	34	44
Dreher	29	18	7	4	56	39	43
Magdalena	28	15	8	5	63	34	38
Izola	27	14	8	5	41	18	36
Aurora	27	15	5	7	42	31	35
Sv. Ana	29	16	3	10	46	41	35
Piran	29	15	5	9	46	50	35
Milje	27	11	4	12	46	51	26
Umag	29	8	10	11	32	54	26
Tov. strojv.	29	8	13	13	32	44	24
Costalunga	28	10	3	14	48	56	23
Pristaniščn.	27	9	5	13	31	42	23
Ponizana	26	7	4	14	46	47	19
Nabrežina	28	6	4	18	26	70	16
Rojan	28	3	7	18	26	74	13
Montebello	28	4	4	20	26	64	12

Sprememba na drugem mestu

Od nedelje ne sedi več na drugem mestu v lestvici Milan, temveč Juventus. Prvi je gostoval pri Salernitanu, kateri gre zelo »za nohte« in od 7 golov na tej tekmi jih je Milan zabil le 3. S tem je Milan prehitel Juventus, ki je premagala Fiorentino (4:2), a Salernitan se ni posretilo dvigniti se nekoliko više od zadnjega mesta, kajti to pot je Napoli premagal celo Bologno (1:0) na njenem terenu in še ni rečeno, da ne bi lahko še ušel izpadu iz prve lige. Poleg Bologne in Fiorentine je tudi Sampdoria izgubila doma; premagal jo je Bari (1:0). Triestina, ki je le z 2:1 porazila Alessandrijo, je dohitela Milan, ki ima ugodnejše razmerje golov.

Ostali rezultati: Torino-Livorno 5:2, Inter-Roma 3:2, Lucchese-Modena 2:0, Atalanta-Genoa 2:1, Lazio-Vicenza 2:1.

Ponizana ni nastopila

Ker tekma med Spartakom in Ponizano ni štela za prvenstveno, je bilo določeno, da bosta obe moštvi igrali v nedeljo v Ljubljani. Toda ker Ponizane iz neznanih vzrokov ni bilo, je Spartak nastopil proti ljubljanski Enotnosti in jo v nezanemljivi tekmi premagal. Ker Ponizane ni bilo, je sodnik prisodil zmago brez igre Spartaku s 3:0. Spartak bo kljub tej zmagi izpadel iz prve lige, a Ponizana bo morala kot osma v lestvici igrati kvalifikacijske tekme s klubom Naša krila iz Zemuna.

Madžarska: Romunija 9:0

V nedeljo je bila v Budimpešti tekma med reprezentancama Madžarske in Romunije v okviru karkansko-srednjeevropskih iger. Madžari so zmagali z visokim rezultatom 9:0.

Lestvica je sedaj takale:

Madžarska	3	2	1	0	11	1	5
Albanija	2	1	1	0	1	0	3
Poljska	2	1	1	0	4	2	3
Bolgarija	1	0	1	0	1	1	1
CSR	2	0	0	2	2	5	0
Romunija	2	0	0	2	0	10	0

Jugoslavija bo odigrala svojo prvo tekmo z Albanijo 27. junija v Beogradu.

Borbe za nogometni pokal FLRJ

Sedaj, ko je nogometno prvenstvo FLRJ končano — razen kvalifikacijskih tekem — se bo pričelo tekmovanje za nogometni pokal FLRJ leta 1948, ki bo letos na širši podlagi kot lansko leto.

Tekmovanje za pokal se bo začelo 20. junija v vseh ljudskih republikah, iz katerih se bodo za zaključni del kvalificirala najboljša moštva, in sicer 15 moštev iz LR Srbije, 12 iz LR Hrvaške, po 8 iz ljudskih republik Slovenije ter Bosne in Hercegovine, 6 iz Makedonije in 3 iz Črne gore. Zaključni del tekmovalja se bo začel 24. oktobra z 52 udeleženci.

Po prvem kolu bo 26 moštev, ki so se plasirala v drugo kolo, in 10 članov druge zvezne lige nadaljevalo s tekmovaljem. V tretjem kolu se bo

RUAN.

srečalo 18 zmagovalcev iz predhodnega kola in 6 članov prve zvezne lige z dna tabele. V naslednjem kolu bo tekmovalo 12 zmagovalcev iz tretjega kola in štirje člani prve zvezne lige. V preostalih kolic se bodo srečali zmagovalci iz prejšnjih kol do finalnega tekmovalja, ki bo 29. novembra v Beogradu. Zmagovalec nogometnega pokala Jugoslavije bo prejel prehodni pokal — dar maršala Tita za l. 1948. Lanski zmagovalec v tem tekmovalju je bilo moštvo CDJA Partizan.

Mitič zmagal v Bruslju

Na teniškem turnirju v Bruslju je Mitič premagal Belgijca Pelirja in Francoza Abdesselama in izgubil proti Parzerju (ZDA), ki je pozneje premagal še tudi tekmeča Pattyja (ZDA) in postal prvak. Palada je premagal Murphyja (ZDA), nato pa zaradi poškodbe na nogi predal igro Cehu Cerniku pri stanju 6:8, 6:3, 6:2, 3:6. V igri dvojice sta Jugoslovana premagala nek belgijski par, nato pa nepričakovano izgubila proti Francozoma Abdesselamu in Thomasu. Mitič in Američanka Prentisova sta se plasirala v finale mešanih parov, Parker in Patty pa v finale moških parov s Cucellijem in M. Del Bellom. Mitič in Prentisova sta potem zmagala tudi v finalu.

Prvi nastop Tržičanov

na balkansko-srednjeevropskih igrah

Na vlaku iz Ljubljane proti Trstu sem jih videl. Prav za prav jih nisem poznal, toda jeziki, helabarda na trenirki, ki jo je imel eden oblečen in končno velike nove značke — več kot dovolj, da sem lahko uganil, da so Tržičani in da se vračajo iz Zagreba, kjer so nastopili kot rokoborci v tekmovalju za prvenstvo balkansko-srednjeevropskih držav. Tekmovalci so bili utrujeni in vsi bi radi dremali. Ko je nekdo prišel na hodnik in se naslonil na okno poleg mene, sem ga le vprašal, kako je bilo. Tekmovalec mi je odgovoril, da je bilo odlično v vseh oziirih. Hotel sem še vedeti, kateri izmed njih je Nacmias, pa mi je odgovoril, da je prav on. Dejal je, da je v svoji kategoriji premagal vse nasprotnike razen enega, ter dosegel prav za prav drugo mesto, a je na tretjem, kar pa tudi nič ne da. No da, to se pogosto primeri, da namreč tekmovalci in žirija nista istega mnenja...

Vsekakor je balkansko-srednjeevropsko prvenstvo v rokoborbi pokazalo veliko premoč Madžarov, saj so oni dosegli 7 prvih mest in le eno prepuštili Čehom. Jugoslovani so dosegli tri druga, tri tretja in eno četrto mesto in pokazali velik napredek. Tržičanom je pripadlo eno tretje in eno četrto mesto, ki sta ga zasedla Nacmias in Ruan. Ne dvomimo, da bo prihodnji nastop za Tržičane še uspešnejši.

Končni moštveni vrstni red: 1. Madžarska 31 točk, 2. CSR 19 točk, 3. Jugoslavija 16 točk, 4. in 5. Romunija in Poljska po 4 točke, 6. in 7. Bolgarija in Trst po 3 točke.

NACMIAS.

Vaterpolo v Zagrebu

Reprezentanca Splita, ki je bila prav za prav državna reprezentanca, je v Zagrebu premagala reprezentanco Bratislave v vaterpolu z 11:0. V Bratislavski reprezentanci so igrali 4 reprezentanti CSR. Naslednjega dne pa so Bratislavci, ko so nastopili proti reprezentanci Zagreba, zaigrali znatno bolje in tekmo izgubili le z 0:1.

LAHKOATLETSKI DVOBOJ

Praga: Beograd 133:94

V soboto se je pričel v Pragi lahkoatletski dvoboj med reprezentanco Prage in Beograda. Prvi dan je dal naslednje rezultate:

110 zapreke: 1. Snajder (P) 15,5; 2. Hetibi (B) 15,7; 3. Rebuja (B) 16,1; 4. Huzlik (P) 16,2. Skok ob palici: 1. Krejcar 382 cm; 2. Samardžić (B) 370 cm; 3. Novotny (P) 350 cm; 4. Dušanović (B) 330 cm. 110 m: 1. Laznička 10,9; 2. Paraček 11,0; 3. Stevanović (B) 11,1; 4. Popov (B) 11,4. 400 m: 1. Sabolović (B) 50,1; 2. Račić (B) 51,0; 3. Ogoun 51,4; 4. Smetana 51,7; 1500 m: 1. Cevona (P) 3:55,6; 2. Segedin (B) 4:09,8.

3. Fučikovski 4:10,0; 4. Stritof (B) 4:12,6. Disk: 1. Zerjal (B) 46,25 m; 2. Knotek (P) 43,58; 3. Kypka (P) 42,10 m; 4. Rebuja (B) 40 m. Krogla: 1. Kalina (P) 14,69 m; 2. Jevtović (B) 14,30 m; 3. Rigl (P) 13,88 m; 4. Skoko (B) 13,57 m. 10 km: 1. Mihalič (B) 32:12,2; 2. Diringier (P) 32:17,3; 3. Novak (P) 34:42,0; 4. Bašić (B) 34:00,0. Stafeta 4x100 m: 1. Praga 43,1; 2. Beograd 44,2.

Naslednjega dne je v okviru dvojboja postavil najvišji rezultat Jugoslovani Gubijan, ki je vrgel kladivo 54,32 m daleč in prejel nagrado češkoslovaškega ministra za informacije. Izven konkurence pa je na 5000 m postavil Zatopek s 14:20 najboljši rezultat na svetu v zadnjih dveh letih. Ostali rezultati drugega dne:

200 m: 1. Paraček 22,4; 2. Laznička (oba P) 22,6; Račić 22,7; 4. Stevanović (oba B) 22,8; 800 m: 1. Winter 1:53,9; 2. Kudile (oba P) 1:56,6; 3. Sabolović 1:57,3; 4. Ceraj (oba B) 2:01,7; 5000 m: 1. Stefanović 15:24,5; 2. Mihalič (oba B); 3. Sovjek; 4. Liška (oba P); Liška je po tretjem kilometru odstopil. 400 m z ovirami: 1. Snajder 56,1; 2. Alm (oba P); 3. Radulović; 4. Hatibi (oba B). kopje: 1. Vujačić (B) 61 m. 2. Košek 60,59; 3. Vlček (oba P) 53,39; 4. Rebuja (B) 49,57. kladivo: 1. Gubijan (B) 54,32; 2. Knotek 53,0; 3. Kypka (oba P); 4. Zerjal (B). daljina: 1. Fikejz 7,04; 2. Matys (oba P) 6,74; 3. Lenert 6,40; 4. Rebuja (oba B) 6,01. višina: 1. Dimitrijevič (B) 185; 2. in 3. Rubiček in Sajnoc (oba P); 4. Vuković (B) 4x100 m: 1. Beograd 3:25,3; 2. Praga 3:29,0.

Dvoboj se je končal z zmago Prage v razmerju 133:94 točk.

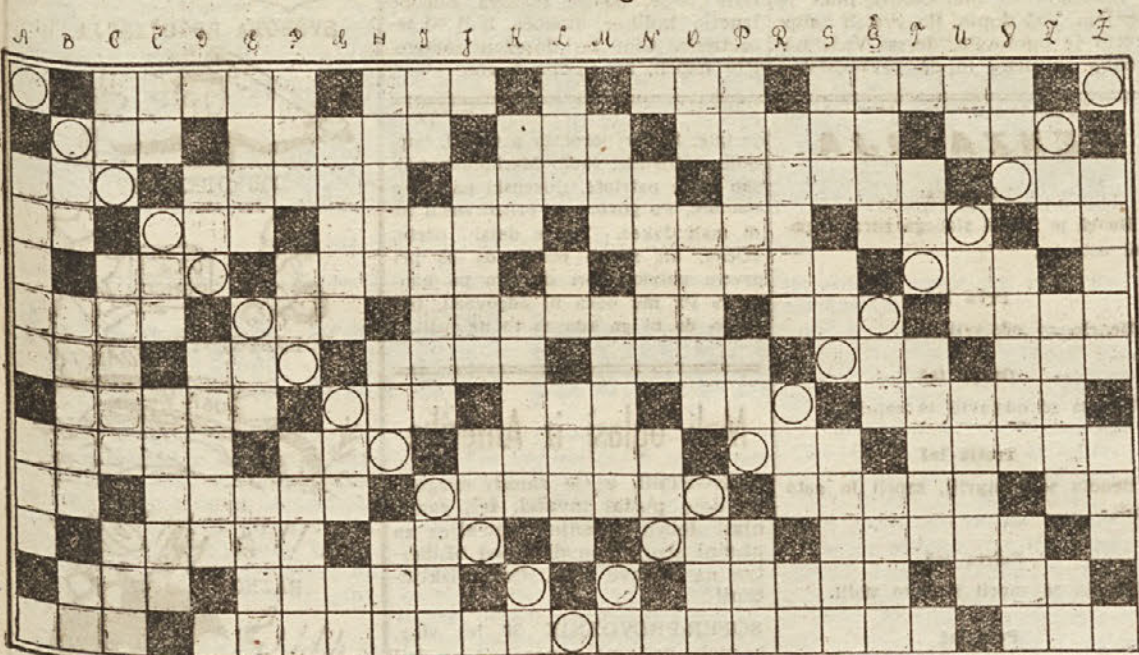
Italijanske lahkoatletinje so dosegle precej lepe uspehe v finalnih tekmovalnih družtev. Po finskih tablicah je najboljši rezultat 12,2 na 80 m z zaprekami tekmovalke Franco (999 točk); druga v isti disciplini je dosegla 12,4. Odličan je tudi rezultat Taglaferijeve 12,2 na 100 m (druga 12,4). Malo jih je tudi, ki bi se mogle postaviti s tako znakom v metu diska, kot ga predstavlja olimpijski rezultat tekmovalke Cordiale: 42,70 m! Pa tudi 13,07 m Piccininjeve v metu krogla je zavidljiva razdalja.

Nov svetovni rekord na 200 m je postavil v Kaliforniji panamski črnek Lloyd Labeach s časom 20,2 sek. Razen tega je tekel 220 yrdov v času 20,3 ter izenačil svetovni rekord na 100 m z 10,2.

ZA BISTRE GLAVE

KRIŽANKA

Sestavlil M. Margon, Truske

Vodoravno: 1. obrtnik; zabava; del živali; mesto v Turčiji; 2. Varnostna obveščevalna služba; kraj na Krasu; divja žival; začimba; boleč občutek; 3. zabava; egiptovski kmet; podpornik umetnosti; gozdar; latinska umetnost; 4. mera; moški okras; del obleke; meh; kamen; mesto v Italiji; zaimek; 5. žensko ime; polotok in gora v Aziji; žurčeva povest; ura v tujem jeziku;

6. znan politik, svetlobni pojav; moško ime; sopara; dim; škoda; 7. gaj; izraz v glasbi; dišava; judovsko moško ime; začimba; kača; 8. zdravilna rastlina; grško božanstvo; premik; moško ime; mesto v Istri; 9. barometer brez etra; posoda; rusko mesto; ime skrbkega pesnika; slaštica; 10. zgodovinsko mesto v Babiloniji; pomemben gib; tako so včasih rekli notarjevi že-

ni; orodje pri peki kruha; pri letni; cah; 11. čebelji izdelek; vzklík; neest; tičen; grški otok; 12. kraj; dišava; divja žival; obdelovanje kovine; 13. reka v Afriki; osebnost iz Prešernovih poezij; škodljiva žival. Navpično: A. moško ime; pritok Visle; B. studenec; najmočnejše orožje azapadnih demokratov; zaimek; C. vojaška enota; bolezen; pojav na

morju; C. središče; judovski sin; zavest; D. laški menih; francoski pisatelj; E. sorodnik; tako pravimo človeku, ki je brez denarja; kosilo po jedilnem listu; tujka; ki služi Kraševcem za cev; jed; duhovnik; G. moško ime; izraz v fiziki; roj brez votline; H. zaničljiv izraz za Italijana; sila; pesnitet; I. vzklík; mesto v Španiji; grda tuja beseda za potrdilo (narobe); 5. častnik; portugalska kolonija; K. divja žival; vrsta opice; veznik; L. tuj izraz za odejo; zaimek; država v Aziji; M. poslanec; vojaški pregled; kratka za del italijanskega Impera; N. točka, nasprotna zenitu; teža (kratka); O. literarno delo; mir; reka v Bolgariji; P. katastrofa; Se ni star; se dviga nad plamenom; R. istrsko mesto; kavkaško naselje; vzklík; S. umik; zaimek; domača žival; S. obrtnik; lajdjedelniška naprava; divja žival; T. reka... Španska; ime francoskega in nemškega cesarja; U. kratka za športno društvo; astronomski pojav; kdor jamči; V. naplaval; kraj na Krasu; vodna žival; Z. staroslovanski zli bog; važna žila; zaimek; Z. padavina; žensko ime.

Od gorjenjega levega kota proti spodnji sredini in dalje proti gornjemu desnemu kotu (po predalčkih, označenih s krogli) bereš Prešernov verz.

Imena izžrebancev objavimo za dve številki prihodnjic.

Kupon št. 71 za nagradno tekmovalje Ljudskega tednika

Odgovorni urednik
Jože Koren

Tiskala Zadruga tiskarna v Trstu

ŽIVELA ZLATA KOLAJNA

(„Canteremo demoghela
fin che l'ultimo sarà“)

Stopil sem v bar. Pri mizi je sedel Pepi Manjafo, znan tržaški pristaniški delavec starega kova.

— Ali dovolite, Pepi?

— Vi me poznate?

— Kdo pa v Trstu ne pozna Pepi Manjafo?

Zadovoljno je nekaj zabundal. Videti je bilo, da ni trezen. Počasi, vztrajno je mešal kavo v skodelici in srepro gledal izpod povešenega čela.

— Danes ste si ga pa privoščili, kaj, Pepi?

— Seveda. Danes je praznik — festa nazionale.

— Kakšen praznik? Ni mi znano.
— Moj praznik. Praznujem zlato kolajno. Star Tržačan sem in čutim se zelo počaščenega.

— Aha!

— Dobili smo zlato kolajno. Za hrabrost od leta 1848 naprej. Vedno smo bili hrabri. Leta 1848 smo napisali manifest. Drugi narodi so prelivali svojo kri. Toda to je njihova stvar. Vsi niso enako pametni. Najbrže smo tedaj zbirali tudi podpise. Bog ve, če jih je bilo 195.439 kakor letos. Podpisi so specialiteta hrabrih Tržačanov. Zdaj spet zbiramo podpise, in sicer za patra Lombardija. — Potem smo bili dolgo let avstrijski. Klicali smo: »Evviva l'Austria! S'edil je Mussolini. Rimski pozdrav, giovinezza, eia, eia, a!a!a! Nato je prišel Gauleiter Rainer. Se više smo dvigali roko v pozdrav: Heil Hitler! Danes smo »italianissimi«, hodimo poslušati pridige — dominus vobiscum! Hrabri smo, velehrabri, eroi! Kdo se bo z nami?

— Prehudo sodite, Pepi. Meni je znano, da se je mnogo Tržačanov zares hrabro borilo v vrstah partizanov.

— To vem. Ampak njim ni namenjena zlata kolajna. Za njih so sodišča, ječe, prisilne deloziacije, brezposelnost. Zlata kolajna je za nas, ki izdajamo manifeste, zbiramo podpise in pojemo demoghela.

Gromko se je zakrohotal:

— Hahaha! Demoghela in zlata kolajna! Samo Tržačani zmorejo kaj takega. Demoghela nam je v krvi. To je in ostane naša himna. Demoghela včeraj, demoghela danes, demoghela jutri, večno! Ne bo nam manjkalo zlatih kolajni.

In z mogočnim, skrokanim glasem je zapel:

Canteremo demoghela
Fin che l'ultimo sarà.

Natakar je prihitel, da ga pomiri. Vstal sem, ker je vse gledalo v smeri proti nama. Pepi pa je udaril po mizi in zavpil:

— Buffoni!

Ne vem, komu je bilo to namenjeno.

Dodo.

BOGINJI PRAVICE V TOLAŽBO

Boginja pravice! Kar mirno nam spi!
Saj te za razsodbe nihče ne dolži.
Mi damo že kar v naprej ti odveže
S tiskovnim peresom ti nimaš nič zveze!

MIHEC IN JAKEC

MIHEC: Iz Italije dnevno prihajajo vesti o mnogostevilnih čudežih. Vedno več je mest, kjer kipi raznih svetnikov in svetnic odpirajo oči.

JAKEC: Radoveden sem, kdaj se bo zgodil čudež, da italijanski narod odpre oči.

LAHKO JE PRODAJATI TUJO KOŽO

PRVI TRZACAN: No, kaj praviš k temu: General Airey je predlagal Organizaciji Združenih Narodov, da se Trst priključi Italiji.

DRUGI TRZACAN: Njemu je lahkoko govoriti. Če nas priključijo pograbi on svoj kovčeg in gre. Ampak mi moramo ostati.

VSAK ZASE PA VENDAR SKUPNO

POJDIŠ, SINČKI, VSAK S SVOJO PALICO, UDARJAJTE PA SKUPNO, DA BO BOLJ ZELEGLO.

MARSHALLOV PLAN SE ZAČENJA IZVAJATI

I.
Tajnik komisije za Marshallov plan: Gospod predsednik, dospela je brzojavka iz Londona. Ali je smem prebrati?

Predsednik: Le berite, da slišimo!

Tajnik (bere): »Podpisani zastopniki držav zapadne Evrope si dovoljujemo vljudo vprašanje, kaj je z Marshallovim planom. Siti smo...«

Predsednik: No torej! Cemu nestrpnost? Saj so siti!

Tajnik: Trenutek, prosim! (Bere dalje): »Siti smo konferenc.«

II.

(Ameriški senat je izglasoval sklep, da se predvidevati fond za Marshallov plan zniža za 25 odstotkov.)

Prvi senator: V Evropi je stiska vedno hujša. Križa se grozeče širi. Nezadovoljnost narašča iz dneva v dan. Tako ne gre dalje. Mora se kaj

zgoditi. Pokazati moramo, da se gibljemo. Nekaj moramo ukreniti.

Drugi senator: Dobro. Predlagali bomo v senatu, da se sredstva za Marshallov plan znižajo za 25 odstotkov. Tako bodo Evropejci videli, da vedno mislimo nanje in da ne spimo.

III.

Slavno županstvo mesta Duesseldorf, Nemčija!

Komisija za Marshallov plan je prejela Vaš dopis. Po svojih zaupnikih je ugotovila, da so Vaše navedbe resnične in da prebivalstvo

Duesseldorfa že več mesecev nima poštene hrane. Zato je komisija sklenila, da vam kot prvim pomaaga še preden stopi Marshallov plan v veljavo. Naši strokovnjaki pravilno sodijo, da se je prebivalstvo Duesseldorfa zaradi dolgega gladovanja odvadilo žvečiti. Na podlagi tega mnenja vam za začetek pošiljamo tri vagona žvečilnega gumija, ki ga b'ogovolite razdeliti med ljudstvo z navodilom, da ga pridno žveči in tako zopet uvežba svoje željosti. Ta ukrep je potreben vsled naše želje, da se obnova Evrope izpelje kolikor mogoče bolj sistematično. Cim bo dosežen zadovoljiv uspeh, bo sledila hrana.

SENZAGIJA

Resnica:

Beneš je zaradi slabega zdravja postal ostavko.

Prva laž

Beneša so odstavili.

Druga laž

Beneša so odstavili in zaprli.

Tretja laž

Beneša so odstavili, zaprli in nato ubili.

Četrta laž

Beneša so zaprli in nato ubili.

Peta laž

Beneša so ubili.

RAZLIKA

Pogovarjali so se te dni o razliki med Radiom Trst I, ki je italijanski in med Radiom Trst II, ki je slovenski. Pa so ugotovili dve razliki. Prvi govori v italijanščini, drugi v slovenščini, to je prva razlika, druga pa

je tale: Kadar poročata o Grčiji, imenuje italijanski radio Markosovo vojsko grške patriote, slovenski pa grške bandite. Po govoru je prisostvoval tudi mali Jakec. Pa je dejal očetu: »Očka, ali se to pravi, da so pri prvem patrioti, pri drugem pa banditi?« Pa mu očka ni odgovoril, bal se je, da bi ga kdo za to ne tožil.

Mali oglasi iz Amerike

GANGSTER, ki je zaradi nezgode na delu postal invalid, želi zamenjati dobro ohranjen mitraljez za pisalni stroj. Ponudbe pod »Liberty« na upravo lista. Crnci izključeni!

SOFER-PREVOZNIK 30 let star, krepak, prijetne zunanosti se želi poročiti z mladenko staro 25 do 30 let, posestnico kamiona. Ponudbe s sliko kamiona pod »I love you« na upravo lista.

PREKLIC. Podpisani Joe Liwing obžalujem in preklicujem besedo »Neumnj poštenjak«, ki sem jo izrekel na naslov John-a Hawkensa. Priznavam, da je imenovan John Hawkens vsega spoštovanja vreden gangster. Chicago, 20. V. 1948.

PEPA PIŠE JUCI

Draga Jucal!

Te dni neka je plesalka iz Italije prispela, ki zaradi golih prstov velik je uspeh imela. Nje umetnost v tem se kaže, da nožice privzdiguje in vse svoje skrivne čare šovinistom razkazuje. Trikolora v tem uspehu vidno vlogo je igrala, za aplavz plesalka s'avnava njo je prsi ovijala. Oberdanci taki sceni ploskali so kar pol ure vsi ponosni, da imajo že dva tisoč let kulture. Ob spominu na kulturo pa človeka kar smeh prime, če pomisli, da en tisoč fpride jih na vsako vime. Ko tri tisoč let kulture bo Italija praznovala, lahko misliš, kaj takrat bo vse plesalka pokazala! V kopalščih v tem pogledu pa pri nas je vse drugače; precej te čerin zapise, če imaš preozke hlače! Iz katoliških nagibov svetogorska božja mati mora proti svoji volji v Vatikanu stanovati. Ob spominu na to krajo vpraša se: kdo so faloti? pa v odgovor kar na lepem, v glavo pade ti: Margotti! A po božjem izročilu tiste osebe so prekleto, ki iz cerkev, božjih hramov krasti upajo predmete. Krivec je pa tudi tisti, ki tak predmet prilasti si pa četudi v tem primeru sveti oče si al' nisi! Ker se te reči godijo pač naj nihče se ne čudi, da pošteni so kristjani na tatu v talarju hudi. Sam talar še ne pomeni, da poštena si oseba, za poštenega človeka še poštenosti je treba! Ker sem že prišla do tega, da omenjam v pismu kraje, ti povem, da so tatovi te dni okradli policajo. So za svojo menzo imeli lepo vsoto skupaj zbrano, zdaj pa družbica tatičev zase bo kupila hrano. Jaz tatovom kar privoščim, kar naj dobro se mastijo! Policajem nič ne škodi, če se nekaj dni postijo. Za najboljšo policajo bolje je, če ni debela, če bo suha, bo kdaj morda debeluharje prišla. Dokler pa lepo rejena po ozemlju okoli leta, drugega ne aretira kakor delavca in kmeta. A, da pridemo do tega, treba bo še potrpljenja! Bog mi daj, da to dočakam, vsaj še nekaj let življenja! Te pozdravlja tvoja

PEPA

GOSPOD SODNIK: POJEM GA, KER JE VECJI KOT JAZI

Pritlikavec toži

AIREY PLAN

UVOD

MIROVNA
POGODBA

DELOVANJE POLITIČNIH
STRANK

ORGANIZACIJA UPRAVE

ODNOŠAJI S TUJINO

JAVNA VARNOST

POGOJI ZA BIVANJE

GOSPODARSKI POLOŽAJ

FINANČNI POLOŽAJ

DELAVSTVO

JAVNO ZDRAVSTVO

VZGOJA

TISK IN RADIO

SVOBODA BOGOČASTJA

DOBRODELNOST

POLJEDELSTVO

RAZNO

MIROVNA
POGODBA

DAVKI

RAZNO

RAZNO

RAZNO

RAZNO